

T. C.

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI**

**“BASEL KRİTERLERİ VE BANKACILIK SEKTÖRÜNE UYGULANMASI:
BİR BANKA ÖRNEĞİ”
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

Cansu PALABIYIK

BURSA-2022

T.C.

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI**

**BASEL KRİTERLERİ VE BANKACILIK SEKTÖRÜNE UYGULANMASI: BİR
BANKA ÖRNEĞİ ÖRNEĞİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

Cansu PALABIYIK

**Danışman:
Prof. Dr. Ali ILDIR**

BURSA -2022

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı: Cansu PALABIYIK

Üniversite: Bursa Uludağ Üniversitesi

Enstitü: Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalı: İşletme

Bilim Dalı: İşletme

Tezin Niteliği: Yüksek Lisans Tezi

Sayfa Sayısı: xi + 79

Mezuniyet Tarihi:

Tez Danışman(lar)ı: Prof. Dr. Ali ILDIR

“BASEL KRİTERLERİNİN BANKACILIK SEKTÖRÜNE UYGULANMASI: BİR BANKA ÖRNEĞİ”

Uluslararası finansal krizlerin ve globelleşmenin artış göstermesi sonucu bankacılık sektörünün de içinde bulunacağı krizleri önlemek, güvenilirliği ve şeffaflığı arttırmak ve bankacılık sektöründe ortak bir standardizasyon sağlamak amacıyla 1974 yılında Basel Komitesi oluşturulmuştur. Basel Komitesi, finansal piyasalarda ve bankacılık sektöründe istikrar ve düzeni sağlamak için dönemin ihtiyaçlarını karşılamalarına göre sırasıyla; Basel 1, Basel 2 ve Basel 3 kriterlerini çıkarmıştır. Literatüre bakıldığında, Basel kriterleri ve Türk bankacılık sistemine olası etkilerini inceleyen çalışmalar yapılmıştır. Fakat bu çalışmalarda, Basel kriterleri çerçevesinde likit ve daha az likit (hantal) bilançoya sahip firmaların kredilendirme ölçüm yöntemleri kullanılarak karşılaştırıldığı bir çalışmanın yapılmadığı görülmüştür. Bu çalışma ile birlikte literatürdeki bu boşluğun doldurulması ve sonraki araştırmalar için bir giriş teşkil etmesi amaçlanmaktadır.

Bu çalışmada, öncelikle Türk Bankacılık Sistemi, Basel kriterleri ve Basel kriterlerinin Türk bankacılık sistemine olan etkileri incelenmiştir. Çalışmanın son kısmında Basel kriterlerinin, bankacılık sektöründeki etkilerini gösteren bir örnek oluşturması adına Türkiyede faaliyet gösteren bir bankanın kredilendirme süreci baz alınmıştır. Bankadan kredi talep eden iki firmanın kredi taleplerinin Basel kriterleri çerçevesinde nasıl değerlendirileceği gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Krizler, Basel kriterleri, Bankacılık Sistemi, Basel Komitesi, BIS.

ABSTRACT

Name and Surname: Cansu PALABIYIK

University: Bursa Uludag University

Institution: Social Science Institute

Field: Business Administration

Branch: Business Administration

Degree Awarded: Master Thesis

Page Number: xi + 79

Degree Date:

Supervisor(s): Prof. Dr. Ali ILDIR

“APPLICATION OF THE BASEL CRITERIA TO THE BANKING SECTOR: THE CASE OF A BANK”

The Basel Committee was established in 1974 in order to prevent crises in the banking sector as a result of the increase in international financial crises and globalization, to increase reliability and transparency, and to provide a common standardization in the banking sector. The Basel Committee, respectively, according to meeting the needs of the period in order to ensure stability and order in the financial markets and banking sector; Basel 1, Basel 2 and Basel 3 criteria have been issued. When the literature is examined, studies examining the Basel criteria and their possible effects on the Turkish banking system have been carried out. However, in these studies, it has been observed that there is no study in which companies with liquid and less liquid (cumbersome) balance sheets are compared using credit measurement methods within the framework of Basel criteria. With this study, it is aimed to fill this gap in the literature and to constitute an introduction for further research.

In this study, first of all, the Turkish Banking System, Basel criteria and the effects of Basel criteria on the Turkish banking system were examined. In the last part of the study, the crediting process of a bank operating in Turkey is taken as an example in order to set an example showing the effects of Basel criteria in the banking sector. It is shown how the loan demands of two companies requesting a loan from the bank will be evaluated within the framework of Basel criteria.

Keywords: Financial Crises, Basel criteria, Banking System, Basel Committee, BIS.

ÖNSÖZ

Tez çalışması süresince bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Fehmi Ali ILDIR'a ve tüm değerli hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans öğrenim süresince birçok konuda destek olan müdürüm Mehmet ÇANDAR'a teşekkürü borç bilirim. Ayrıca tez sürecinde desteklerini esirgemeyen Finansal Yönetim Müdürü Coşkun ERŞAHİN'e ve arkadaşım Fatih TATAR'a teşekkür ederim.

Cansu PALABIYIK

Bursa, 2022

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	II
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ	i
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	i
ÖZET	III
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
KISALTMALAR	X
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ	3
1. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ.....	3
1.1. Osmanlı Döneminde Bankacılık	3
1.2. Cumhuriyet Dönemi Bankacılık.....	5
1.3. İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Özel Bankacılık.....	6
1.4. Planlı Dönem Bankacılık	7
1.5. 1980 Sonrasında Bankacılık Alanındaki Gelişmeler	9
1.6. 2001 Yılı Bankacılık Kesimi ve Yeniden Yapılandırma Dönemi	12
2. GÜNÜMÜZ TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ	13
İKİNCİ BÖLÜM BASEL KRİTERLERİ'NİN GENEL YAPISI	16
1. BASEL'İN TARİHSEL GELİŞİMİ	16
2. BASEL KOMİTESİ VE FAALİYETLERİ	17
3. BASEL KOMİTESİ BANKACILIK DENETİM PRENSİPLERİ.....	19
4. BASEL KRİTERLERİ	20
4.1. Basel 1 Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı	20
4.1.1. Basel 1 Kriterleri Ortaya Çıkma Nedenleri	20
4.1.2. Basel 1 Kriterleri Temel Özellikleri	22
4.1.3. Basel 1 Kriterlerine Yönelik Eleştiriler	27
4.2. Basel 2 Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı	28
4.2.1. Basel 2 Kriterlerini Ortaya Çıkaran Nedenler	28
4.2.2. Basel 2 Uzlaşısının Yapısal Blokları	30
4.2.3. Basel 2 Kriterlerine Yönelik Eleştiriler	36

4.3.	<i>Basel 3 Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı</i>	38
4.3.1.	Basel 3 Kriterlerini Ortaya Çıkaran Nedenler.....	38
4.3.2.	Basel 3 Kriterlerinin Temel Özellikleri.....	39
4.3.3.	Basel 3 Kriterlerine Yönelik Eleştiriler.....	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BASEL KRİTERLERİ’NİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİSİ.....45

1.	BASEL 1 KRİTERLERİ’NİN TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNE ETKİLERİ.....	45
2.	BASEL 2 KRİTERLERİ’NİN TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNE ETKİLERİ.....	47
3.	BASEL 3 KRİTERLERİ’NİN TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNE MUHTEMEL ETKİLERİ.....	51

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM UYGULAMA: BASEL KRİTERLERİNİN BANKACILIK SEKTÖRÜNE UYGULANMASI; BİR BANKADAN TALEP EDİLEN KREDİNİN BASEL KRİTERLERİ ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ54

1.	UYGULAMA İLE İLGİLİ BİLGİLER.....	54
1.1.	<i>UYGULAMANIN AMACI</i>	54
1.2.	<i>UYGULAMANIN KISIT VE VARSAYIMLARI</i>	54
1.3.	<i>UYGULAMADA KULLANILAN YÖNTEM VE KAVRAMLARA İLİŞKİN AÇIKLAMALAR</i>	55
1.3.1.	Uygulamada Kullanılan Kredi Türüne İlişkin Bilgiler.....	55
1.3.2.	Uygulamada Firma Değerlendirmelerinde Kullanılan Yöntemlere İlişkin Bilgiler.....	55
2.	UYGULAMA ÖRNEĞİ.....	57
2.1.	<i>X A.Ş. FİRMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ</i>	57
2.2.	<i>Y A.Ş. FİRMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ</i>	62

SONUÇ VE ÖNERİLER.....68

KAYNAKÇA72

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
A.g.e.	Adı Geçen Eser
A.g.k.	Adı Geçen Kaynak
A.g.m.	Adı Geçen Makale
A.ş	Anonim Şirket
ATM	Otomatik Vezne Makinesi
BCBS	Basel Bankacılık Denetleme Komitesi
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIS	Uluslararası Ödemeler Bankası
Çev.	Çeviren
DİBS	Devlet İç Borçlanma Senetleri
FWF	Adil Giyim Vakfı
IMF	Uluslararası Para Fonu
I-REC	Uluslararası Yeşil Enerji Sertifikası
ISO	Uluslararası Standartlar Teşkilatı
KB	Davranış Notu
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsü
KKB	Kredi Kayıt Bürosu
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OPEC	Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
QIS	Sayısal Etki Çalışmaları
TMSF	Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu
Vd.	Ve Diğerleri

GİRİŞ

Teknolojik gelişmelerin hızlı değişimiyle birlikte, finansal piyasalar ve bankacılık sektörü karmaşıklaşmaya başlamıştır. Bununla birlikte en önemli finansal sistemlerden biri olan bankalar, riskli alanlara ve yeni faaliyet alanlarına yönelmeye başlamıştır. Bu duruma paralel olarak, bankacılık sektörünün ürün çeşitliliğine yönelmesi, bankaların katlanmak zorunda olduğu riskleri de arttırmıştır. Küreselleşme ve globalleşen ekonomik politikalar sonucu risklerin boyutu artmış ve etkisi genişlemiştir.

Dünyada ve Türkiye’de günümüze kadar birçok bankacılık krizleri yaşanmıştır. Bu yaşanan krizler pek çok bankanın batmasına neden olmuştur. Küreselleşmeyle birlikte, bankacılık krizleri sadece ortaya çıkan ülkeyi etkilemekle kalmayıp dünyaya yayılmıştır. Yaşanılan krizlerle birlikte risk yönetimi gibi konular önem kazanmıştır. Bankacılık sistemi ve finansal piyasalarda istikrarı sağlamak, krizleri önlemek veya krizlerin etkilerini azaltmak amacıyla BIS (Uluslararası Ödemeler Bankası) tarafından ‘‘ Basel Komitesi’’ oluşturulmuştur. Basel Komitesi çıkardığı Basel Kriterleri aracılığıyla bankacılık sektöründe ortak kurallar oluşturmayı, bankaların sermaye yapısını güçlendirmeyi, denetim kalitelerini arttırmayı ilke edinmiştir. Komite ilk olarak 1988’de yayınlanan ve Türkiyede 1989’da uygulanmaya başlanan Basel 1 kriterlerini çıkarmıştır. Fakat kriterler, hassas risk ölçümlerinde yetersiz kaldığı için Komite, 2004 yılında Basel 2 kriterlerini geliştirmiştir. Basel 2 kriterlerinden kısa bir süre sonra meydana gelen küresel krizle birlikte yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmuş ve bu nedenle Basel 3 kriterleri çıkarılmıştır.

Çıkarılan tüm düzenlemeler, bankacılık sektörüne yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Bununla birlikte bankalar risk yönetimi ve sermayeye yeterliliği gibi kavramlar üzerinde yoğunlaşmaya başlamıştır. Bu durum bankaların en önemli gelir kaynağı olan krediler üzerinde de etkisini göstermiştir. Bankalar, BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu)’nın hazırladığı genel çerçeveye göre, kendi kredilendirme süreçlerini oluşturup, çıkan sonuçlara göre kredi kararları almaya başlamıştır. Ancak bankalar, müşterin bireysel kredi talepleri için ortak KKB(Kredi Kayıt Bürosu) raporlarını kullanabilse de, ticari müşterilerin kredi talepleri için aynı şeyler geçerli değildir. Ticari kredi talepleri için ortak bir standart bulunmamakta, bu talepler için bankalar farklı puanlama sistemleri kullanmaktadır. Bu tez çalışmasında ise, ele aldığımız bankanın kredilendirme süreçlerine göre değerlendirme yapılmıştır.

Tez çalışmasının birinci bölümünde, Türk Bankacılık Sistemi ve tarihsel gelişimi hakkında kronolojik sıralamaya göre genel bilgiler verilmiştir. Daha sonra ikinci bölüme geçilmiş ve bu bölümde, Basel'in tarihsel gelişimi, Basel Komitesi ve faaliyetleri, prensipleri hakkında bilgiler verilmiştir. Bununla birlikte, Basel kriterleri, ortaya çıkış nedenleri ve özellikleri detaylandırılarak irdelenmiştir. Üçüncü bölümde ise, Basel kriterlerinin Türk bankacılık sektörüne etkilerinden bahsedilmiştir. Bu bölümde sırasıyla Basel 1, Basel 2, Basel 3 kriterlerinin Türk Bankacılık Sistemine ne derece uyum sağladığına, Türk bankacılık sisteminde hangi kriterler üzerinde durulması gerektiğine değinilmiştir. Tez çalışmasının dördüncü ve son bölümünde ise, Basel kriterlerinin uygulanmasıyla reel bankacılık sektöründe kredi taleplerinin nasıl değerlendirildiği, uygulamada seçilen bankanın kredilendirme süreci baz alınarak gösterilmiştir. Basel kriterleriyle birlikte gündeme gelen likidite riskinin banka ve müşteriler açısından önemini vurgulayan iki örnek firma seçilmiş ve bu firmalara kredi değerliliği ölçüm kriterleri çerçevesinde kredi kullanılmıştır.

Yapılan bu tez çalışması ile, Basel kriterleri kapsamında likit ve hantal bilançoya sahip firmaların kredilendirme süreçlerinin karşılaştırıldığı bir çalışmanın literatüre kazandırılması ve araştırmalara örnek oluşturması amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ

1. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Kaynakların dağılımını ve kullanımını sağlayan en önemli unsur finansal sistemlerdir. Finansal sistemlerde etkinliği en fazla olan kuruluş ise bankalardır. Bankalar fon fazlası ile fon ihtiyacı olan tarafları bir araya getiren kurumlardır. Ekonomide aracı kuruluş olarak yastık altında tutulan tasarrufları sermayeye dönüştürerek verimliliği artırır ve kaynakların etkin kullanılmasında yardımcı olurlar. Sermaye sahiplerini bir araya getirerek yatırımların hayata geçirilmesini kolaylaştırırlar. Fon ihtiyacı olan taraflara kredi sağlayarak tüketime teşvik ederler. Bu önemli katkılarıyla da ekonomiye dinamizm katmaktadırlar¹.

Aşağıda Bankacılık Sisteminin Osmanlı döneminden başlayarak günümüz çağdaş bankacılık dönemine kadar olan tarihsel gelişimi ele alınacaktır.

1.1.Osmanlı Döneminde Bankacılık

Ülkemizde bankacılık sisteminin gelişmesi Avrupa Ülkelerine göre yavaş ilerlemiştir. Osmanlı Devleti'nde bankacılık faaliyetinde bulunan bir banka dahi bulunmamaktaydı. Halkın büyük bir kısmı tarım alanında çalışmakta olup kırsal bölgelerde yaşamaktaydı. Komisyonculuk, poliçe ticareti, para değişimiyle uğraşan sarraflar daha çok kasaba ve şehirler de olup Ermeni, Rum ve Yahudi cemaatinden oluşmakta, Türk nüfusu ise dinsel inançları ve sosyal yapısı nedeniyle bu faaliyetlerden uzak durmaktaydı².

19. Yüzyılın ortalarında Osmanlı pazarına girmeye çalışan Avrupalı iş adamları, sanayi ürünlerini satmak için İstanbul'da para ve sermaye piyasalarını oluşturmaya başlamışlardır. Aynı dönemlerde Osmanlı Devleti de cari giderlerini ve ordunun temel gereksinimlerini karşılamak ve önemli ölçüde bütçe açıklarını kapatmak amacıyla 1841 yılında "Kaime-i Mutebere-i Nakdiye" isimli ilk kağıt parayı basmaya karar vermiştir. Ancak piyasaya sürülen kağıt banknotlarda meydana gelen sürekli değer düşüşleri, devleti tedbir almaya yöneltmiş ve önde gelen Galata Bankerleri ile anlaşmalar

¹ Pınar Pehlivan, Hatice Yurtsever, *Türk Bankacılık Sektörü ve Mali Yükümlülükleri*, İstanbul: Legal Yayıncılık, 2016, s.5.

² Tezer Öcal, *Türk Banka Sistemi*, Ankara: Emel matbaacılık, 1973, s.4-6.

yapılmıştır. Bu durum 1847 yılında ülkemizde ilk banka olan İstanbul Bankasının kurulmasına da vesile olmuştur. Söz konusu banka “kaimelerin” değerlerinin sabit tutulması yönünde önemli katkılarda bulunmuştur. Ancak bankanın faaliyeti kısa sürmüştür. Dolayısıyla Osmanlı Devleti’nin asıl bankacılığa geçişinin 1856 yılında kurulan Osmanlı Bankasıyla başladığı söylenebilir. Osmanlı bankasını diğer bankalardan ayıran özelliği, banknot çıkarma ayrıcalığına sahip olmasıdır. Ülkemizde kurulan ilk emisyon bankası olmakla birlikte, bankanın kurulmasında özellikle Tanzimat Fermanıyla beraber devletin harcamalarında meydana gelen artışlar, devletin kaynak ihtiyaçları, Kırım Savaşı sonrası yapılan antlaşmayla dış borç alma olanaklarının artması, önemli etkenlerdir. Osmanlı Devleti ile yabancı sermaye sahiplerine aracılık sağlanması için yabancı sermayeler de bankaya dahil olmuştur. Fakat kaimeler halk tarafından yeteri kadar benimsenememiş, ekonomide kredi hacminin belirlenmesi ve likidite sağlanmasında başarı elde edilememiştir³.

1863 yılında Osmanlı Bankası ile Osmanlı Devleti arasında bir anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşmaya göre, Osmanlı Devleti tüm harcama ve gelirlerini Osmanlı Bankası aracılığıyla yapmayı, tahvilleri Osman bankası aracılığıyla çıkarmayı, her yıl bütçesinin bir örneğini bankaya vermeyi, bütçedeki harcamaların üstünde harcama yapmamayı kabul etmiştir. Devlet, bütçesini denetleme yetkisini Osmanlı Bankası’na vermiştir. Osmanlı Bankası ise bunların karşılığında, devlete belirli bir teminat karşılığı avans vermeyi kabul etmiştir. Ayrıca Osmanlı Bankası haricindeki diğer yabancı bankaların temel işlevi Osmanlı Hazinesi için iç ve dış borçlanmada aracılık yapmak olmuştur. Bu yüzden, bu dönemin bankacılığı “Borçlanma Bankacılığı” olarak nitelendirilmiştir⁴.

Osmanlı Devleti giderek borçlarını ödeyemez hale gelmiş ve Düyun-u Umumiye⁵’nin kurulmasıyla dış borçlar bu kuruluşa devredilmiştir. 2. Meşrutiyetin ilanına kadar ki dönem içinde yabancı sermayeli çok sayıda banka kurulmuştur. Ancak Meşrutiyet ilanı ile beraber milliyetçilik ön plana çıkmış, Milli sermayeli bankaların kurulma süreci Birinci Dünya Savaşı’nın başlamasıyla hız kazanmıştır. Böylelikle ülkede biriken sermaye yine ülkedeki ticaretin geliştirilmesi için kullanılmaya çalışılmıştır⁶.

³ Öcal, a.g.e., s.3-14.

⁴ Tuncay Artun, *İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye’de Bankacılık*, İstanbul: Tekin Yayınevi, 1983 s.22.

⁵ Osmanlı Devleti’nin dış borçlarının denetlenmesi için 2. Abdülhamit Dönemi’nde kurulan bir kurumdur.

⁶ Türk Bankalar Birliği, *50.yılda Türk Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi*, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 2008, s.1.

1863 yılında çiftçilere uygun tarım kredisi vermeyi teşvik etmek amacıyla memleket sandıkları kurulmuştur. Osmanlı Devleti döneminde kurulan ve başlangıçta imece usulünü kullanan memleket sandıkları, Cumhuriyet döneminde Ziraat Bankası'na dönüşmüştür. Ancak devlet teşvikiyle kurulan birçok ulusal banka, yabancı bankaların rekabetine karşı koyamamış ve uzun soluklu olamamıştır⁷.

1.2.Cumhuriyet Dönemi Bankacılık

Cumhuriyet döneminden önce yabancı sermayeli bankalar ağırlıktaydı. 1923 yılında Cumhuriyetin ilan edilmesi ile birçok yeni kararlar alınmıştır. Liberal bir bakış açısıyla ve özel sektörün destekleriyle ekonomik kalkınma amaçlanmıştır. Ekonomi açısından da önemli kararlar alınmasını sağlayan 1923 İzmir İktisat Kongresi M. Kemal Atatürk'ün de katılımıyla gerçekleştirilmiş olup, bu kongrede dönemin ekonomik sorunlarına yön veren kararlar alınmıştır. Bu dönemdeki ekonomik durum, özel kesim bankacılık faaliyetlerini yürütebilecek güçlü bir yapıya sahip değildi. Bu durum, Ulusal bankaların kurulmasını ve devlet teşviklerini zorunlu hale getirmiştir⁸. Kongreye katılan tüccarların da önerisiyle ilk özel ve milli bankamız olan İş Bankası kurulmuştur. İş Bankası, ekonomik sorunlarla mücadele etmiş ve tasarrufların ekonomiye kazandırılmasına yardımcı olmuştur⁹. 1925 yılında sanayicilerin de önerileriyle ilk KİT (Kamu İktisadi Teşebbüs) olan Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur. Ülkemizde ilk Kalkınma Bankası olarak da geçmektedir. Sanayi ve madencilik alanında krediler sağlaması amacıyla kurulmuş olsa da yeterli olamamış ve ilerleyen yıllarda Sümerbank'a devredilmiştir. 1926 yılında ise yurttaşları konut sahibi yapmak, konut kredisi vermek amacıyla Emlak ve Eytam Bankası kurulmuştur¹⁰.

1930'lu yıllara gelindiğinde ise Planlı Devletçilik dönemine geçilmiş, karma ekonomik model uygulanmaya başlanmıştır. Bu dönemde bankacılık adına atılan en önemli adımlardan biri 11 Haziran 1930 yılında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın kurulması olmuştur. Merkez bankası, ekonominin likiditesini ayarlamak, paranın istikrarını sağlamak, paranın değerini korumak gibi önemli görevlere sahip bir emisyon

⁷ Öcal, a.g.e., s.10-14.

⁸ Öztin Akgüç, *100 Soruda Türkiye'de Bankacılık*, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1989, s.19.

⁹ Avni Zarakolu, *Cumhuriyet'in 50. Yılında Memleketimizde Bankacılık*, Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayını, 1973, s.28.

¹⁰ Akgüç, a. g. e., s.47

bankasıdır. 1931 yılında faaliyete geçen merkez bankasına, TBMM adına para basma yetkisi verilmiştir¹¹.

Buhranın getirmiş olduğu krizi aşmak için çalışmalar başlatılmış, Birinci ve İkinci Sanayi Planları belirlenmiştir. İktisadi devletçilik anlayışı benimsenen bu dönemde, büyük teknolojik yatırımların devlet teşvikiyle sağlanabileceği anlaşılmıştır.

Sınai tesislerinin kurulması amacıyla 1933 yılında Sümerbank, maden yataklarını işletecek işletmelerin finansmanını oluşturmak, yönetmek için Etibank, 1937 yılında limanların işletilmesini teşvik etmek amacıyla Denizbank, 1938 yılında küçük esnafı teşvik etmek, küçük esnaflara finansman kolaylığı sağlamak amacıyla Halkbank ve alt yapı sorunlarını çözmek amacıyla İlbank kurulmuştur¹².

1933-1944 döneminde, sanayileşme için gerekli olan ancak özel sektör tarafından yapılamayan yatırımlar, devlet aracılığıyla veya zorunlu tasarruf imkanlarına başvurarak karşılanmıştır. Bu dönemde Merkez Bankası reeskont oranından yararlanılmış, munzam karşılık oranı %20'ye yükseltilmiştir. Munzam karşılık oranının tamamını devlet iç borçlanma senetlerine yatırılması zorunluluğu getirilmiştir. Aynı zamanda savaş döneminin getirmiş olduğu ekonomik sorunlar, savunma harcamalarındaki artışlar, işletmelerin finansman ihtiyaçlarındaki artışlar gibi nedenlerden dolayı kredi ihtiyaçlarına olan talep artmış ve uzun vadeli iç borçlanmaya gidilmiştir¹³.

1.3.İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Özel Bankacılık

Yabancı sermaye girişimleri için ilk yasal düzenlemeler bu dönemde çıkarılmıştır. Bu dönemin en belirgin özelliği iktisadi devletçilik politikası yerine özel sektör desteğiyle kalkınma politikasına geçilmesidir. Savaşların da etkisiyle oluşan yüksek enflasyon ortamı, özel kesimi güçlendirmiştir. Özel kesimin birikimi, makineleşmenin artmasıyla daha da artış göstermiştir. Bu artışlar, özel bankacılığın gelişiminde önemli rol oynamıştır¹⁴. Yatırım ve sanayi faaliyetlerinin artması, milli gelirin ve nüfusun artış göstermesi, piyasanın hareketlenmesi gibi faktörler yine bu dönemdeki kredi ihtiyaçlarında artışa neden olmuştur. Bu durum özel bankacılığın hızla yaygınlaşmasını ve öneminin artmasını sağlamıştır. 1944 yılında Yapı ve Kredi Bankası, 1946 yılında Garanti Bankası, 1948 yılında Akbank, 1950'de Türkiye Sınai Kalkınma Bankası gibi

¹¹ Türk Bankalar Birliği, *50.yılda Türk Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi*, s.4.

¹² Zarakolu, a. g. e., s.53.

¹³ Türk Bankalar Birliği, *50.yılda Türk Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi*, s.5.

¹⁴ Banka-kredileri.org

birçok özel bankalar kurulmuştur¹⁵. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, yabancı ülkelerden ve kuruluşlardan kredi alma olanaklarının artış gösterdiği, batı ülkelerle iyi ilişkiler kurduğumuz bir zamanda kurulmuştur. Banka özellikle özel imalat sanayiye finanse etmekte ve enerji, ulaştırma gibi önemli sektörlerle kredi vermektedir¹⁶. Özel kesimin yeterli olmadığı yerlerde ise yine kamu tarafından teşvikler yapılmaya devam edilmiştir¹⁷. Bu dönemde, döviz işlemleri yetkisi sadece Merkez Bankasına verilmiştir. Komisyon ve faiz oranlarının devletin belirlediği şekilde gerçekleşmesi kararı alınmıştır. Emisyon hacmi sürekli genişlemiştir.

1950'li yıllara gelindiğinde enflasyon artışı dış borçları etkilemiş, döviz yetersizliği ithalatta zorluklar yaşanmasına neden olmuş ve Türk lirası değer kaybı yaşamıştır. 1958 yılındaki istikrar programıyla, Türk lirası devalüasyonu, dış ticaretin serbestleşmesi, ekonomik politikalarda kısıtlamaların olması, dış borçlanmaların ertelenmesi, kamu iktisadi teşebbüs fiyatlarının serbestleşmesi gibi faaliyetlerde IMF (Uluslararası Para Fonu) ile anlaşmaya gidilmiştir. 1950'lerin sonlarında yatırımların finansmanında zorluklar yaşanmış, Hükümet, finansman ihtiyacını Merkez Bankası kaynaklarına başvurarak karşılamaya başlamıştır. Haksız rekabetin önlenmesi, dayanışmanın sağlanması, bankacılığın gelişmesi gibi amaçlarla Türk Bankalar Birliği kurulmuştur¹⁸.

1.4. Planlı Dönem Bankacılık

1958'de uygulanan istikrar programı ekonominin içinde bulunan durgunluğu çözmeye yardımcı olamamış, istenilen sonuçlara ulaşılamamıştır. 1960'lara gelindiğinde ise, liberal ekonomiden karma ekonomiye geçilmiş, beş yıllık kalkınma planları oluşturulmuştur¹⁹.

“İthal İkameci” politikalar izlenmiş, ithal edilen malların kendi ülkemizde de üretiminin gerçekleşmesi hedeflenmiştir. Ekonomideki enflasyonist ve deflasyonist eğilimlerin önlenmesi, para ve sermaye piyasalarının geliştirilmesi gibi hedefler kalkınma planlarında yer almıştır. Küçük işletmelerin gelişmesi için dışa kapalı ekonomi

¹⁵ Emrah Yılmaz, *Türk Bankacılık Sektörünün Sermaye Yeterliliği ve Basel Standartları*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bankacılık ve Finans Bölümü, 2006, s.9.

¹⁶ Akgüç, a. g. e., s.47.

¹⁷ Banka-kredileri.org

¹⁸ Akgüç, a. g. e., s.48- 49.

¹⁹ Artun, a. g. e., s.59.

benimsenmiştir. İthal girdilerin minimuma düşürülmesi için Türk lirasının değerini arttıran politikalar izlenmiştir²⁰.

Bu dönemde bankacılık sektörü devletin etkisi altında kalmış, yatırımların finansmanlığını yapmak, bankaların en önemli görevleri arasında olmuştur. Faiz ve komisyon oranları politikalar doğrultusunda belirlenmiştir. Yabancı bankaların kurulmasına izin verilmemiştir. Şube bankacılığı bu dönemde de devam etmiş olup, kalkınma ve yatırım bankacılığına öncelik verilmiştir. Türk bankacılığı oligopolistik yapıya dönüşmüştür²¹.

Negatif reel faiz politikası uygulanıp maliyetler düşürülmüş, mevduatlar arttırılmaya çalışılmış, şube açma faaliyetleri desteklenmiş ve küçük bankalarda birleştirilmeye gidilmiştir. Kalkınma planlarındaki yatırımların finansmanını uzun vadeli kredilerle sağlamak amacıyla 1963 yılında Kalkınma bankası olan, Sınai Yatırım ve Kredi Bankası kurulmuştur. 1964 yılında kamu iktisadi girişim planındaki yatırımların finansmanı için kamu bankası niteliğinde olan Devlet Yatırım Bankası kurulmuştur. Bu banka, enerji, ulaşım, madencilik gibi sektörlerin projelerini kredilendirmiştir. 1976 yılında yurt dışında çalışan Türklerin birikimlerinin değerlendirilmesi amacıyla Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası kurulmuş olup, yurtdışındaki Türk işçilerinin Türkiye'deki girişim projelerini desteklemiştir. Daha sonra ismi Türkiye Kalkınma Bankası olarak değiştirilmiştir²².

1970'lerde meydana gelen petrol krizi ekonomide darboğaza neden olmuş, artan petrol fiyatları borçlanmayı arttırmıştır. 24 Ocak kararlarıyla istikrarlı ve yapısal değişim yapılmış, karma ekonomi terk edilerek serbest piyasa dönemine geçilmiştir. Devletin etkinliği azaltılarak yabancı sermayelerin aktif rol oynaması desteklenmiştir. 24 Ocak kararlarında belirtilen düşük faizli kredi politikası özellikle bankacılığın gelişiminde önemli rol oynamış ve yabancı sermayelerin ülkeye girişinde etkili olmuştur. Faiz oranları piyasadaki arz ve talebe göre şekil almaya başlamıştır²³.

Bu dönemin de en önemli sorunları, artan sanayileşmeye karşı iç tasarrufların yaratılamaması olmuştur. Bu dönemde ekonomimiz tasarrufları özendirip, yöneltecek bir yapı içinde olmadığı için bu görev kamu kesimi tarafından sağlanmıştır. Kamu kesiminin

²⁰Hakan Yazarkan, *Basel Kriterleri ve Basel 2'nin Türk Bankacılık Sistemine Muhtemel Etkileri*, (Yüksek Lisans Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s.10.

²¹İsmailakara1.blogspot.com

²² Artun, a. g. e., s.59.

²³ Hüseyin Yılmaz, *Kamu Yönetimi Açısından Basel Kriterlerinin Değerlendirilmesi ve Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Etkileri*, (Yüksek Lisans Tezi), Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s.78.

kaynak sağlamada Merkez Bankası kredilerine başvurması, enflasyonist kaynaklara bağlılığını arttırmıştır. Kamunun Merkez Bankasından kullandığı kredilerin amaca hizmet etmek yerine borç ödemelerinde kullanılması, parasal genişlemeyi ve enflasyonu tetiklemiştir²⁴. Bu dönemde orta vadeli kredilerin artması için teşvikler yapılmış, bankalar kullandığı kredilerin en az %10'unun orta vadeli kredi olması zorunluluğu getirilmiştir²⁵.

Planlı dönemde artan sanayileşme faaliyetlerinin yanında enflasyonu tetikleyen yöntemler de kullanılmıştır. İthal ikamecilikle beraber dış satımdan ziyade içe yönelimin olması dönemin sonlarına doğru ekonomide sıkıntılar yaşanmasına neden olmuştur. 1980'lerin başlarında ise, artık dış piyasalara da açılımı benimseyen stratejiler hedeflenmiştir.

1.5.1980 Sonrasında Bankacılık Alanındaki Gelişmeler

“İthal ikamecilik” nedeniyle meydana gelen durgunluk, ödemeler dengesindeki bozulmalar, dövizde yaşanan kıtlıklar yeni bir stratejinin belirlenmesi kararını oluşturmuştur. Bu dönemde dış piyasaların da dikkate alındığı, dışa açılmaya yönelik politikalar benimsenmiştir²⁶. Bu politikalarla birlikte bankacılık sektörü de dışa açılma eğilimleri göstermiştir. Milli sermayeli bankalar yurtdışında şubeler kurmuş, bankacılık sektörü örgütlenmeye başlamıştır. “Interbank” piyasası Merkez Bankası bünyesinde oluşmuştur. Interbank, bankaların daha etkin kaynak kullanmalarına imkan tanıyarak ekonomide likidite dengesinin kurulmasını sağlamıştır. Sermaye piyasaları kurulu, altın piyasaları kurulu, efektif ve döviz piyasaları, bankalar arası para piyasası gibi birçok piyasalar bu dönemde kurulmuştur. Uluslararası Bankacılık Standartlarının oluşması ve uluslararası gözetim ve denetimin sağlanması için 3182 sayılı Bankalar Kanunu yürürlüğe girmiştir²⁷.

Serbestleşme politikası ile ihracata teşvik faaliyetleri, esnek döviz kuru politikası, ithalatın serbestleştirilmesi, teknolojik faaliyetlerin kullanımının yaygınlaşması, standardizasyonu sağlamak amacıyla döviz piyasaları ve Türk lirası piyasalarının kurulması gibi gelişmeler küçük ölçekteki banka sayılarında artışa neden olmuştur²⁸. Artan rekabetle beraber bankalar leasing, forfaiting, swap, factoring, kredi kartları gibi

²⁴ Artun, a.g.e. s.68-69.

²⁵ Türk Bankalar Birliği, *50.yılda Türk Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi*, s.8.

²⁶ Ekrem Keskin, “Türkiye Ekonomisi ve Bankacılık Sistemi”, *Finans Dünyası Dergisi*, S.35, (1993), s.8.

²⁷ Hüseyin Yılmaz, a.g.t., s. 80-87.

²⁸ Yazarkan, a.g.t., s.12.

ürünlerle ürün yelpazesini genişletmiştir. Yurtdışında banka kurma ve şube açma faaliyetleriyle Türk bankacılığı da dışa açılmaya başlamıştır.²⁹.

Hızlı gelişen teknolojik gelişmeler, bilginin ulaşılabilirliğini kolaylaştırmış ve haberleşme maliyetlerinde önemli düşüşler meydana getirmiştir. Banka harici finansal kuruluşlar için önemli fırsatlar sağlanmış, sektördeki bilginin toplanmasında ve değerlendirilmesinde oluşan maliyetleri minimize edip yatırımcılar için etkinlik ve verimlilik artışı sağlanmıştır³⁰.

1990'lara gelindiğinde ise, maliyeti yüksek olan yurt dışı borçlanmalara vergi getirilmiş ve bu durum repo ve vadeli döviz işlemlerinde talep artışına neden olmuştur. Bankacılık sektöründeki mevduatların çoğu repoya yönelmiştir. Piyasalardaki baskının azaltılmasına yönelik tedbirler alınmış ama bu tedbirler baskının hafifletilmesinde yeterli olamamıştır. 1990'ların sonlarında siyasi piyasalarda gerilim artmış, hükümet değişikliğine gidilmiştir. Denk bütçe ve bütçe disiplini benimsenmiştir. Dolaylı vergiler arttırılmış, borçlanma programı ve bütçe hedefleri açıklanmıştır. Faizlerdeki yükseliş Türk lirasına olan talebi arttırmıştır. Körfezde yaşanan kriz ise döviz rezervlerinin yükselmesine neden olmuştur. Kısa vadeli faiz oranlarının düşmesiyle repo yerini tekrar vadeli mevduata bırakmıştır. 1990'ların sonlarına doğru IMF ile yapılan anlaşma gereğince, bankaların vadeli işlemlerine ve açık pozisyonlarına sınırlandırma getirilip, vergi taslağının yasalaşacağı belirtilmiştir. Fakat bu sınırlamalar yabancı yatırımcılarca tedirginlikle karşılanmıştır. Erken seçim uygulamaları da mali piyasaları olumsuz yönde etkilemiştir. Bununla birlikte, sermaye çıkışları da başlamış olup, ekonomi de küçülmeler meydana gelmiştir³¹.

Kamu borçlanmalarının ciddi boyutlara ulaşması, yurt dışı borçlanmalarına neden olmuştur. Bankalar fonlarını kamu borçlanma kağıtlarına yöneltmiş, kredi tutarlarında daralmalar meydana gelmiştir. Merkez bankası, kamu kesimi borçlanmalarına yönelik avans kullanmıştır³². Bu durum Kamu bankalarının yapısında bozulmalara yol açmış, kamu bankalarının bu dönemdeki işlevi finansal hizmetler sağlamaktan ziyade devlete fon sağlamak olmuştur. Türk bankacılık sistemi enflasyonist ortamda sağlıklı

²⁹ İlker Parasız, *Türkiye Ekonomisi: 1923' den Günümüze Türkiye'de İktisat ve İstikrar Politikaları*, Bursa: Ezgi Kitabevi yayınları,1998, s.124-127.

³⁰ Seda Şenyüz, *Basel Kriterleri Çerçevesinde Türkiye'de Bankacılık Alanındaki Yapısal Regülasyonların Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale: Kırıkkale Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 13-14.

³¹ Hüseyin Yılmaz, a.g.t., s.80-87.

³² Devrim İlhan Mercan, *Basel II Kriterleri Çerçevesinde Türk Bankacılık Sektöründeki Sermaye Yeterliliği Sorununun İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü,2006, s. 4.

büyümelere devam etmiş, uygulanan yanlış ekonomik politikalar ile döviz açıkları artış göstermiş, küçük bankalar batma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu durum bankacılık sistemine olan güveni azaltmış, kredi risklerinde artışa neden olmuştur. Kanundaki yeterlilik koşullarına uymayanların da yeni bankalar açabilmesi ve bu bankaların denetimindeki yetersizlik sektördeki kırılma eğilimi daha da arttırmıştır. Denetim otoritesinin, siyasi etkilerden arındırılmamış kararlar alması sektörel riskin daha da artmasına neden olmuştur. Uluslararası bankacılık düzenlemelerine uyum sağlanamayıp, şeffaflıktan uzak kalınmıştır. Bu durum bankacılık sektöründe ciddi zararlara yol açmıştır³³.

Bankaların etkinliğini arttırmak amacıyla Bankalar Kanun’da değişikliklere gidilmiş, yeni bir bankanın kurulması, yeni bir şubenin açılması için gereken özellik ve şartlar arttırılmıştır. Özel ve kamu kesimi bankalarda meydana gelen rekabet eşitsizlikleri, giderilmeye çalışılmıştır. Kredi tanımı getirilerek Avrupa Birliği düzenlemelerine yaklaştırılmaya çalışılmıştır. Kanunda ilk kez “konsolide bazda bilanço hazırlama zorunluluğu” yer almıştır. Denetim otoritesinin müdahale alanı genişletilmiş, bankanın alabileceği tedbirlere ilişkin kararlar objektif kriterlere dayandırılarak karar sürecini hızlandıran değişiklikler yer almıştır. Mevzuata aykırı davranışlara ilişkin yaptırımlar arttırılmıştır. 1999 yılında bankalar kanunu yasalaşmış, krizlerin alt yapısında kurumsal yapının olmaması sorununa çözüm olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu faaliyete geçmiştir. Yine bu dönemde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’nun kurulması kararı verilip, 2000 yılında faaliyete geçirilmiştir. Demirbank, Etibank, Bank Kapital yıl sonunda fona devredilmiştir. Kıbrıs Kredi Bankası ve Park Yatırım Bankası’nın faaliyetleri durdurulmuştur³⁴.

Bu dönemde alınan pek çok tedbire rağmen yeterli sonuca ulaşılamamıştır. Özellikle 2000’li yılların başlarında giderek artan cari açıkların ve artan enflasyonun önüne geçilememiş ve bu durum 2001 yılında finansal kriz ile sonuçlanmıştır. Bankacılık sektöründeki zararlar ise %70’in üzerine çıkmıştır. Kamu bankalarının görev zararları nedeniyle özel bankalar da kur ve faiz riski taşımaya başlamıştır. Bu dönemdeki sıkıntılara çözüm bulabilmek amacıyla “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” uygulamaya konulmuştur³⁵.

³³ Türkiye Bankalar Birliği, “Türkiye Bankalar Birliği’nin 2004 Türkiye İktisat Kongresi Raporu: Türk Bankacılık Sektörü”, *Türk Bankacılar Dergisi*, S.49, (2004), s. 71.

³⁴ Türk Bankalar Birliği, *50.yılda Türk Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi*, s.11.

³⁵ Hüseyin Yılmaz, a.g.t., s. 85.

1.6. 2001 Yılı Bankacılık Kesimi ve Yeniden Yapılandırma Dönemi

2001 yılı itibariyle yaşanan bankacılık krizleri beraberinde birçok ekonomik sorunlar getirmiştir. Piyasadaki istikrarsızlığı düzenlemek, dalgalanmaları azaltabilmek adına ‘‘Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı’’ uygulanması kararı alınmıştır. Bu program, ekonomiyi yeniden yapılandırma adına bir alt yapı çalışması olarak nitelendirilmektedir. Program, kamu finansman dengesini sağlamak, kamu bankalarının görev zararını kapatmak, bankaları güçlü bir yapıya kavuşturmak, cari açığı kapatmak, faiz dışı fazla vermek, kamu şeffaflığını sağlamak, enflasyon hedeflemesini gerçekleştirmek gibi amaçlara sahiptir³⁶.

Bu dönemde kronik enflasyonu düşürmek için sıkı maliye politikası uygulanmaya başlanmıştır. Bankalar kaynaklarını kısa vadeli döviz cinsinden, kullanımlarını ise uzun vadeli Türk lirası cinsinden yapmıştır. 2001 Şubat'ta esnek kura geçilmesiyle beraber Türk lirası değer kaybetmiş, bankalar ciddi boyutlarda kambiyo zararlarıyla karşılaşmış ve mali yapılarında bozulmalar meydana gelmiştir. Sermaye yetersizliği çeken bankalar birleşme yoluna gitmiş ya da TMSF (Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu) bünyesine alınmış, zararları ise hazine tarafından karşılanmıştır. Bununla beraber bankacılık sektörü artık piyasa, faiz riskinin yanında kur riskiyle de karşı karşıya kalmıştır³⁷. Kullandırılan kredilere belirli oranda karşılık ayrılması zorunluluğu getirilmiştir. Bankalar, kredilerini daha çok devletin fon kaynaklarının finansmanı için kullandığından sermaye uzlaşısı modeli uygulanamamıştır³⁸.

Bankacılık mevzuatı 2005 yılında yenilenerek, kamu bankaları yeniden yapılandırılmaya gitmiştir. Bankaların risk yönetim anlayışı güçlendirilmiş, gözetim ve denetim işlevi kamusal yapıya kavuşturularak, uluslararası prensiplere önemli ölçüde yaklaştırılmıştır³⁹.

³⁶ Yazarkan, a.g.t., s.15.

³⁷ Şenyüz, a.g.t., s.14-16.

³⁸ Hüseyin Yılmaz, a.g.t., s. 80-87.

³⁹ Türk Bankalar Birliği, *50.yılda Türk Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi*, 13-15.

2. GÜNÜMÜZ TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ

Bankalar, diğer sektörlerle göre daha hızlı değişim gösteren ve bu değişimlere daha hızlı yanıt veren bir finans sektörüdür. Globalleşmeyle beraber ticaretin gelişmesi, teknolojik ilerlemeler finans ve bankacılık sektörünün gelişiminde etkili olmuştur.

Dünya finans ve bankacılık anlayışındaki değişimler Uluslararası bankacılık faaliyetlerini ön plana çıkarmıştır. Yasal kısıtlamaların kaldırılmasıyla beraber uluslararası büyük bankalar farklı ülkelerde şubeler açmaya başlamıştır⁴⁰. Uluslararası kısıtlamaların kalkması, aynı zamanda finans sektöründeki ticari, mevduat, yatırım bankaları ve finansal kurumlar arasındaki piyasa bölümlerini ortadan kaldırmıştır. Teknolojik gelişmelerin bankacılık sektöründe aktif kullanılması, ülkeler arasındaki fiziksel engelleri kaldırarak sektöre girişleri kolaylaştırmıştır⁴¹.

Teknolojik gelişmeler, finansal yenilikleri de beraberinde getirmiştir. Yeni finansal araçlar modern anlamda çeşitlenmiştir⁴². ATM bankacılığı, POS cihazları, digital ve mobil bankacılık gibi kavramlar ortaya çıkmıştır. Bu kavramlar, bankacılık sektöründe işlem maliyetini azaltarak, zaman ve emek tasarrufu sağlayarak, 7/24 bankacılık hizmetleri sunarak devrim niteliğinde bir gelişme olarak gösterilmiştir⁴³.

Teknolojik gelişmelerle beraber digitalleşme süreci başlamış, birçok bankacılık işlemi mobil bankacılığa taşınmıştır. Meydana gelen değişimlere kılavuzluk etmek amacıyla Uluslararası Ödeme Bankası, ödeme güvencesi sağlayan bir üst yapı oluşturmuştur. Globalleşen finansal sistemler ve uluslararası piyasaların eş zamanlığı sayesinde döviz ve altın piyasalarının anında alım satım yapılması sağlanmıştır⁴⁴. Türk bankacılık sistemi bu gelişmelerden faydalanarak, ürün ve hizmetlerini digital ortamlara taşıyarak bankaların performanslarını arttırmasında olumlu etki göstermiştir. Bankacılık sektöründe daha kaliteli ürün ve hizmetlerin sunulması rekabet üstünlüğünün oluşumuna katkı sağlamıştır⁴⁵.

⁴⁰ İsmail Cem Ay, *Basel Kriterleri Çerçevesinde Türk Finans ve Bankacılık Sektörünün Yeniden Düzenlenmesi*, (Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s.10.

⁴¹ Yener Altuntaş, Ayhan Sarısu, *Avrupa Birliği Sürecinde Türk ve Avrupa Bankacılık Sistemlerinin Karşılaştırılması*, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayını, 1996, s.1.

⁴² Filiz Yetiz, Ayşe Ergin Ünal, ‘ ‘ Finansal Yeniliklerin Gelişimi ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri’ ’, *Kastomonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.20, S.4, (2018), s. 119.

⁴³ Gülçin Arslan, Kıymet Yavuzaslan, ‘ ‘ Bankacılık Sektöründe İnovasyonun Yeri ve Önemi: Türkiye Örneği’ ’, *Business & Management Studies: An International Journal*, C.7, S.2, (2019), s. 952.

⁴⁴ Okan Fettahloğlu, Seçil Fettahloğlu, ‘ ‘Bilişim Sistemlerinin Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri’ ’, *Banka ve Para Teknolojileri Dergisi*, S.4, (1999), s.75.

⁴⁵ Lan Spero, Merlin Stone, ‘ ‘Agents of Change: How Young Consumers Are Changing The World Of Marketing’ ’, *Qualitative Market Research: An International Journal*, Vol: 7 Issue: 2, (2004), s.153-159. <https://doi.org/10.1108/13522750410530057>

Bilişim teknolojileri bankacılık ve finans alanında da etkisini göstermeye başlamış ve bankacılık sektörünün iş yapısını belirlemede önemli etkileri olmuştur⁴⁶. Bilişim teknolojilerinin kullanılmasıyla bankacılık sisteminde merkezi otomasyon sistemine geçilerek standardizasyon sağlanmaya çalışılmıştır. Otomasyon sistemi gelişmeye başladıkça bankalar sadece fon toplayan veya kredi kullandıran kurumlar olmaktan çıkarak sermaye piyasalarının tüm işlevlerini yerine getiren kuruluşlar olmuştur⁴⁷. Ülkelerin gelişmişlik seviyelerinde belirleyici olan bilişim teknolojilerinin Türk bankacılık sisteminde kullanılmasıyla bankaların işlem sayılarında ve işlem maliyetlerinde olumlu bir etkiye neden olmuştur⁴⁸.

Bankacılık kavramı genişletilerek farklı platformlara taşınması, beraberinde pazarlama stratejilerinde de değişiklikler getirmiştir. Geleneksel bankacılık geride bırakılarak, modern bankacılık faaliyetleri kullanılmaya başlanmıştır. Modern bankacılık ile artık bankaların önceliği müşterilerinin talebini en iyi şekilde karşılayacak hizmetler sunmak ve rekabeti avantaja dönüştürecek ortamlar yaratmak olmuştur. Bankacılığın geleceği, müşterilerin değişen ihtiyaçlarına hızlı bir şekilde cevap verebilme yeteneğine bağlı olmuştur. Artık müşteriler, bankacılık ürünlerini veya bankalarını seçerken daha çok seçici ve daha dikkatli davranıp kendilerine en fazla fayda sağlayan, katma değerini en çok arttıran bankaları seçmektedirler. Bu durum bankaların müşteri kazanmalarının yanında, müşterileri elde tutma koşullarını da değiştirmekte ve bankalararası rekabeti de arttırmaktadır. Tüm bu gelişmeler, bankaların kaynaklarını ve sermayelerini en iyi şekilde kullanmaya, verimliliklerini arttırmaya ve etkin bir risk yönetim sistemi geliştirmeye yöneltmiştir⁴⁹.

Türk bankacılık sisteminin günümüz verilerine bakacak olursak, BDDK 2021 Ağustos ayı verilerine göre; Türkiye’de 53 banka faaliyet göstermektedir. Bu bankaların yurt içinde toplam şube sayısı 11.080, yurt dışı toplam şube sayısı ise 76’dır. Bankacılık alanında 201.667 personel çalışmaktadır. Alternatif dağıtım kanalları açısından baktığımızda ise, sisteme kayıtlı 48.713 ATM, 260.943 milyon kredi kartı mevcuttur.

⁴⁶ Gamze Kübra Akata, Seda Dikdak, İbrahim Kırbaş, “Bilgi Teknolojilerinin Toplum ve İşletmeler Üzerindeki Etkileri”, İnet-Tr’15, XX. Türkiye’de İnternet Konferansı, *İstanbul Üniversitesi*, (2015).

⁴⁷ Franklin R. Edwards, Frederic Mishkin, “The Decline of Traditional Banking: Implications for Financial Stability and Regulatory Policy”, *Federal Reserve Bank of New York Economic Policy Review*, , Vol:1, Issue:2, (1995), s.27.

⁴⁸ Emre Pala, Burak Kartal, “Banka Müşterilerinin İnternet Bankacılığı İle İlgili Tutumlarına Yönelik Bir Pilot Araştırma”, *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.17, S.2, (2010), s.57.

⁴⁹ Ay, a.g.t. s.13.

Sermaye yeterlilik oranı ise %17'dir. Bu verilerden de yola çıkarak, günümüzde Türk bankacılık sistemi, finansal sistemde önemli bir yere sahiptir ve ekonomik kalkınma ve büyümede kritik bir rol oynamaktadır.

Gelinen bu noktada, Türk bankacılık sistemi güçlü bir mali yapıya sahiptir. Denetim mekanizmalarını etkin olarak kullanmasıyla, çağdaş bir bankacılık anlayışıyla, nitelikli personelleri, üstün teknoloji ve hizmet kalitesiyle Dünya ve Avrupa bankalarını aratmayacak seviyeye ulaşmıştır⁵⁰.

⁵⁰ Gökhan Sümer, "Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi ve AB Bankacılık Sektörü İle Karşılaştırılması", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.18, S.2, (2016), s.492.

İKİNCİ BÖLÜM BASEL KRİTERLERİ'NİN GENEL YAPISI

1. BASEL'İN TARİHSEL GELİŞİMİ

BIS (Uluslararası Ödemeler Bankası), Basel ismini İsviçre'nin önemli bir finans kenti olan Basel şehrinde almıştır. Dünya'nın en eski finans kuruluşu olan BIS, 1930 yılında İsviçre'de bankacılık alanında ortak bir standart oluşturulması amacıyla kurulmuştur⁵¹.

BIS, İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1970'li yıllara kadar Bretton Woods Sistemini uygulamıştır. 1973 yılında sabit kur terk edilip, Bretton Woods sözleşmesi sona erdirilmiştir. 1974 yılında ise OPEC (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü)'in petrol fiyatlarını 4 katına çıkarmasıyla finansal piyasalarda karışıklıklar artmaya başlamıştır. Buna bağlı olarak birçok bankada döviz kayıpları yaşanmıştır⁵². Bu durumun en somut örneği ise, yabancı döviz piyasalarında yaptığı işlemlerden kaynaklı zararlar yaşayan Bankhaus Herstatt'ın döviz riski sermayesinin 3 katını aşması ve bankacılık lisansı iptal edilmesi olmuştur. ABD bankalar arası ödemeler sisteminde ise geçici olarak çöküş gerçekleşmiştir⁵³. Bankacılık ve finans sektöründe meydana gelen bu kargaşalar, uluslararası bankacılık faaliyetlerinin düzenlenmesi ihtiyacını doğurmuştur. 1974 yılında G-10 ülkeleri (ABD, İngiltere, İspanya, Almanya, Fransa, Kanada, Japonya, İsveç, Hollanda, İtalya) katılımıyla bankacılık sektöründe gözetim standartlarını sağlamak amacıyla BIS bünyesinde Basel Komitesi kurulmuştur⁵⁴.

Finans piyasalarında yaşanan krizler bağlantılı ülkelere de yayılarak ciddi zararların yaşanmasına neden olmuştur. Bankaların sermayeleri üzerindeki borçlanmalarının herhangi bir yaptırıma ve düzenlemeye tabi olmaması, özensizliğe ve tedbirsizliğe yol açmış ve bu durum finans alanında düzenlemelerin yapılmasını gerekli kılmıştır. Bunun üzerine BIS, asgari sermaye oranına ilişkin birtakım düzenlemelerde bulunmuş ve yapılan düzenlemeler konusunda ülkeleri bilgilendirip, düzenlemelere

⁵¹ Eşref Yıldız, *Basel II'nin Türk Bankacılık Sistemine Olası Etkileri*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s.6.

⁵² İlker Parasız, Para, *Banka ve Finansal Piyasalar*, İstanbul: Ezgi Kitabevi, 2005, s.79.

⁵³ Hasan Candan, Alper Özün, *Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2006, s.8.

⁵⁴ Şenyüz, a.g.t., s.43.

uyulması konusunda hassasiyet gösterilmesini istemiştir. Birçok ülke de risklerin kendilerine de sıçramalarını engellemek için bu kurallara uymaya başlamıştır⁵⁵.

2. BASEL KOMİTESİ VE FAALİYETLERİ

Basel Komitesi, petrol krizi ve uluslararası döviz ticaretleri sonucu yaşanan banka iflaslarından sonra, BIS bünyesinde Gelişmiş 10 ülkenin (G-10) katılımıyla 1974 yılında Basel kentinde kurulmuştur⁵⁶.

Küreselleşen ekonominin etkisiyle bankacılık sektöründeki en önemli konulardan biri de risk yönetimi olmuştur. Hızla büyüme gösteren bankacılık sektörü, büyümenin kontrol altına alınabilmesi için etkin bir risk yönetiminin kullanılması gerekliliğini anlamıştır⁵⁷. Uluslararası bankacılık sisteminin de etkisiyle, bir piyasada yaşanan kriz hızlı bir şekilde diğer piyasaları da etkileyebilmektedir. Bu durum ise risk çeşidini arttırmakta ve durumun kontrol altına alınmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle uluslararası tarafsız bir kuruluş tarafından ortak bir bakış açısıyla standart yaklaşımların geliştirilmesi ihtiyacı duyulmuştur. Bu alanda yapılan en büyük düzenlemeler Basel Komitesi tarafından alınan Basel kararları olmuştur. Bu kararlar, bankacılık sektörünün kurumsallaşmasında önemli rol oynamış, farklı bölgelerde faaliyet gösteren bankalar arasında bir uzlaşma sağlanmasına ve ortak bir uygulama standardının oluşmasına katkı göstermiştir⁵⁸.

BIS asıl olarak, uluslararası bankaların görüşleriyle bankacılık sektörünün belirlenmesini ve uygulanmasını amaçlamaktadır. Basel Komitesi, resmiyette kural koyma yetkisine sahip değildir. Sektördeki düzenlemeler, uygulamalar hakkında tasarı ve teklifler üretebilmektedir. Komite, kararların uygulanmasını zorunlu kılmasa da kararlara uymayan ülkelerin bankacılık sistemleri dışlanmakta ve bu durum, uymayan bankaları olumsuz etkilemektedir⁵⁹. Ancak komisyonda alınan kararlar, uzlaşmayı imzalayan ülkelerce de aynı derecede uygulanamamıştır.

Komite, gözetimini Dünya Bankası'nın yaptığı uluslararası bir komisyondur. Komisyonda sermaye ve likidite koşulları konusunda bankalar arasında uyulması istenen

⁵⁵ <https://www.bis.org> (20.04.2021)

⁵⁶ Ebubekir Ayan, *Bankacılık Risklerinin Yönetiminde Basel II Uzlaşısı*, İstanbul: Beta Basım Yayın, 2007, s.27.

⁵⁷ Aytekin Keleş, *Basel Kriterlerinin İç Kontrol Açısından Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri ve Öneriler*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 2009, s.42-43.

⁵⁸ Nevzat Saygılıoğlu, "Basel II Uzlaşısı Nedir?", *Yaklaşım Dergisi*, C.14, S.168, (2006), s.27.

⁵⁹ Mustafa Atiker, "Basel I ve Basel II", *Konya Ticaret Odası Bilgi Raporu*, C.8, S.41, (2005), s.9. http://www.kto.org.tr/d/file/BASEL_rapor.pdf (12.12.2021)

ortak standartlar belirlenmiştir. Bu dönemlerde yaşanan banka krizleri nedeniyle asgari sermaye şartlarında yeni ilkeler belirlenmiştir. Komite, iç denetimin oluşturulması amacıyla, problemlili bankalara durum analizi yaparak bankaların iç denetim sistemlerini değerlendirmiştir ve uygulanan yöntem ve prosedürlerin kullanılıp yaygınlaştırılması için kılavuzlar oluşturmuştur. Ayrıca, finansal piyasalarda istikrarın sağlanması için etkin rol oynamıştır. Komite, liberalizasyon çalışmaları yerine daha çok genel anlamda bankacılık sektöründe doğabilecek riskleri azaltmak için düzenlemeler yapmıştır⁶⁰.

Komite, bankacılık alanında etkin gözetim ve denetime sahip olunması için faaliyet izni, bilgi verme yükümlülüğü, yasal yetkiler, sınır ötesi bankacılık gibi ön koşullar sunmuştur⁶¹. Basel Komitesi, bu ön koşullar ile ön görülen riskleri sınırlandırarak ve piyasadaki belirsizliği azaltarak bankacılık alanını güvenilir bir ortama ulaştırmayı hedeflemektedir.

Basel Komitesi, her bir katılımcı otoritenin ulusal sistemlerine en iyi uyum sağlayabilecek çalışmaları ülkelerinde uygulayabilecekleri beklentisiyle tavsiye etmektedir. Komite, G-10 ülkeleri merkez bankası guvernörleri komitesine düzenli olarak raporlar sunarak, faaliyetlerle ilgili onay ve destek almaktadır. Komitenin önemli bir amacı da denetim alanında oluşan açıkları kapatmak olmuştur. Bu prensiplere göre bankacılık kuruluşları, denetimden kaçmayıp, denetimi uygun ölçülerde sağlamalıdır. Komite, 1983 yılında yayımladığı ‘Bankaların Yabancı Kuruluşlarının Denetimi İçin Temel Prensipler’ isimli belgenin belirli prensiplerini 1992 yılında standartlar haline getirmiştir. Bu standartları hayata geçirmenin yolları aranmıştır. 1996 yılında açıklanan raporda komite, uluslararası bankaların sınır ötesi faaliyetlerinin denetimi konusunda karşı karşıya kaldıkları engelleri aşmak için birtakım öneriler sunmuştur. Çok yönlü finansal kuruluşların yarattığı riskler üzerine çalışmak amacıyla sigorta denetimcileriyle iş birliği yapılmış, 1999 yılında çok yönlü finansal kuruluşların, sermaye yeterliliğinde kullandıkları teknikler ve iş birliği zeminini oluşturan belgeler komite tarafından onaylanmıştır. ‘Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi’, ‘Uluslararası Muhasebecilik Federasyonu’, ‘Uluslararası Ticaret Odası’ gibi kurumlarla ortak çalışmalar yürütülmüştür⁶².

⁶⁰ Şenyüz, a.g.t., s.44.

⁶¹ Efsane Cengiz, *Basel I-II-III Sermaye Uzlaşısı*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s.6-7.

⁶² Ay, a.g.t., s. 45- 46.

3. BASEL KOMİTESİ BANKACILIK DENETİM PRENSİPLERİ

Basel Komitesi, faaliyetlerini gözetim ve denetim otoriteleriyle yaptığı çalışmalar aracılığıyla yürütmektedir. Son yıllarda ise zorunlu olmayan denetimin artırılması ve güçlendirilmesine yönelik çalışmalarını sürdürmektedir. Bu çalışmalar ışığında, ‘‘Bankacılıkta Etkin Gözetim ve Denetime Yönelik Prensipler’’ adında dokümanlar hazırlanmış ve yayımlanmıştır. Dokümanlara ilişkin çalışmalar, G-7 ve G-10 ülkeleri Maliye Bakanlarına sunulmuş ve onaylanmıştır. Bu ülkeler haricinde de Çin, Çek Cumhuriyeti, Meksika, Rusya ülkeleriyle prensiplerin taslak oluşumu hakkında grup çalışması yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda büyük titizlikle hazırlanan bankacılıkta etkin gözetim ve denetim prensipleri 25 maddelik ilke olarak sıralanmıştır⁶³. Bu temel prensipler Tablo1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Basel Kriterleri Temel Prensipleri

Amaçlar, Bağımsızlık, Güç, Şeffaflık ve İşbirliği	İzin Verilebilir Faaliyetler
Lisanslama Kriterleri	Kayda Değer Hisse Transferi
Büyük Alımlar	Likidite Riski
Sermaye Yeterliliği	Operasyonel Risk
Risk Yönetim Süreci	Faiz Oranı Riski
Kredi Riski	İç Kontrol ve Denetim
Problem Aktifler, Karşılıklar ve Yedekler	Finansal Hizmetlerin Kötüye Kullanımı
Maruz Kalınan Geniş Risk Limitleri	Denetimsel Yaklaşım
İlgili Grupların Riskine Maruz Kalma	Denetimsel Teknikler
Ülke ve Transfer Riskleri	Denetimsel Raporlama
Piyasa Riski	Muhasebe ve Açıklama
Denetim Otoritelerinin Düzeltici ve İyileştirici Güçleri	Konsolide Edilmiş Denetim
Merkez-Ev Sahibi İlişkisi	

Kaynak: Basel Bankacılık Denetim Otoritesi, ‘‘Etkin Bankacılık Denetimi İçin Temel İlkeler’’ *Bankacılar Dergisi*, S.59, (2006) s.127-129.

Basel Komitesi’nin oluşturduğu bankacılıkta etkin gözetim ve denetime ilişkin temel prensipler, gerekli görüldüğü durumlarda takviye olarak tedbir ve yükümlülükler ile desteklenebilmektedir. Aynı zamanda bu temel prensiplerin denetim ve kamu otoritelerince başvurulabilecek temel kaynak olması hedeflenmektedir. IMF ve Dünya

⁶³ Basel Committee on Banking, Supervision, *Core Principles for Effective Banking Supervision*, Basel:Bank For International Settlements, 2006, s.1.

Bankası gibi organizasyonlar, finansal istikrarın ve denetim sistemlerinin güçlendirilmesinde rol alan prensiplerin benimsenmesi ve tavsiye edilmesinde büyük bir önem taşımaktadır. Aynı zamanda temel prensiplerin uygulanabilir olmasında yasama organlarının da gerekli hassasiyeti göstermeleri gerektiğine inanılmaktadır. Komite, risk taşıyan diğer bölgelere ilişkin de belirli bir standart oluşturup benimsenmesine yönelik çalışmalarını hala sürdürmektedir. Ayrıca komite, G-10 ülkeleri dışında diğer ülkelerle de iş birliğini ve dayanışmayı güçlendirebilecek teknik yardım ve eğitim destekleri sağlayabileceklerini açıklamıştır⁶⁴.

4. BASEL KRİTERLERİ

Bankacılık alanında da son yıllarda küreselleşmenin etkileri görülmeye başlanmıştır. Küreselleşmenin bir sonucu olarak bankalar arası rekabet artış göstermiştir. Risk yönetimi kavramının önemi artmıştır. Buna paralel olarak bankalar, risk oluşturabilecek faaliyetler için çalışmalar yapmaya başlamıştır. Muhtemel kayıpların engellenmesi için bankalar, yetişmiş personel politikası oluşturmaya başlamış, ar-ge ve bilgi sistem faaliyetlerini geliştirmek için yatırımlar yapmıştır. Bu gelişmeleri destekleyen uygulamalardan birisi de Basel Kriterleri olmuştur. Belirlenen kriterler işletme sahipleri ve bankaların alışkanlıklarının değişmesinde rol oynamıştır⁶⁵. Basel kriterleri ilk olarak Basel 1 düzenlemeleri olarak oluşmuş, daha sonra dönemin ihtiyaçlarını karşılamalarına göre Basel 2 ve Basel 3 düzenlemeleri olarak takip etmiştir.

4.1. Basel 1 Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı

Bu başlık altında Basel 1 kriterlerinin ortaya çıkış nedenleri, Basel 1 kriterlerinin temel özellikleri ve bu kritere yönelik eleştiriler ele alınmıştır.

4.1.1. Basel 1 Kriterleri Ortaya Çıkma Nedenleri

Petrol krizi sonrasında Dünya çapında yaşanan ekonomik sorunlar finansal gerilemelere neden olmuştur. Bankalarda özellikle sermaye yeterliliği konusunda birtakım sıkıntılar yaşanmıştır.

⁶⁴ Ay, a.g.t., 49-51

⁶⁵ İbrahim Arslan, "Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.18, (2008) s.50-51.

Sermaye yeterliliğinde meydana gelen azalmalar kredi risklerinde artışa neden olmuş ve bu durum uluslararası bir düzenleme yapılması ihtiyacını doğurmuştur. Belirli kriterler oluşturularak Basel Komitesi adında uluslararası düzenlemeler yapacak bir kurul oluşturulmuştur⁶⁶. Kurul bu standart çalışmaları ve düzenlemeleri Basel 1 kriterleri olarak yayınlamıştır. Bu kriterlerde yaşanabilecek krizlere karşı bankaları güçlendirme hedeflenmiştir.

Komite, Uluslararası bankacılıkta istikrarı ve güvenliği sağlamak, bankaların karşılaşacağı iflaslara karşı zararları minimize etmek, bankalarda risk kültürlerini oluşturmak, bankaları teknolojik yatırımlara teşvik etmek, banka personellerini eğitimlerle destekleyip niteliklerini arttırmak, bankalardaki haksız rekabeti azaltmak gibi amaçlarla sermaye yeterliliği standart taslağı yayınlamıştır⁶⁷.

Denetim otoritelerinin bankaların sermaye yeterliliğinin belirlenmesinde uluslararası standart bir yöntem oluşturması amacıyla BIS (uluslararası Ödemeler Bankası) bünyesinde, BCBS (Basel Bankacılık Denetleme Komitesi) kurulmuştur. Bu çalışmalar sonucunda ise tüm ülkelerde uygulanabilecek bir sermaye yeterliliği hesaplama yöntemi ve uluslararası geçerliliği olacak standart yöntemlerin oluşturulması amacıyla Basel 1 adı altında Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı yayınlanmıştır. Başta G-10 ülkeleri olmak üzere birçok ülke tarafından onaylanmış ve günümüzde 100'den fazla ülkede Basel 1 temel alınmıştır⁶⁸.

Basel 1 'de bankaların bilanço varlık /alacakları kulüp kuralı olan ülkelerin OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) üyesi olma durumları, mali kurum olması veya alacağın teminatının gayrimenkul olması gibi durumları esas alan yöntemle risk ağırlıklarına tabi olması benimsenmiş, böylelikle aktif kalitelerini arttırmak, banka sermayesiyle ilişkilendirmek mümkün olmuştur. Bankaların ‘Öz kaynak / Risk Ağırlıklı Varlıklar’ %8 den fazla olması kabul edilmiştir⁶⁹.

Basel kriterlerinin temel amacı, sermaye standartlarının uluslararası güvenilirlik ve istikrarını sağlamak olmuştur. Bu standart kriterlerin oluşumunda adalet ve tutarlılık gibi kavramlardan da bahsedilmiştir⁷⁰.

⁶⁶ Hüseyin Yılmaz, a.g.t., s.109.

⁶⁷ Ömer Faruk Demirkol, Emel Aba, "Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı Süreci İçinde Gelen Ek Düzenlemeler Seti: Basel III Kriterleri", *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, C.5.,S.2, (2012), s.255-256.

⁶⁸ BDDK, 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II), Ocak 2005, s. 1. https://www.bddk.org.tr/contentbddk/dokuman/duyuru_basel_0001_38.pdf (21.03.2021).

⁶⁹ Basel Committee on Banking, a.g.k., s.13.

⁷⁰ Güler Aras, "Basel II Sermaye Yeterliliği Düzenlemelerinin KOBİ'ler Üzerine Etkilei" *Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, (2006), s.11.

Uluslararası finans sektöründe pek çok ülkenin desteklediği Basel 1, bankaların iflası sonucunda mevduat sahiplerinin maliyetlerini minimumda tutabilmek için asgari sermaye yeterliliği üzerinde odaklanmıştır. Bu düzenlemelerde ana hedef bankacılık sistemini güçlü, sağlıklı, istikrarlı bir hale kavuşturmak olmuştur. Önceleri sadece kredi risklerini ele alan dokümanlar yayınlanırken, piyasa risklerinin de öneminin anlaşılmasıyla sermaye yeterliliğine piyasa riskleri de dahil edilmiştir. Piyasa risklerinin de eklenmesiyle Basel'in gelişim süreci hız kazanmıştır. Ülkemizde ise Şubat 2001 'de yürürlüğe giren 'Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik'' ile piyasa riskleri ilk kez sermaye yeterlilik ölçümlerine ilave edilmiştir⁷¹.

4.1.2. Basel 1 Kriterleri Temel Özellikleri

Basel 1 kriterlerinin en temel esası, kredi sağlanacak olan müşterinin kredi riski açısından sermaye yükümlülüğünün OECD ülkesi olup olmamasına göre belirlenmesi olmuştur. Aynı zamanda bankaların krizlere karşı dayanıklılığını arttırmak, finansal istikrarı sağlamak için de Basel 1 kriterleri temel kriter olarak belirlenmiştir. Bu kriterlere göre, bankalar kaynağını tahsis ederken yarattığı 100 birim için 8 birim sermaye tutmak zorundadır. Yani kredi kullandıran banka, sermayesinin maksimum 12,5 katı kadar risk alabilecektir. Risk katsayısını tamamlayan banka veya kuruluş sermaye arttırımına gitmek zorunda kalacaktır⁷². Bu kriterle, bankaların krizlere karşı dayanıklılığı arttırılmak istenmiştir.

Basel 1 kriterleri 4 bölümden oluşup, sermaye bileşenleri, risk ağırlıkları, standart oran ve genişletilmiş düzenlemeleri içermektedir.

Sermaye Bileşenleri, kendi içerisinde özelliklerine göre gruplanmıştır.

Ana Sermaye

Komite özellikle ödenmiş sermaye ve açıklanmış rezervlerin üzerinde durmuştur. Bunun en önemli nedeni ise tüm ülkelerdeki bankacılık sisteminde tek ortak kalem olması, mali tabloları yansıtırması ve değerlendirmelerin temelini oluşturmasıdır. Ana sermaye, karı doğrudan etkileyen kalemdir ve bankanın sermayesinin %50'si ana

<http://www.festuerkei.org/media/pdf/Ekonomi%20Forumu/2006/Basel%20II%20ve%20KOBİ'ler%20Uzerindeki%20Etkileri%202006.pdf> (01.03.2021).

⁷¹ BDKK, 10 Soruda Yeni Sermaye Uzlaşısı (Basel-II), s.1-.2.

⁷² Arslan, a. g. m., s.51-52.

sermayeden oluşmaktadır⁷³. Ana Sermaye, aynı zamanda ‘‘Birinci Kuşak Sermaye’’ olarak geçmekte olup ödenmiş sermaye, dağıtılmamış karlar ve yedek akçelerden oluşmaktadır.

Katkı Sermaye

Bankaların öz kaynak ölçüm sistemlerine eklenebilecek bileşenlerden oluşan ikinci kuşak sermayedir. Katkı sermaye, açıklanmamış rezervler, ikincil borçlar, yeniden değerlendirme yedekleri, genel kredi karşılıkları ve melez araçlardan oluşmaktadır. Bu konulara değinirsek:

Açıklanmamış Rezervler, bu gizli rezervler, açıklanmamış olsa da kara yansıtılmış ve denetçiler tarafından kabul edilmiş rezervlerdir. Bu rezervlerin şeffaf olmamaları ve genel kabul görmüş muhasebe standartlarına göre ölçülmemesi gibi nedenlerden dolayı ana sermayeye dahil edilmemektedir.

İkincil Borçlar, vadelerinin sabit olması, tasfiye dışında kayıpları karşılama özelliğinin olmaması nedeniyle, ana sermayeye dahil edilmemiştir. Ancak, vadelerine minimum 5 yıl kalması, ana sermayenin %50’si oranında olması, itfa düzenlemelerine tabi olması gibi şartları sağladığı takdirde katkı sermayesine eklenebilmektedir.

Yeniden Değerleme Yedekleri, bankalar bu değerlemeyi 2 farklı yolla yapmaktadırlar. Ya bankaya ait olan gayrimenkullerin değerini piyasa değerine yaklaştırarak yeniden değerlendirilmekte ya da hisse senedi gibi kıymetli evrakların piyasa değerleri baz alınarak yeniden değerlendirilmekte. Fiyat hareketlenmeleri ve zorunlu satışların tam anlamıyla dikkate alınması şartıyla bu yedekler katkı sermayeye ilave edilebilmektedir.

Genel Kredi Karşılıkları, doğması muhtemel olan zararlar için karşılık ayrılmasıdır. Karşılıklar, sermayeye dahil olan en fazla risk ağırlıklı varlıkların %1,25’i kadar ayrılabilir.

Melez Araçlar, hem borç hem de sermayeyi gösteren bir kalemdir. Olası kayıpları karşılayabilmek için oluşturulmuştur. Ayrıca melez araçların elden çıkarılması için denetçilerin onayı zorunludur. İşletmenin süreklilik kavramından yola çıkılarak oluşturulan bir kalemdir⁷⁴.

Üçüncü Kuşak Sermaye

⁷³ Emrah Karaaslan, *Basel Kriterleri ve Basel III’ ün Türk Bankacılık Sistemine Muhtemel Etkileri*, (Yüksek Lisans Tezi), Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s.13.

⁷⁴ Karaaslan, a.g.t. s-14-15.

Üçüncü kuşak sermaye, sadece piyasa riski için kullanılabilen sermaye benzeri kredilerden oluşmaktadır. Herhangi bir teminatı olmayıp, tamamı bankaya ödenmiş, minimum 2 yıl vadeli, BDDK izni olmaksızın vadesinden önce ödenmesi ve kapatılması talep edilemeyen sermayedir.⁷⁵

Sermayeden İndirilen Değerler

Sermayeden indirilen değerler, banka itibarı, çalışanların emekleri, müşteri kazandırma çabaları gibi sahip olduğu şerefiye kalemini sermayeden düşürmesi olarak açıklanmaktadır. Ayrıca normal uygulamalarda bankalar, bağlı ortaklıkların bilançolarını konsolide etmeleri gerekmektedir. Konsolidasyon yapılmadığı durumlarda, mükerrer kullanımı engellemek için sermayeden indirilmesi gerekmektedir. Bankaların diğer banka veya kurumların ödenmiş sermayesine veya diğer araçlarına yapmış olduğu yatırımların da sermayeden indirilmesi gerekmektedir. Böylece, öncelikli olarak grup içi kuruluşlardan sermaye sağlanması teşvik edilmektedir.⁷⁶

Komite, banka ve kurumların ödenmiş sermayesine veya diğer sermaye araçlarına yaptıkları yatırımların sermayeden indirilmesi tercihinin oldukça önem vermiştir. Halen G10 ülkesi denetim otoriteleri, sermayeyi dış yatırımcılardan sağlamak yerine, bankacılık kuruluşlarının birbirleriyle sermaye yatırımları yapılmasını önlemek amacıyla, bu yatırımların da sermayeden indirilmesini zorunlu tutmuştur. Aynı zamanda komite, denetim otoritelerini, belirli çizgileri aşan yatırımları sermayeden indirmesi yönündeki uygulamaları benimseyip benimsememekte serbest bırakmış, sermayeden indirilmediği durumlarda, diğer bankaların sermayelerindeki yatırımlarını %100 risk ağırlığına tabi tutmuştur. Öz sermayesini daha iyi göstermek için yapılan çapraz yatırımların tespit edilmesi durumunda ise sermayeden indirilmesini zorunlu tutmuştur.⁷⁷

Öz Kaynaklar

Bilançodaki bu gruplama yöntemi ile bankaların sermaye yapıları değerlendirilmeye tabi tutulmaktadır. Öz sermaye kalemi, 1.kuşak, 2.kuşak ve 3.kuşak kalemlerin toplamından sermayeden indirilen değer düşüklüğünün çıkarılmasıyla elde edilir.⁷⁸

⁷⁵ Şenyüz, a. g. t., s.52.

⁷⁶ Basel Committee on Banking, a.g.k., s.8

⁷⁷ Şenyüz, a.g.t. s. 53-54.

⁷⁸ Atiker ,a.g.k., s.4.

Sermaye Yeterlilik = Öz kaynaklar/ (Risk Ağırlıklı Varlıklar + Gayri nakdi Krediler) = En Az %8 hesaplanmasıyla sermaye yeterlilik durumu ölçülmektedir⁷⁹.

Genel olarak sermaye bileşenlerini özetlemek gerekirse, bankalar 3. kuşak sermayeyi sadece piyasa riskleri için kullanabilirler ve 1. kuşak sermayenin %250'siyle sınırlıdır. 2. kuşak sermaye, 3. kuşak sermayeyi %250 sınırında ikame edebilmek şartıyla kabul edilebilir. 2. kuşak sermaye 1. kuşak sermayeyi geçemez ve uzun vadeli borç tutarı 1. kuşak sermayenin %50 'sini geçemez. Ayrıca komite bu kuralları ülkelerin kendi tercihlerine bırakmıştır. İkincil sermaye borçlanma araçlarının 3. kuşak sermayeye dahil edilebilmesi için bu araçların, ikincil, teminatsız ve ödenmiş olması, vadesinin de en az 2 yıl olması gerekmektedir. Geri ödemelerin, bankaların öz sermaye risklerini karşılayacak seviyenin altına inmesi durumunda, vadesi gelse bile faizi ve anaparayı geri ödememe şartı gibi asgari koşullar belirlenmiştir⁸⁰.

Risk Ağırlıkları: Risk ağırlıklarını somutlaştırmak için katsayılar verilmiştir. Bu katsayılar, kalemlerin önem derecelerine göre verilmektedir. Risk gruplar %0, %20, %50, %100 olarak gruplanmıştır.

Uluslararası faaliyette bulunan bankaların, varlıkları ile sermayeleri arasında risk temelli ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Tüm kalemler, risklerine göre katsayıyla ağırlıklanmıştır. Hesaplamaya, borçlunun borcunu geri ödememe ihtimali olan kredi riski de dahil edilmiştir. Bu yöntemle daha fazla riske sahip olan kalemlere daha fazla sermaye ayrılmıştır⁸¹.

Sermaye yeterliliği oranı hesaplanırken kullanılan risk ağırlıklarını kendi içerisinde açıklamak gerekirse, %0 risk grubu, nakit ve TL cinsinde tahsil edilecek hükümet ve banka borçlarını, OECD üyesi ülkelerin hükümetlerine ve Merkez Bankalarına verilen borçları ve hükümet tarafından garanti altına alınan aktif kalemleri kapsamaktadır. %20 risk grubu ise, uluslararası kalkınma bankalarının garanti altına aldığı aktif kalemler, OECD içinde yerleşik bankaların garanti altına aldığı aktif kalemler ve OECD ülkeleri dışındaki ülkelere bankalara kullandırılmış kısa vadeli aktif kalemleri ve tahsildeki nakitleri kapsamaktadır. %50 risk grubu ise, teminata verilmiş krediler ve tahakkuk etmiş gelirleri kapsamaktadır. %100 risk grubu, özel sektöre ve OECD ülkeleri dışındaki ülkelere verilen uzun vadeli kredileri, OECD ülkeleri dışındaki

⁷⁹Hüseyin Yılmaz, a.g.t, s.112.

⁸⁰ Şenyüz, a.g.t., s.52-53.

⁸¹Halil Seyidoglu, *Ekonomik Terimler; Ansiklopedik Sözlük*, 3.b. İstanbul: Güzem Can Yayinlari, 2002, s.371.

ülkelere yabancı para cinsinden verilen kredileri, ticari şirketlere verilen kredileri ve bankaların kullandıkları sabit varlıkları kapsamaktadır⁸².

Risk ağırlık hesaplamaları sayesinde, başka bankacılık sistemleriyle karşılaştırma yapılabilmekte, bilanço dışı varlıklar hesaba katılabilmekte, bankaların daha düşük riskli varlıklara yönelmeleri teşvik edilebilmektedir. Hesaplanmalar yapılırken, kredi riskleri de göz önüne alınmış, faiz, kur ve piyasa riskleri gibi riskler ise ülkelerin tercihine bırakılmıştır⁸³.

Yalnız 4 farklı risk grubunun kullanılması nedeniyle, Basel 1'in riske olan duyarlılığı düşüktür. Farklı alanlarda faaliyet gösteren bankalar için de aynı formüller uygulandığından "Standart Elbise" olarak tanımlanabilecek bir düzenleme olmuştur⁸⁴.

Standart Oran: Basel 1 kriterleriyle, bankalara sermayelerinin toplam risk ağırlıklarının aktiflerine oranı konusunda bir standart getirilmiş ve formülleştirilmiştir. 1989'da bu oran %5 belirlenmiş ve her yıl %1'lik artış yapılarak 1992'de %8'e yükseltilmiştir. 1988 Basel düzenlemesine göre aşağıdaki şekilde formülleştirilmiştir: Sermaye Yeterlilik Rasyosu (SYR) = Toplam sermaye / Risk Ağırlıklı Varlıklar + Gayri Nakdi Krediler = %8⁸⁵.

Genişletilmiş Düzenlemeler: Yaşanılan krizler sonrasında standart oranda bazı değişikliklere gidilmiştir. Sermaye Yeterlilik Rasyosuna piyasa riski de eklenmiştir. Piyasa riski, bankaların piyasa fiyatlarında meydana gelen dalgalanmalar sonucu karşılaştıkları kayıplardır ve bu kayıplara döviz ve faiz oranlarındaki dalgalanmalara neden olan zararların da eklenmesi gerekmektedir. Piyasa riskinin de eklenmesiyle sermaye yeterlilik oranı, "Sermaye Tabanı / (Kredi Riski + Piyasa Riski) = %8" olarak değişmiştir⁸⁶.

Basel 1 sermaye uzlaşısı, özellikle uluslararası bankacılık sisteminin etkinliğinin artmasına, finansal istikrarının güçlenmesine ve uluslararası rekabet ortamının gelişmesine katkı sağlamıştır. Fakat Basel 1 bankaların risk ağırlıklarını tam olarak yansıtamamış, tek bir ölçüye bağlı kalmıştır. Oluşan arbitrajı engelleyememiş ve operasyonel riskler içermiştir. Sermaye odaklı olması, işletmelerin gruplandırılması ve kredi çeşitliliğinin sağlanamaması durumları Basel 1 kriterinin uygulanabilirlik süresini

⁸² Yazarkan, a.g.t., s. 45-46.

⁸³ Karaaslan, a.g.t., s.13-16.

⁸⁴ Yayla ve Kaya, a. g. m., s.2.

⁸⁵ Suat Teker, E. Bolgün, B. Akçay, "Banka Sermaye Yeterliliği: Basel II Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C.4, S.12, (2005), s. 44.

⁸⁶ Ay, a. g. t., s.59-61.

kısaltmıştır. Bankacılık sisteminin güven ve sağlamlığı konusunda yeterli olamamış ve bu eksiklikleri birçok yönden eleştirilmiştir.

4.1.3. Basel 1 Kriterlerine Yönelik Eleştiriler

Basel 1 kriterleri, genel olarak bankaların sermaye yeterlilik rasyosunun arttırımını sağlama yönünden önemli ve olumlu bir yol katetmiştir. Fakat ilerleyen zamanda meydana gelen gelişmeler bu kriterlerin, yeterli olup olmadığının sorgulanmasına neden olmuş ve kriterler birtakım eleştirilere maruz kalmıştır.

Basel komitesinin en önemli amaçlarından biri, bankaların risklerini doğru bir şekilde yansıtılabildikleri finansal düzenlemeleri oluşturmaktır. Fakat bu sadece Basel 1'deki sermaye yeterlilik şartının sağlanması ile gerçekleşebilecek bir durum değildir. Bunun için, piyasa disiplininin sağlanması, etkin bir denetim sisteminin oluşturulması gereklidir.1990'lı yıllarda sermaye yeterliliğine sahip bankaların bile iflas etmesi bu konuda farklı yaklaşımların da olmasını gerekli kılmıştır⁸⁷.

Basel 1'de uygulanan risk ölçütleri birçok yönden eleştirilere maruz kalmıştır. Bu risk ölçütlerine değinmek gerekirse, Basel 1 operasyonel risk ve likidite riskini yeteri kadar önemsememiş riski yalnızca kredi ve piyasa riskinden ibaret görmüştür. Kredi riskleri hesaplanırken borçlu farklılaştırılması yapılmamış, kredi riskindeki bu farklılıklar gözardı edilmiş ve bankalar risk temelli sermaye oranlarını tutturabilmek için arbitraj yapmıştır⁸⁸.

Uzlaşıda ikincil piyasalar ve türev piyasalarındaki değişimler öngörülemediği. Bankalar borçlarını, menkul kıymetleştirme yoluyla satmış ya da türev piyasalarında pozisyon satın alarak normalde taşıdıkları risk seviyelerini bu işlemleri gerçekleştirerek daha düşük seviyelerde göstermişlerdir. Bu işlemleri yaparak risk seviyelerini daha düşük gösteren bankalar, sonraki yıllarda bankacılık krizlerinin oluşmasında etkili olmuşlardır⁸⁹.

Basel 1'de risk bazlı orandan ziyade likidite bazlı sermaye yeterliliği oranı kullanılmıştır. Kredi kullanmada yoğunlaşma dikkate alınmamış, firmalara kredi sağlanırken tüm firmalara aynı risk ağırlığı öngörüldüğünden bankalar yüksek getirili aynı zamanda da yüksek riskli alanlara girmiştir⁹⁰.

⁸⁷ Aras, a.g.m., s.11.

⁸⁸ Karaaslan, a.g.t., s.36.

⁸⁹Chris, Matten, *Managing Bank Capital: Capital Allocation And Performance Measurement*, New York: John Willey&Sons Ltd., 2000, s.2.

⁹⁰ Altıntaş, a.g.m., s.76.

Uzlaşıda, hassas risk ölçümü ve karşı tarafın kredi değerliliği göz ardı edilmiştir. Risk ağırlığı belirlenirken ülkelerin OECD ülkesi olup olmamasına göre değerlendirme yapılmış, OECD üye ülkelere kredi kullandırırken %0 risk katsayısı kullanılmış ve yapılan bu ayrımcılık nedeniyle bankalar iflasla karşı karşıya kalmıştır⁹¹.

Uzlaş, sadece büyük ölçekte faaliyet gösteren bankalara yönelik olarak düzenlenmiştir. Küçük ölçekli bankaların da krizlere neden olabileceği dikkate alınmamıştır. Uluslararası ölçekte faaliyet gösteren büyük bankalar, Basel kriterleriyle gelen yeni muhasebe sistemlerini uygulamalarına rağmen bu muhasebe sistemlerini uygulamayan diğer bankalardan gelen farklı finansal tablolar sonucu sorunlar yaşamıştır⁹².

Basel uzlaşısında, farklı durum ve şartlardaki bankaların risk hesaplamalarında tek bir yöntem kullanılmış, sermaye yeterlilik oranını sağlamak şart olarak görüldüğünden, bu orana ulaşmak için bankalar sermaye arttırımına gitmişlerdir⁹³. Fakat sermaye yeterlilik oranının değişen şartlara karşı esneklik gösterememesi, bankaların risk seviyelerini tam olarak yansıtamaması gibi nedenler uzlaşının uzun soluklu olmasını engellemiştir. Nitekim uzlaş yerini 2004'te Basel 2 kriterlerine bırakmıştır⁹⁴.

4.2. Basel 2 Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı

Bu başlık altında Basel 2 kriterleri ortaya çıkış nedenleri, Basel 2 yapısal blokları ve bu kritere yönelik eleştiriler ele alınmıştır.

4.2.1. Basel 2 Kriterlerini Ortaya Çıkaran Nedenler

Son zamanlarda finans piyasalarında yaşanan krizler ve oluşan istikrarsızlık ortamı, uluslararası iş birliğini destekleyen çalışmaları hızlandırmıştır⁹⁵. Bu dönemdeki yaklaşımlarda temel noktalar, istikrarlı bir ortamın oluşturulması, finansal piyasaların geliştirilmesi ve etkin çalışmanın sağlanması, finansal piyasaların güçlendirilmesi, şeffaflığın artması, kamu müdahalesinin azaltılması, denetim etkinliğinin artırılması olmuştur. Bu yaklaşımlardaki istikrarı korumak için Basel Komitesi oluşturulmuştur. Bu

⁹¹ Esra Çelik, *Türkiye'de Bankacılık Krizleri ve Basel Kriterleri Çerçevesinde Risk Yönetimindeki Gelişmeler*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s.100.

⁹² Altıntaş, a.g.m. s.76.

⁹³ Karaaslan, a.g.t. s.36.

⁹⁴ Arslan, a.g.m., s.52.

⁹⁵Garanti Bankası Risk Yönetim Müdürlüğü, "Basel2'nin Kapsamı Türk Finans ve Reel Sektörüne Etkileri", 2006, s.3.

komite tarafından ise Basel 1 kriterleri oluşturularak bankaların uygulaması gereken kurallar belirlenmiş aynı zamanda bankaların yaşayabilecekleri olası risklere karşı dayanıklılığını arttırmak için sermayelerinin aktiflerine oranı %8 ve üzeri olarak belirlenen bir oran getirilmiştir. Fakat finansal piyasaların gelişmesi ve daha da karmaşıklaşması ile Basel 1 uygulamaları yetersiz kalmıştır. Uygulanan yöntemlerin yanlış olduğunun ve yetersiz kaldığının anlaşılmasıyla Basel 2 ortaya çıkmıştır⁹⁶.

Basel 1 'de kulüp kuralı olarak da bilinen, kredi riski açısından değerlendirilirken sermaye yükümlülüğünün OECD ülkesi olup olmama kriterine göre belirlenmesi kuralı Basel 2 ile kaldırılmıştır. Basel 2'de kredi riski krediyi alanların derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. Basel 1'de sermaye bulundurma zorunluluğu sadece kredi ve piyasa risklerini kapsarken, Basel 2'de ilave olarak iç süreçlerde meydana gelen aksamalar, insanlar ya da sistemler dışında ortaya çıkan zarar riskleri olan "operasyonel risk" eklenmiştir ve bu riskler için bankalardan sermaye bulundurmaları istenmektedir⁹⁷. Aynı zamanda artan teknolojik gelişmeler de piyasaların işleyiş şeklini, bankaların kredi yönetimi, piyasa ve operasyonel risk yönetimlerini değiştiren faktörler olmuştur⁹⁸.

Basel 2'de sermaye yeterliliklerini bankaların kendi değerlemeleriyle yapılması istenmekte olup bu sürecin denetim otoriteleri tarafından denetlenmesi ve değerlendirilmesi istenmektedir. Basel 1'den farklı olarak Basel 2'ye ait bu değerlendirmelerin detaylarının kamuya açıklanması şartı getirilmiştir⁹⁹.

Basel 2 ile tek yöntem anlayışı yerine farklı bankalardan farklı yöntemler kullanılması, risklerin hassas ölçülmesi için çalışmalar yapılması, riske dayalı fiyatlandırma sisteminin oluşması gibi yenilikler gelmiştir¹⁰⁰.

Temel olarak Basel Komitesi kriterleri bankalardaki risk yönetimine odaklanmakta ve finansal piyasalarda bir risk kültürünün oluşturulmasını amaçlamaktadır. Bu kültür sayesinde bankacılık sisteminin daha etkin ve verimli olacağı, yaşanan herhangi sayısal veya niteliksel sorunlarda risk yönetimi tarafından hızlı bir şekilde çözülebileceği öngörülmektedir. Basel 2 çalışmaları ile daha esnek bir yapı ve

⁹⁶ Ekrem Alkin, Esin Okay, *Türkiye'de Kobilerin Basel 2'ye Uyum Süreci ve Öneriler*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınevi, S.4, .2008, s.16-17.

⁹⁷BDDK, 10 Soruda Yeni Sermaye Uzlaşısı (Basel II), s.2.

⁹⁸ Tamer Aksoy, *Basel 2 ve İç Kontrol*, Ankara: ASMMO Yayınevi, 2007, s.27-28.

⁹⁹ BDDK, 10 Soruda Yeni Sermaye Uzlaşısı (Basel II), s.2.

¹⁰⁰ KobiEfor, "Bankalar Basel 2 ile Beraber Rekabete Hazırlanıyor: Her Şey Şeffaf Olacak", S. 90, (2007). http://www.kobi-efor.com.tr/haber_detay.asp?id=2073

risk duyarlılığı daha fazla olan bir yapının oluşturulması, teşviklerin ve uyumluluğun artış göstermesi beklenmektedir¹⁰¹.

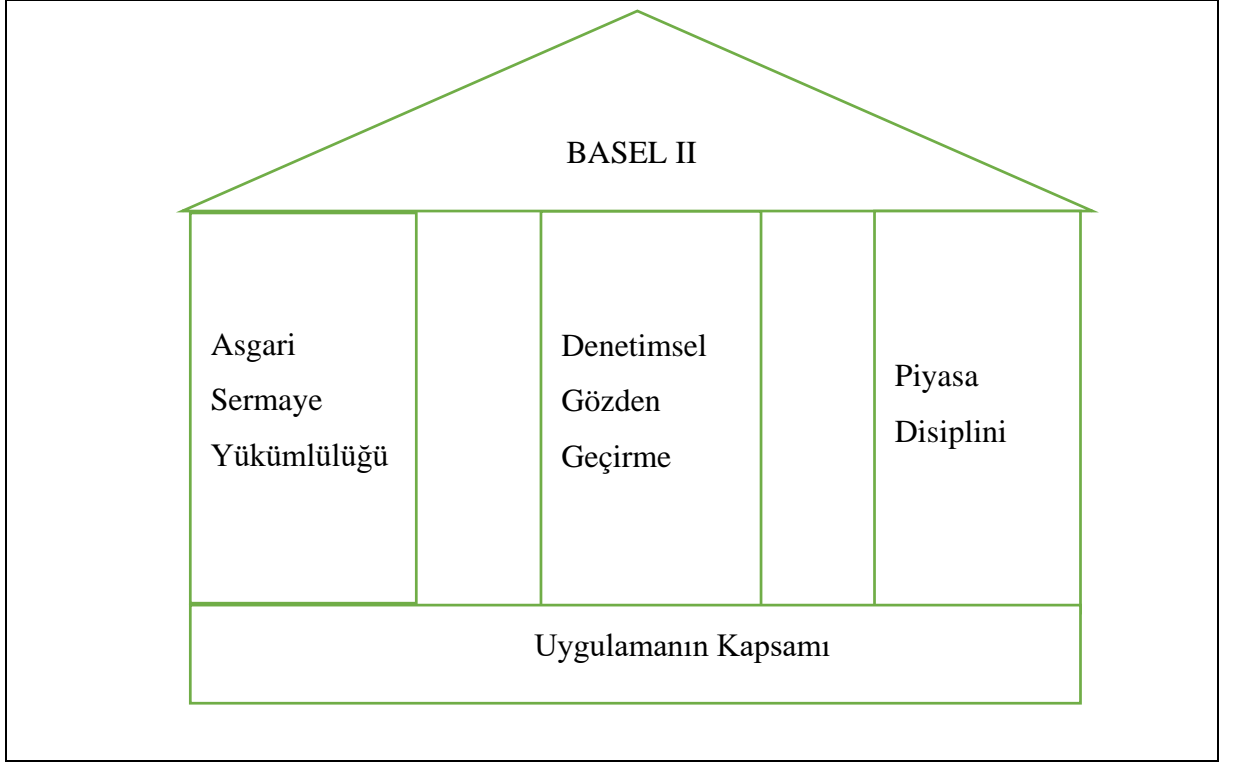
Haziran 2004 yılında yayınlanan Basel 2'nin, bankalar ve birçok yatırım kuruluşlarında uygulanması öngörülmüştür. Basel 2 kriterlerinin, bankalarda risk yönetimi ve piyasa disiplini geliştirme, sermaye yeterliliği ölçüm tekniklerinde etkinliği artırma, finansal istikrarı sağlama gibi hedefleri bulunmaktadır. Basel 2 düzenlemelerinin içinde sermaye yeterliliğinin nasıl bir yöntemle hesaplanacağı, risklerin hangi yöntemlerle yönetileceğine ilişkin düzenlemeler de bulunmaktadır. Bu düzenlemeler beraberinde risk odaklı sermaye yönetimini ve kredi fiyatlanmasını getirmiştir. Kredi fiyatlanmasına, kredilerin türü, vadesi, teminatların şirket derecelendirmesi gibi birçok kriterler yansımıştır. Aynı zamanda Basel 2'de risk azaltıcı unsur olan sigortaya daha fazla önem verilmiş, kısmi konut kredi kullandırımında esneklik getirilmiştir. Ayrıca Kobi'ler ve ipotekli tahviller de özel bir düzenlenmeye tabi tutulmuştur. Basel 2 düzenlemelerindeki yöntemlerin risk ölçümünde kullanılmaması, banka ve kredi kuruluşlarının sermaye ihtiyacını arttıracacağı ve bu durumun ise kredi maliyetlerine yansıtacağı öngörülmektedir¹⁰².

4.2.2. Basel 2 Uzlaşısının Yapısal Blokları

Sermaye yeterliliği kuralları güçlü ve güvenilir bir finansal sistemin devamlılığı için tek başına yeterli olamamaktadır. Aynı zamanda denetim ve gözetim sisteminin güçlendirilip etkin bir piyasa yapısının da oluşturulması gerekmektedir. Basel 2 ile getirilen yapısal bloklar piyasada rekabet edilebilirliği de olumlu yönde etkilemiştir. Bu yapısal bloklar kendi içinde özelliklerine göre 3 bölüme ayrılmıştır. Şekil 1'de yapısal blokların genel yapısı gösterilmektedir.

¹⁰¹ Ersin Özince, "Basel – II: Kobilerin Yeni Kredi ve Finansman Kriterleri", *Tbb/Tobb Ankara Konferansı*, 2005.

¹⁰² Aksoy, a.g.e., s.27-28.

Şekil 1. Basel II Uzlaşısı Yapısal Blokları

Kaynak: Ayhan Yüksel, “Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (BASEL II)”, *BDDK Araştırma Dairesi*, 2004, s.10.

4.2.2.1. Birinci Yapısal Blok (Yapısal Blok –Asgari Sermaye Yükümlülüğü)

Birinci yapısal blok ölçüm yöntemleri Basel’in temel ilkeleriyle kesişmektedir. Bu blokta bankaların risk türlerine göre sermaye gereksinimlerini hesaplama yöntemleri ele alınmaktadır. Asgari sermaye yükümlülüğü oranı hesaplama yöntemine diğerlerinden farklı olarak operasyonel risk ilave edilerek bu blokta da kullanılmıştır. Operasyonel risk eklenerek aşağıdaki şekilde formüle edilmiştir:

$$\text{Sermaye Yeterlilik Rasyosu} = \text{Toplam Sermaye} / \text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski} + \text{Operasyonel Risk} = \%8$$

Birinci yapısal blokta operasyonel riskin somutlaştırılması adına birçok teknikler geliştirilmiştir¹⁰³. Bu blokta bankaların riskleri kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk olarak ayrılmış ve her bir risk türü için farklı risk ölçüm yöntemleri kullanılmıştır. Tablo 2’de bu ölçüm yöntemleri gruplandırılarak gösterilmiştir.

¹⁰³ Şükrü Cicoğlu, Celal Gökhan Çil, “Türkiye’de Uygulanan Basel Kriterleri ve Basel III Kriterlerinin Türk Finans Sistemine Etkileri”, *Politik Ekonomik Kuram Dergisi*, C.3. S.1, (2018), s.94.

Tablo 2. Basel II'de Risk Ölçüm Yöntemleri

Risk Ölçüm Yöntemleri			
Kredi riski	Standart Yaklaşım	İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım	
		Temel Yaklaşım	İleri Yaklaşım
Piyasa riski	Standart Yaklaşım	İçsel Modeller Yaklaşım	
Operasyonel risk	Temel Gösterge Yaklaşım	Standart Ölçüm Yaklaşım	İçsel Ölçüm Yaklaşım

Kaynak: Şenol Babuşcu, *Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*, Ankara: Akademi Yayınevi, 2005, s.265.

Kredi Riski

Kredi riski, bankaların karşılaştıkları temel risk faktörlerinden biridir. Borçlu kişi veya kurumların anlaşmalarda belirttikleri şartları yerine getirmemesi durumlarında kredi riski oluşmaktadır. Kredi risk yönetiminin amacı, krediyle ilgili ortaya çıkabilecek herhangi bir kaybı ölçmek ve risk bazlı fiyatlama yaparak potansiyel risklerin önüne geçilmesini sağlamaktır¹⁰⁴. Kredi riski ölçüm yöntemleri Basel 2’de Standart yaklaşım ve İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım olarak 2 farklı yöntem belirlenmiştir.

Standart yaklaşım ölçüm yöntemine göre, kredi riskiyle ilgili çözümlerde bağımsız derecelendirme kuruluşlarının vermiş oldukları kredi notları risk ağılıklarının belirlenmesinde dikkate alınmaktadır¹⁰⁵. Bu kuruluşların vermiş oldukları rating notları neticesinde kullanılan kredinin maliyeti ve risk yapısı belirlenebilmektedir. Bu değerlendirmelere göre, risk notu düşük olan müşteriye daha düşük maliyetli kredi kullanılırken, risk notu yüksek olan müşteriye ise daha yüksek maliyetli kredi kullanılmaktadır¹⁰⁶. Bu yöntemde bankaların kendi hazırladıkları kredi notları dikkate alınmamaktadır.

İçsel derecelendirme ölçüm yöntemine göre, bankalar risklerini ölçmede kendi derecelendirme sistemlerini kullanmaktadır. Herhangi bir bankanın bu yaklaşıma göre ölçme yöntemi kullanabilmesi için Basel 2’de belirtilen asgari şartları taşıması gerekmektedir. Söz konusu bu asgari şartlar ise, bankaların risk yönetim sistemlerinin güvenilir olması, bankaların risk ölçümünde kullandıkları modellerin riski etkin şekilde ölçüyor olması, kullanılan bu modellerin stres testlerinden geçiyor olması şeklinde

¹⁰⁴ Yazarkan, a.g.t., s.59.

¹⁰⁵ Cicoğlu, Çil, a. g. m., s. 95.

¹⁰⁶ Hüseyin Yılmaz, a.g.t., s.120.

sıralanabilir. Ayrıca kullanılan yöntemler düzenli olarak gözlenmeli ve geriye dönük uygulamalarla test edilmelidir¹⁰⁷. Bu yöntemle göre her banka, kendi riskini daha iyi yansıtacağı oranı belirleyebilmekte ve böylelikle diğer bankalarla aynı ölçütlerin uygulanmasının yarattığı sorunları ortadan kaldıracılabilmektedir¹⁰⁸.

Piyasa Riski

Piyasa riski, bankaların alım satım hesaplamalarına dahil olan (hisse senetlerine, bilanço içi ya da bilanço dışı kalemlerinde bulunan tüm döviz varlıkları ve yükümlülüklerine, menkul kıymetlere, getirisi faiz oranı ile ilişkilendirilmiş finansal araçlara) pozisyonlarda finansal piyasalardaki dalgalanmalar nedeniyle, faiz oranları, hisse senedi fiyatları ve döviz kurları değişmelerinden kaynaklı oluşabilecek zarar etme ihtimalidir¹⁰⁹.

Standart yaklaşıma göre, piyasa riski hesaplanırken, kur ve faizle ilgili değişkenlerde hesaplamalara dahil edilmektedir. *Riske maruz değer yaklaşım ise* bir finansal varlığın veya yatırımın zararını gösteren ölçüm yöntemidir¹¹⁰.

Operasyonel Risk

Operasyonel risk, bankacılık uygulamalarındaki süreçlerin aksaması, banka personellerinin hataları veya suistimalleri, dışsal olayların oluşturduğu zararlar şeklinde sıralanabilir¹¹¹. Banka içi maruz kalınan operasyonel riskler her bankaya ve risk türlerine göre değişiklik göstermektedir. Bu sebeple bankalar kendi kayıp verilerini kullanarak, bu risklere neden olan faaliyetleri detaylı incelemeleri gerekmektedir¹¹². Operasyonel risk ölçüm yöntemleri Basel 2’de Temel gösterge yaklaşımı, Standart yaklaşım ve İleri ölçüm yaklaşımı olarak 3 farklı yöntem olarak belirlenmiştir.

Temel gösterge yaklaşıma göre, bankanın tüm faaliyetleri için tek bir gösterge kullanılarak operasyonel risk hesaplanmaktadır. Bu basit yöntemi kullanan bankalar, operasyonel riskleri için yıllık brüt gelirlerinin belirli bir yüzdesinin son 3 yıldaki ortalamasına eşit tutarda sermaye ayırmalıdır. Bu yöntem daha çok, ulusal ve küçük bankaların kullanımına uygundur¹¹³.

¹⁰⁷ Karaaslan s.29-30.

¹⁰⁸ Yazarkan, ag.t., s.72.

¹⁰⁹ Özgür Özerkek, *Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılığında Risk Yönetimi ve Denetim Süreçleri Üzerindeki Etkisi ve Örnek Bir Uygulama*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, s.6.

¹¹⁰ Cicoğlu, Çil, a.g.m., s.95.

¹¹¹ Hüseyin Yılmaz, a.g.t., s.101.

¹¹² Dilek Leblebici Teker, “Bankacılıkta Operasyonel Risk ve Sermaye Yeterliliği”, *Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü & Bankacılık ve Sigortacılık Yüksek Okulu, Geleneksel Finans Sempozyumu*, 2004, s. 8.

¹¹³ Yazarkan, s.79.

Standart yaklaşıma göre, bankanın faaliyetleri birimlere ve iş kollarına ayrılmakta ve bu faaliyetlerin büyüklüğü ve hacmini yansıtan bir gösterge kullanılmaktadır¹¹⁴. Her bir iş kolu farklı derecede risk taşımaktadır ve her iş kolundan elde edilen brüt gelir, o iş kolu için belirtilen kat sayıyla çarpılarak iş kolunun sermaye miktarı hesaplanmakta ve tüm iş kolları için hesaplanan sermaye miktarları toplanarak bankanın toplam ayırması gereken sermayeye ulaşılmaktadır¹¹⁵.

İleri ölçüm yaklaşımına göre, bankalar, gerekli şartları yerine getirmek ve denetim otoritelerinden izin almak şartıyla kendi iç verilerini kullanabilmektedir. Bu yöntem ile amaçlanan, gelecek 1 yıl içinde meydana gelen olası kayıpların %99.9 aralığında ölçülerek bu güven aralığında sermaye yeterliliğinin belirlenmesidir¹¹⁶. İleri ölçüm yöntemine göre operasyonel riskler için ayrılan yasal sermaye tutarı, bankaların kendi içsel verilerini kullanarak belirledikleri operasyonel risk ölçütüne eşit olmalıdır¹¹⁷. Bu yöntemin kullanılabilmesi için; yönetim kurulu ve üst düzey yönetim operasyonel risk yönetiminde aktif olarak rol oynamalı, her banka kendi yapısına uygun operasyonel risk yönetim sistemini oluşturmalı ve bu sistemi doğru bir şekilde yürütmeli, bankalar düzenli olarak içsel kayıp verilerini izlemeli ve roparlamalı şeklinde sıralanabilir¹¹⁸.

4.2.2.2. İkinci Yapısal Blok – Denetim Otoritesinin İncelemesi

Bu blokta ise denetim otoritelerinin görevleri ve yapısı belirlenmektedir. Denetim otoritelerinin bankalara nasıl bir denetim yolları izleyeceğine yönelik çalışmaları içermektedir¹¹⁹.

Basel Komitesinin denetim otoritelerine yönelik çalışmalarının temel amacı, bankaların kendi risklerini karşılayacak seviyede sermaye taşımalarını sağlamak ve bankaların risklerini izleme ve yönetme konusunda ileri teknikler geliştirerek kullanılmasını sağlamaktır. Komite, denetim otoritelerinden, bankaların sermaye ihtiyaçlarını ne ölçüde değerlendirdiklerinin incelenmesini ve gerekli gördükleri

¹¹⁴ Emrah Yılmaz, a.g.t., s.47.

¹¹⁵BDDK, Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmeliğin Uygulanmasına İlişkin 1 Sayılı Tebliğ Taslağı, 19 Ağustos 2002, s.193. www.bddk.org.tr.

¹¹⁶ Yazarkan s.81.

¹¹⁷ Mercan a.g.t. s. 100.

¹¹⁸Şenol Babuşcu, *Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*, Ankara: Akademi Yayınevi, 2005, s.285.

¹¹⁹Ali Erdoğan, "Basel Kriterlerinin Bankacılık Sektörüne Etkisi ve Türkiye'de Bankacılık Sektörünün Basel Kriterlerine Uyum Süreci", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.16, S.1., (2014),s.160-162.

durumlarda müdahale edilmesini beklemektedir. Bu incelemelere yönelik ise temel prensipler oluşturulmuştur;

1.prensip; Bankalar, oluşabilecek risklere karşı, sermaye yeterliliklerini değerlendirmeye yönelik stratejilere sahip olmalı ve hedefledikleri sermaye düzeyini, karşılaştıkları risk düzeyiyle tutarlılığını sağlayabilmelidir. Banka yönetim kurulu, tolere edebilecek risk seviyelerini belirlemesi gerekmektedir. Ayrıca, bankaların karşılaştığı riskleri ve risk seviyelerini tespit eden sistemin ve değerlendirme sürecinin olması gerekmektedir. Bu süreç ve sistemlerin üst düzey yönetim tarafından izlenmesiyle süreklilik sağlanabilmektedir.

2.prensip; Gözetim ve denetim otoriteleri, bankaların sermaye yeterliliği değerlendirme sistemlerini ve stratejilerini inceleyip yeterli görmediği yerlerde tedbir almalı ve otoriteler, bankaların olası durumlara karşı ayırdığı sermayelerinin incelenmesini yürütmelidir. Ayrıca denetim otoriteleri, banka yönetiminin yeni veya değişen risklere karşı aldığı tedbirleri de incelemelidir.

3.prensip; Otoriteler, bankaların asgari sermaye yeterlilik düzeyinin üzerinde faaliyet göstermelerini beklemelidir. Bankalar, düzenlemenin ele almadığı ancak kendilerine özel veya genel ekonomik şartlardan kaynaklanan risklerle karşılaşabilirler. Bu sebeplerden dolayı gözetim ve denetim otoriteleri bankaların, asgari sermaye yeterlilik oranının üzerinde faaliyette bulunmalarını beklemelidir.

4.prensip; Otoriteler, erken müdahalede bulunup bankaların sermayelerinin minimum seviyenin altına inmesini engellemeli ve hızlı tedbirler alınması konusunda çalışmalar yapmalıdır.

Öncelikle bu sayılan durumların gerçekleşebilmesi için bankaların, şeffaf olması, sermaye ihtiyacını ve sermaye harcamalarını net olarak belirtmesi ve açıklaması gerekmektedir¹²⁰.

Denetim otoritelerinin bankalara yapmış oldukları denetimler, bilimsel olarak ölçülemediği için bu denetim sonuçları da bilimsel veri olarak sayılamamaktadır. Bu veriler, sadece hesap verilebilirlik ve şeffaflık gibi nitelikler taşımaktadır. Fakat verilerin kamuya açık ve paylaşılr olması bankaların prestijleri ve finansal sektörün güvenilirliği açısından önem taşımaktadır¹²¹.

¹²⁰ Arslan, a. g. m., s.61-63.

¹²¹ Hüseyin Yılmaz, a.g.t. s.124.

4.2.2.3. Üçüncü Yapısal Blok Piyasa Disiplini

Bu blokta ise, bilginin önemi vurgulanmaktadır. Bankaların doğru ve açık bilgi ile piyasa disiplininin sağlanması amaçlanmaktadır. Böylelikle krizlere karşı önlemlerin daha etkili olabileceği öngörülmektedir¹²².

Komite, kamu aydınlatma prensipleri çerçevesinde, bankaların risk ağırlıklarını, risk değerlendirme süreçlerini, sermaye yeterlilik düzeylerini belirli periyotlarla açıklamasını ve böylelikle piyasa katılımcılarının bilgi sahibi olmasını hedeflemektedir¹²³.

Komite, kamuoyu bilgilendirme sürelerini 6 aylık dönemler olarak belirlemiştir. Eğer bu bilgilendirmeler, politika, amaç gibi daha genel konular hakkında ise, bu süre yılda 1 keze düşürülmektedir. Ancak önemli ve büyük bankalar sermayelerini, sermaye yeterlilik oranlarını 3 aylık dönemlerle açıklamaları gerekmektedir. Ayrıca, açıklandığında bankaların rakiplerinin öğrenmesiyle dezavantaj oluşturabileceği özel bilgilerin ve bankaların müşterilerine ait olan gizli bilgilerin açıklanmamasına olanak sağlanmıştır¹²⁴.

Piyasa disiplini, bankaların sermaye yeterlilik seviyelerini belirlemelerinde önemli rol oynamaktadır. Kamuoyu aydınlatmaları, piyasa disiplinini arttırmış ve piyasa katılımcılarının, bankaların sermaye yeterlilik düzeylerini ölçmelerine olanak sağlamıştır. Aynı zamanda bu kamuoyu bilgilendirmeleri, bankacılık sisteminin daha güvenilir ve daha etkin ilerlemesini sağlamıştır¹²⁵.

4.2.3. Basel 2 Kriterlerine Yönelik Eleştiriler

2004 yılında uygulanmaya başlanan Basel 2, dönemin ihtiyaçlarını karşılama konusunda birçok eleştiriye maruz kalmıştır. Bu eleştirilerden ilki Basel 2'nin Basel 1 kriterlerine göre daha kapsamlı ve daha karmaşık olmasıdır. Basel 2'de Operasyonel Risk sadece geçmişe odaklanılarak hesaplanmıştır. Bu durum daha da karmaşık olmasına neden olmuştur. Aynı zamanda bankalarda, piyasalardaki olaylardan kaynaklı bir risk algısı oluşmuş ve riskin sadece dış etkenlerden kaynaklı olduğu düşünülmüş ve bu durum

¹²² C. Coşkun Küçüközmen, "Basel II, Üçüncü Yapısal Blok (Pillar 3): Piyasa Disiplini", *BDDK Araştırma Dairesi*, 2004, s.23-24.

https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/duyuru_base1_0001_51.pdf

¹²³ Arslan, a. g. m., s.53.

¹²⁴ Tevfik Kımık, *Basel II'nin Sermaye Piyasalarına Etkisinin Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, s.59.

¹²⁵ Pelin Ataman Erdönmez, "Yeni Sermaye yeterliliği Çerçevesi: Piyasa Disiplini", *Bankacılık Dergisi*, S.34, (2000), s.117.

ise oluşabilecek krizlerde bankaların birlikte hareket edip krizi derinleştirme ihtimalini arttırmıştır¹²⁶.

Basel 2 ile getirilen standart yaklaşım yöntemine yönelik eleştirilere gelince, bu yöntemle beraber, derecelendirme kuruluşlarının önemi artmıştır. Fakat bu durum büyük derecelendirme şirketlerinin tekel oluşturma riskini doğurmuştur¹²⁷. Aynı zamanda derecelendirme kuruluşlarının verdikleri notların güvenilirliği de eleştirilmiştir. Bu yöntemde risk çeşitliliği yeterli olamamış, aynı derecelendirme notlarına sahip banka, şirket ve kuruluşlar farklı risk ağırlıklarına tabi olmuştur¹²⁸.

Basel 2, teknik düzeyinin yüksek olması nedeniyle insan kaynağına ve bilgi teknoloji alt yapı faaliyetlerine yatırımlar yapılmasını gerekli kılmaktadır¹²⁹. Getirilen yeni modellerin kurulumu ve personellerin eğitimi daha küçük ve orta ölçekli bankalarda maliyeti önemli ölçüde etkilemiştir. Bu sebeple küçük bankalar, büyük bankaların gerisinde kalmıştır¹³⁰.

İçsel derecelendirmeye hesaplanan risk ağırlıklarını azaltmak için teminatların dikkate alınmaması risk maliyetini oldukça yüksek göstermiştir. Derecelendirme neticesinde sonucun düşük çıkabileceğini düşünen ülke, banka veya kurumlar derecelendirme yapmaktan kaçınmıştır¹³¹. Risk derecelendirme sonuçlarını değerlendiren yatırımcılar ise, yatırımlarını gelişmiş ülkelere doğru kaydırmıştır. Bu durum gelişmekte olan ülkelerde ekonomik sorunlara yol açacağı endişesi doğurmuştur¹³².

Piyasa disiplinini sağlamak amacıyla oluşturulan kamuyu aydınlatma yükümlülükleri, küçük ölçekli bankalar için önemli nitelikte bürokratik maliyetler oluşturmuştur. Ayrıca kamuya açıklanan bilgiler kötü niyetli olarak kullanılabilme riski de taşımıştır¹³³.

Yukarıda belirtilen nedenler Basel 2'nin yeterliliği konusunda birtakım endişeler yaratmıştır ve destekleyici yeni bir kritere ihtiyaç duyulmuştur.

¹²⁶ Jon Danielsson and others, "An Academic Response to Basel II", *Economic and Social Research Council Special Paper Series-LSE Financial Markets Group*, Issue:130, (2001), s.5.

¹²⁷ Pelin Çelik, *Bankalarda Risk Derecelendirmesi*, (Uzmanlık Yeterlilik Tezi), Ankara: TCMB Bankacılık ve Finans Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, 2004, s.58.

¹²⁸ Ayhan Yüksel, "Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel – II)", *Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu*, (2004) s.5 https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/duyuru_basel_0001_49.pdf (19.03.2021).

¹²⁹ BDDK, 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II), s.3.

¹³⁰ Altıntaş, a. g. e., s.80.

¹³¹ Giese Guido: "Basel II Uzlaşısı'na İlişkin Eleştiriler ve İyileştirme Önerileri", Çev. Melek Acar Boyacıoğlu, *TBB Bankacılar Dergisi*, Vol:13, Issue:41, (2002) s.78.

¹³² İmam, a.g.t. s.52.

¹³³ Guido, a.g.m., s.78.

4.3. Basel 3 Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı

Bu başlık altında Basel 3 kriterleri ortaya çıkış nedenleri, Basel 3 kriterlerinin temel özellikleri ve bu kritere yönelik eleştiriler ele alınmıştır.

4.3.1. Basel 3 Kriterlerini Ortaya Çıkaran Nedenler

2008 yılında ABD’de başlayan mortgage piyasalarındaki dalgalanmalar, tüm dünyaya yayılan bir finansal krizi oluşturmuştur. Bu kriz sonucunda ülkeler, finansal düzenlemelerinin yetersizliğini tartışmaya başlamıştır¹³⁴. Basel 2 kriterlerinde likidite riskine gerekli önem verilmemesi yaşanan krizi likidite riskine dönüştürmüş ve krizin daha da büyümesine neden olmuştur. Krizin küreselleşmesindeki diğer neden ise mortgage kredileri üzerine türev işlemlerin yapılması olmuştur. Bu düzenleme boşluğunu fırsata çevirmeye çalışan bankalar, aşırı kar hırsıyla karmaşık türev ürünler geliştirerek müşterilerine sunmuştur. Aşırı büyüyen ve koşullardaki değişimi dikkate alamayan bankalar, krizin temel etkeni olmuştur¹³⁵. Krizi tetikleyen diğer bir neden ise, bireysel kredilerin Basel’2 de ikincil öneme sahip olmasıdır. Bireysel krediler sermaye yeterliliği hesaplamalarında %35 oranında dikkate alınarak belirlenmiş ve bu durum krediler için ayıracakları sermayeleri azaltmıştır¹³⁶. Bu dönemde meydana gelen finansal kriz ve krizin bankalara etkisi nedeniyle, yürürlükteki Basel 2 uygulamaları büyük eleştiri almıştır¹³⁷.

Basel 2 kriterlerinin özellikle piyasa risk ölçümündeki yetersizliği yeni bir düzenlemenin gerekliliğini gözler önüne sermiştir. Kriz sonrasında, Basel Bankacılık Denetim Komitesi, bankaların ilerleyen süreçlerde yaşayabilecekleri krizlere karşı direncini arttırmak, likitide ve sermayelerin kalitesini ve gücünü arttırmak amacıyla düzenleme çalışmaları yapmaya başlamıştır¹³⁸. 2010 yılında bankacılık sistemini güçlendirmek, krizi iyi okuyabilmek ve karşılaşılabilecek herhangi bir finansal krizin

¹³⁴ Göksel Tiryaki, “Bankacılık Sektöründe -Basel Sermaye Uzlaşıları- Sermaye Yeterliliği Standart Rasyosu Gerçekten Yeterli Midir? Kaldıraç Oranı’na ve Daha Güçlü Bir Bankacılık Düzenleme Çerçevesine İlişkin Değerlendirmeler”, *Vergi Dünyası Dergisi*, S. 347, (2010), s.118-122.

¹³⁵ Ezgi Aslan Külahi, *Bankacılıkta Riskler ve Türk Bankacılık Sektörü’nün Basel Kriterleri’ne Uyum Süreci*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 2013, s.104.

¹³⁶ Şenol Babuşçu, “Basel III’e Doğru”, *Ekonomist Dergisi*, S.22, (2010), s.1.

http://www.senolbabusc.com/index.php?option=com_content&view=article&id=75:basel-iiiedoru&catid=40:ekonomist&Itemid=56 (13.12.2020)

¹³⁷ Cicoğlu, Çil, a.g.m., s.97.

¹³⁸ Ezgi Aslan Külahi, Göksel Tiryaki, Ahmet Yılmaz, “Türkiye’de Basel I, II ve III Kurallarına Uyum Süreci”, *Öneri Dergisi*, C.10, S.40, 2013, s. 196-197.

önüne geçebilmek amacıyla Basel 3 kriterleri çıkarılmıştır. Basel 3 kriterleri, Basel 2 kriterlerini tamamen değiştirmek yerine, eksikliklerinin giderilmeye çalışıldığı ve yeniliklerin getirildiği devam niteliğinde bir düzenlemedir. Bu düzenleme, sermayenin kalitesini arttırmaya yönelik düzenlemeleri, likidite ile ilgili düzenlemeleri, risk hesaplamalarındaki farklılıkları, finans alanındaki yeni kuralları, denetim alanına yönelik çalışmaları da içermektedir. Basel 3 kriterleriyle gelen bu yeni düzenlemeler, yıllara yayılarak aşamalı şekilde uygulanmıştır¹³⁹.

4.3.2. Basel 3 Kriterlerinin Temel Özellikleri

2010 tarihinde yayınlanan ve ‘‘ek düzenlemeler seti’’ niteliğinde olan Basel 3 düzenlemelerinde, risk yönetimin ve kurumsal yönetimin geliştirilmesi, bankalarda şeffaflığın artırılması, bankaların ve finansal sistemlerin şoklara karşı dayanaklılığının artırılması gibi birçok hedefler belirlenmiştir. Bu hedefleri gerçekleştirmek için ise, asgari sermayenin nicelik olarak artırılması ve niteliğinde değişikliklere gidilerek asgari sermaye gerekliliği standardı getirilmesi, likidite oran hesaplamalarına yönelik değişiklikler yapılması, sınır ötesi bankacılık ilkelerinin geliştirilmesi ve kredi riskinin hesaplamasında düzenlemeler yapılması çalışmaları başlatılmıştır¹⁴⁰.

Yeni düzenlemede, temel prensipler belirlenerek Basel 3’ün çerçevesi oluşturulmuştur. Bu prensipler 4 bölümde düzenlenmiştir:

Daha nitelikli sermaye, ekonomide büyük bir öneme sahip olan bankalar, karşılaşılan krizleri iyi yönetebilmek zorundadır. Bankaların sağlıklı bir şekilde mücadele edip ayakta kalabilmeleri için en büyük güç sermayeleridir. Sermayeleri ne kadar fazla ise karşılaşılabilecek olumsuz ekonomik durumlarda esneklik payları ve güçleri o kadar fazla olacaktır. Bankalar risklere karşı sermaye kalemlerini kullanarak hareket kabiliyeti sağlar. Basel 3, daha nitelikli sermaye ile banka sermaye kalitesini arttırmaktadır. Daha nitelikli sermaye, bankaların daha güçlü sermayeye sahip olması anlamına gelen ‘‘kayıp karşılama sermaye’’ ile gerçekleştirilebilmektedir¹⁴¹. Bu düzenlemelerle ödenmiş sermaye gibi kaliteli sermaye kalemlerinin ana sermaye veya çekirdek sermaye

¹³⁹ Hüseyin Ali Kutlu, Savaş Demirci, ‘‘Kapsamlı Bir Risk Yönetimi Düzenlemesi: Basel II ve Kobilere Muhtemel Etkisi’’, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, C. S.40, (2008), s.206.

¹⁴⁰ Ozan Cangürel, Serkan Güngör, Veli Ulvi Sevinç, İskender Kayci ve Sadık Atalay, ‘‘Sorularla Basel III’’, *Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu*, (2010), s.2. http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/8742sorularla_basel_iii_29_11_2010_.pdf (27.03.2021)

¹⁴¹ Jaime Caruana, ‘‘Basel III: Towards a Safer Financial System’’, *Bank for International Settlements Speeches*, (2010), s.2. <http://www.bis.org/speeches/sp100921.pdf> (25.10.2020).

kapsamında kalması sağlanmıştır¹⁴². Oluşturulan bu düzenlemeyle güçlü ve krizlere karşı dayanıklı bir bankacılık hedeflenmektedir.

Kayıp karşılama sermaye, bankalarca ihraç edilen ve vadesine 1 yıldan az kalan tahvil sahiplerine yapılacak olan ödemeler gibi bankanın borçları ve sermayelerinin toplamından oluşmaktadır. Bu düzenlemelerle, bankaların karşılaştıkları tehlikeli durumlarda bulundukları yasal sermaye ile yükümlülüklerini yerine getirebilecek düzenlemeler yapılmıştır¹⁴³.

Niceliği artırılmış sermaye, muhtemel krizler ortaya çıktığında sermayenin nitelikli olması her zaman yeterli olmayabilir ve daha fazla sermayeye ihtiyaç duyulabilir. Basel 3 kriterleriyle birlikte, sermayenin de niceliği ön plana çıkmıştır. Düzenlemelerle beraber, çekirdek sermaye, ana sermaye ve yasal sermaye oranı artırılmıştır. Çekirdek sermaye %4.5ten %7 oranına, ana sermaye ise %8 oranından %10,5 oranına çıkarılmıştır¹⁴⁴.

Sermaye tamponlarının oluşturulması, Basel 3 düzenlemeleriyle, bankaların taahhütlerini yerine getirmelerinde yaşayabilecekleri aksaklıkları önleyebilmek ve karşılaşılabilecekleri riskleri engelleyebilmek için bir sermaye tamponu oluşturulmuştur. Bu tamponlar ile ekonomideki olumsuzluklara karşı bankaların daha güçlü durmaları ve dalgalanmalardan etkilenmemesi amaçlanmıştır¹⁴⁵.

Risk bazlı olmayan kaldırma oranı, bilanço dışı kalemler ve aktiflerin toplamı ile ana sermaye arasına %3 oranında risk bazlı olmayan kaldırma oranı eklenmek istenmektedir¹⁴⁶. Bunun nedeni ise krizleri oluşturan bir diğer unsurun yüksek kaldırma oranı olmasıdır. Bu durumu önlemek amacıyla, belirli dönüşüm oranları da dikkate alınarak kaldırma oranı aşamalı olarak %3 seviyesine getirilmiştir¹⁴⁷.

Basel 3 düzenlemeleriyle 4 adet temel yenilik getirilmiştir:

Öz kaynaklara ilişkin düzenlemeler, Basel 3 düzenlemeleriyle birlikte, çekirdek sermayenin tanımı yapılarak öz kaynak tanımlamasında değişiklik olmuştur. Bu düzenlemelere göre çekirdek sermaye, ana sermayenin içinde bulunan ve zarar karşılama

¹⁴² Cangürel vd., a.g.k., s.2.

¹⁴³ TSPAKB-Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği 2013 Yılı Faaliyet Raporu, s.17. https://www.tspb.org.tr/wp-content/uploads/2015/06/TSP_20132.pdf (01.04.2021).

¹⁴⁴ Eymen Gürel, Burcu Gürel, Neslihan Demir, “ Basel III Kriterleri”, *Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.3, (2012), s.19.

¹⁴⁵ Karaaslan, a.g.t., s.76.

¹⁴⁶ Cangürel vd., a.g.k. s.2.

¹⁴⁷ Karaaslan, a.g.t., s.78.

oranı yüksek olan bir değerlerdir. Aynı zamanda katkı sermayenin ana sermayenin %100' ünü geçemez kuralı ve üçüncü kuşak sermaye tanımı kaldırılmıştır¹⁴⁸.

Düzenlemelerle beraber, 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren finansal kurum ve kuruluşlara yapılan ve sınır değer üzerinde olan yatırımlar çekirdek sermaye kademeli olarak indirilmiştir. Aynı zamanda ana sermayenin katkı sermaye ya da çekirdek sermaye bünyesinde bulunmayacak olan sermaye bileşenlerinin 2013 yılında %90'ı tanınmış ve bu tanıma oranı kademeli olarak her yıl %10 azaltılarak 10 yıl içinde sermaye bileşeni kapsamından tamamen çıkarılması planlanmıştır¹⁴⁹.

Sermayeye ilişkin düzenlemeler, Basel 3 düzenlemeleri, sadece sermaye tanımı ve miktarını değiştirmekle kalmayıp, risk ağırlıklı aktiflerin hesaplanmasında da bazı değişiklikler getirmiştir. Alım ve satım hesapları ile menkul kıymet işlemlerine ilişkin sermaye yükümlülüğü arttırılmış olup, kredi riskinin hesaplanmasına yönelik değişiklikler yapılmıştır¹⁵⁰.

Düzenlemelerle, bir çeşit ihtiyati sermaye işlevi gören koruyucu sermaye tamponu kavramı getirilmiş, çekirdek sermaye oranı %7, ana sermaye oranı %8,5 ve sermaye yeterlilik rasyosu 10,5'e yükselmiştir. Kar dağıtımında ise kısıtlamalara gidilmiştir¹⁵¹.

Döngüsellğe önem vermeyen ve bu nedenle de eleştirilen Basel 2'nin eksikliğini kapatmak için %0 ile %2,5 aralığında değişen sermaye tamponu uygulaması getirilmiştir. Bu döngüsel sermaye tamponu sayesinde hızlı kredi büyümesinin engellenmesi hedeflenmiştir.¹⁵²

Türk Bankacılık Sektöründe öz kaynakların içinde sermaye vb. kredilerin payı düşük olup ödenmiş sermaye, dağıtılmamış kar/zarar karşılama kapasitesinin yüksek olması sebebiyle kaliteli sermayenin payı yüksektir. Dolayısıyla bu çekirdek ana sermaye, ana sermaye oranlarındaki fark daha çok gelişmiş ülkelerin bankacılık sistemlerinde zorlayıcı olmuştur¹⁵³.

Kaldıraç oranına ilişkin düzenlemeler, Basel 3 ile risk odaklı sermaye yeterlilik yaklaşımı desteklenmiş ve bankaların borçluluklarını sınırlandırılması hedeflenmiştir. Kaldıraç oranı, basit, anlaşılır ve sermaye oranını destekler niteliktedir. Bu oran, 'Ana

¹⁴⁸ Erdoğan, Basel Kriterlerinin Bankacılık Sektörüne Etkisi ve Türkiye'de Bankacılık Sektörünün Basel Kriterlerine Uyum Süreci, s.167.

¹⁴⁹ Cangürel vd., a.g.k., s.6.

¹⁵⁰ Aslan Külahi, a.g.t. s.107.

¹⁵¹ Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), "Finansal İstikrar Raporu", *Finansal İstikrar*, S.11, (2010), s.57 http://www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/finist/Fir_TamMetin11.pdf (21.01.2020).

¹⁵² Cangürel vd., a.g.k., s.6.

¹⁵³ TCMB, Finansal İstikrar Raporu, 2010, s.59.

Sermaye/ Aktifler + Bilanço Dışı Kalemler’’ olarak hesaplanmaktadır¹⁵⁴. 2017 yılına kadar aşamalı geçiş hedeflenmiş olup %3 rakamı test edilmiş, 2018 yılında ise son halini alıp yapısal bloğa dahil edilmiştir¹⁵⁵. Bu oran sayesinde ana sermayenin 33 aktif büyüklüğünde bir bilanço rakamına ulaşmak mümkün hale gelmiştir¹⁵⁶.

Likidite oranına ilişkin düzenlemeler, Basel komitesi yaşanan global krizden de pay çıkartarak uluslararası bankalar için likidite oranları geliştirmeye başlamıştır. Bu oranların amacı, bankaların likiditelerini güçlü tutmaya çalışarak risk gözetiminin uyumunu ve sağlamlığını güçlendirmektir. Likidite oranına ilişkin ‘‘Likidite Karşılama Oranı’’ ve ‘‘Net İstikrarlı Fonlama oranı’’ isimli 2 adet yeni düzenleme yapılmıştır. Likidite karşılama oranı, ‘‘bankanın likit varlıkları / net nakit çıkışları’’ olarak hesaplanmaktadır. Net nakit çıkışları ise 30 gün içindeki nakit çıkış ve nakit girişleri arasındaki farktır. Bu oranın minimum %100 olması gerekmektedir. Net istikrarlı fonlama oranı ise, likiditede meydana gelen yapısal uyumsuzlukları sınırlandırmak ve çekirdek fonlamayı belirtilen düzeyin üzerinde tutmak amacıyla oluşturulmuştur. Mevcut istikrarlı ‘‘fonlama tutarı / ihtiyaç duyulan istikrarlı fonlama ‘‘ formülüyle hesaplanmaktadır. Mevcut istikrarlı fonlama tutarı, bankaların pasif kalemlerinin vadesi ve kalitesine göre belirlenip birinci ve ikinci kuşak sermayeye eklenmektedir. İhtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarı, bankaların aktif kalemlerinin vadesi ve kalitelerine göre belirlenmektedir¹⁵⁷.

Bankaların kısa vadede likit sorunuyla karşılaşmaması, risk profiline kısa vadeli esnekliğinin sağlanması, yüksek kalitede ve yeterli düzeyde likit kaynaklarını garanti altına alması gibi amaçları gerçekleştirmek için likidite karşılama oranı geliştirilmiştir. Orta ve uzun dönemde bankaların pasif kalemlerini güçlendirmek, esneklik ve dayanıklılığı teşvik etmek, güvenilir fonlama yapabilmeyi sağlamak, bankanın sağlam kaynaklarla faaliyetini devam ettirmek gibi amaçları gerçekleştirmek için net istikrar fonlama oranı geliştirilmiştir¹⁵⁸.

¹⁵⁴ Müge İmam, *Basel Düzenlemeleri ve Türk Bankacılık Sektöründe Sermaye Yeterliliği Rasyosuna Etkisi Üzerine Bir Çalışma*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s. 60.

¹⁵⁵ Cangürel vd., a. g. k., s.7.

¹⁵⁶ Erdoğan, *Basel Kriterlerinin Bankacılık Sektörüne Etkisi ve Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Basel Kriterlerine Uyum Süreci*, s.168.

¹⁵⁷ Aslan Külahi, a.g.t., s.110- 111.

¹⁵⁸ Umut Burak Geyikci, *Basel Kriterleri Çerçevesinde Kredi Derecelendirme Model Önerisi*, (Yüksek Lisans Tezi), Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s.18.

4.3.3. Basel 3 Kriterlerine Yönelik Eleştiriler

2008’de meydana gelen küresel krizin tekrar etmemesi için oluşturulan Basel 3 düzenlemeleri, krizin asıl nedenini tanımlamakta başarılı olmadığı yönünde eleştirilere maruz kalmıştır. Basel 3 düzenlemeleri, büyük ölçekli bankalar tarafından kolay karşılanacağı fakat yerel ticari bankaların yeni likidite ve sermaye yükümlülüklerini karşılamada zorluk çekeceği yönünde bir izlenim oluşturmuştur. Ayrıca, yeni düzenlemelerle banka fonlarının borçlanma enstrümanlarına kayması durumunda, banka portföylerin yüksek ülke riskleri taşınması ve özel sektördeki düşük nota sahip şirketlerin fon temin edememeleri gibi nedenlerle finansal çıkmaza girme endişesi yaratmıştır¹⁵⁹.

Yukarıdaki paragrafta bahsedilenlere ek olarak Basel 3’ün uygulanma süreçlerine yönelik de eleştiriler mevcuttur. Bu eleştirilerden birincisi, Basel 3’le birlikte ülkelerde mevzuatlar arasındaki yasal boşluklar kullanılarak bankaların ‘denetim arbitrajı’ imkanlarından yararlanabileceği endişesi olmuştur. Bu nedenle Basel 3’ün tam olarak uygulanması için tüm denetim otoritelerinin birbirleriyle koordinasyon içinde olmaları gerekmektedir. Eğer bu koordinasyon başarılı bir şekilde sağlanamazsa, Basel 3’ün düzenli olarak uygulandığı ülkelere, denetimin daha az uygulandığı ülkelere doğru arbitraj gerçekleşecektir. Bu durum ise Basel 3’ün başarıya ulaşmaması ve beklenen sonucun alınmaması anlamına gelmektedir. Eleştirilerden diğeri ise, Basel 3 uzlaşısında maliyetleri minimumda tutmak amacıyla adaptasyon sürecinin uzun ve aşamalı olarak yayılması olmuştur. Fakat bu durum, kurallara uyumu ve uzlaşının istenilen uygulanma seviyesine ulaşımını zorlaştırmaktadır¹⁶⁰.

Basel 3 uzlaşısındaki diğeri ve en önemli eleştiri ise, bankalar tarafından belirlenecek strateji ve politikaların ülke ve dünya ekonomisini de önemli ölçüde etkileyecek olmasıdır. Bankalar tarafından belirlenecek bu strateji ve düzenlemeler; sermayenin arttırılması, kar payının dağıtılmaması, faaliyet alanlarının değiştirilebilmesi, kaldıraç oranını azaltılabilmesi gibi birçok farklı uygulamaları içermektedir. Bankaların bu konudaki kararları, faaliyette buldukları ülkelerin ve bankacılık sektörünün yapısını ve işlevini de önemli ölçüde etkilemesi olasıdır¹⁶¹. Aynı zamanda bankaların sermayede artışa gitmeleri, karlılıkta düşüşe neden olacağı için bankaların daha az sermaye ile çalışma arayışında olmalarına neden olmaktadır. Bu amaç doğrultusunda bankalar krediler yerine daha az riskli olan devlet tahvili ve bonolara yatırım yapmaktadır.

¹⁵⁹ Külahi, Tiryaki, Yılmaz, a.g.m., s.197.

¹⁶⁰ Cangürel vd., a.g.k., s.15.

¹⁶¹ Çelik, a.g.t., s.102.

Uygulanan bu politikalar ise, kredi hacmini azaltarak, faaliyetlerin finansmanını güçleştireceği nettir¹⁶².

¹⁶² Şenol Babuşçu, *Basel III Çerçevesinde Bankacılık*, 2011, <http://www.finansgundem.com/yazar/Basel-III-cercevesindebankacilik/998> (20.03.2021).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BASEL KRİTERLERİ'NİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİSİ

1. BASEL 1 KRİTERLERİ'NİN TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNE ETKİLERİ

Türkiye, 1988 yılında kabul edilen Basel 1 standartlarını aynı tarihte kabul etmiş, bu standartları uygulamaya aşamalı şekilde geçmiştir. Ayrıca Türkiye, Basel 1 ile getirilen sermaye yeterlilik oranını; 1989'da %5, 1990'da %6, 1991'de %7 ve 1998 yılında %8 oranında uygulamıştır¹⁶³.

Basel kriterlerinin ilki olan Basel 1 uzlaşısının uygulanması kolay olan hükümlerinden dolayı Türkiye uyum göstermekte zorluk yaşamamıştır. Ayrıca Basel 1'in belirleyici noktası olan ülkelerin OECD üyesi olup olmaması kriteri Türkiye'nin uyum sürecini kolaylaştırmıştır. Fakat Basel 1 uzlaşısının yalnızca sermaye yeterliliği düzenlemesini baz alması Türk bankacılık sisteminin yapısının güçlenmesine etki etmiş olsa da tek başına yeterli olamamıştır. Yaşanılan krizler de bunu destekler nitelikte olmuştur¹⁶⁴.

Türk bankacılık sisteminde bankaların aktif toplamları, birçok ülkede tek bir bankanın aktif toplamının bile gerisinde kalmıştır. The Bankers dergisinin verilerine göre, 2000 yılı Bank Tokyo aktif toplamı 598,72 milyar dolar, Deutsche Bank 732,53 milyar dolar iken, Türk bankacılık sektörünün 2001 itibariyle aktif toplamı 112,6 milyar dolar olarak belirlenmiştir¹⁶⁵.

Türkiye, 2000 ve 2001 krizlerinden sonra dalgalı kura geçmiş ve bununla birlikte kur riskinin payı azalmaya başlamıştır. Dolayısıyla kur riskinden kaynaklanan ilave sermaye yükümlülüğü bulunmamaktadır. Kur riski payı azalmaya başlamış olsa bile bu yıllardaki kredi kullanımlarında da daralmalar meydana gelmiştir. Kredi hacmi ancak 2003 yılı itibariyle ertelenmiş kredi taleplerinin tekrar canlanmasıyla artışa geçmiştir¹⁶⁶.

Türk bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik oranına bakıldığında ise; Türkiye'de

¹⁶³ Atiker, a.g.k., s.2-3.

¹⁶⁴ Ay, a.g.t., s.186.

¹⁶⁵ Niyazi Erdoğan, "Türkiye'de Ekonomik Kriz ve Türk Bankacılık Sistemi", *Yeni Türkiye Dergisi*, S.41, 2001, s.645.

¹⁶⁶ T.C. Merkez Bankası, *Finansal İstikrar Raporu*, (2005), s.91. <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Yayinlar/Raporlar/Finansal+Istikrar+Raporu/2005/Finansal+Istikrar+Raporu-Agustos+2005%2C+Sayi+1>

Aralık 2004 konsolide verilerine göre, piyasa riskinin payı bankacılık sektörü için %10,7 iken mevduat bankaları için ise %10,4 olarak gerçekleşmiştir¹⁶⁷. Güven göstergesi olan sermaye yeterlilik rasyosu, Türk bankacılık sektörü için Basel 1 kriterlerinin sınır olarak belirlemiş olduğu %8 oranının üzerinde olduğu görülmektedir¹⁶⁸. Türk bankalarının sermaye yeterlilik rasyosunun diğer ülkelere göre yüksek olmasının temel nedeni, bankaların devlet borçlanma senedi portföylerinin geniş olması ve bunların risk ağırlığı düşük aktifler içinde değerlendirilmiş olmasıdır. Aynı zamanda Türk bankacılık sektörü olası kredi ve piyasa riski için bulundurması gereken asgari sermaye yükümlülüğünün üzerinde öz kaynağa sahiptir. Bu duruma kredi piyasalarındaki hareketlilik etkili olmuştur¹⁶⁹.

Türk bankacılık sistemindeki bankaların ölçeklerine bakıldığında ise, küçük bankaların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Türkiye'deki liberizasyon süreciyle beraber banka kurmak kolaylaşmış ve buna paralel olarak da banka sayısı artış göstermiştir. Bankaların çoğu ise sermaye büyüklükleri açısından küçük ve iç piyasada ve uluslararası piyasada mücadele edemeyecek bankalardı. Bu durum Türk bankacılık sisteminde oligopolistik yapıya neden olmuştur¹⁷⁰.

Basel kriterlerinin Türkiye'de uygulanmasıyla beraber bankaların risk kültürünün oluşturulması ve benimsenmesi, teknolojik yatırımlar, yönetici ve çalışan eğitimleri gibi konular önem kazanmıştır¹⁷¹.

Türk bankalarında meydana gelen sorunları gidermek, gerekli düzenlemeler getirmek amacıyla kurulan BDDK, düzenlemelerin risk yönetimiyle alakalı olan kısımlarını Basel Kriterlerinden esinlenerek oluşturmuştur¹⁷².

Basel 1 kriterlerinin yalnızca sermaye yeterlilik düzenlenmesini baz alması bankacılık sektörünün yapısını güçlendirmede önemli bir pay edinse de ihtiyaçları karşılamada yetersiz olmuş, karşılaşılan sorunlara hızlı cevap verememesi yeni bir uzlaşımın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Komite, piyasaların dinamik yapısına uygun ve bu ihtiyaçları daha iyi karşılaması için Basel 2 kriterlerini yayınlamıştır.

¹⁶⁷ Meryem Filiz, *Türkiye'de Bankacılık Sisteminin Regülasyonu Basel Standartları Açısından Bir Değerlendirme*, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, s.113.

¹⁶⁸ T.C. Merkez Bankası, *Finansal İstikrar Raporu*, (2005), s.149.

¹⁶⁹ Ay, a.g.t., s.190-191.

¹⁷⁰ Erdoğan, Türkiye'de Ekonomik Kriz ve Türk Bankacılık Sistemi, s.645.

¹⁷¹ Murat Beşinci, "Basel Kriterleri, Basel II'nin Finans ve Bankacılık Sektörüne Etkileri ve Türk Bankacılık Sektörünün Basel II'ye Uyum Süreci", *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, S.45, (2005), s.23.

¹⁷² Kaan H. Aksel, "Basel Komitesi Tarafından Yayımlanan "Yeni Sermaye Yeterliliği Çerçevesi" İstisare Raporu Üzerine Gözlemler", *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, S.20, (2001), s.21.

2. BASEL 2 KRİTERLERİ'NİN TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNE ETKİLERİ

Basel 2 ile ilgili çalışmaları yürütmek, eksikleri gidermek, oluşabilecek sorunları aşmak, fikir alışverişi ve koordinasyonu sağlamak amacıyla BDDK tarafından, ‘‘Basel 2 Proje Komitesi’’, ‘‘Risk Odaklı Denetim Sistemi Proje Komitesi’’, ‘‘Basel 2 Yönlendirme Komitesi’’, ‘‘Basel 2 Koordinasyon Komitesi’’ kurulmuştur¹⁷³. 30 Mayıs 2005 tarihinde Basel 2 Yönlendirme Komitesi tarafından Basel 2 geçiş yol haritası kamuoyuna duyurulmuştur. Yol haritası Tablo3’de kronolojik sırayla gösterilmiştir.

Tablo 3. Türkiye'nin Basel II Yol Haritası

Haziran 2006	Operasyonel, Kredi, Piyasa ve Likidite risklerine dair düzenlemelerin BDDK tarafından yayınlanması
Mart 2007	Basel 2 ve alt düzenlemelerinin, muhasebe uygulama yönetmeliğinin yayınlanması
Aralık 2007	Basel 1 ve Basel 2 hesaplamalarının paralel uygulanması
2008	Basel 2 hükümlerinin yürürlüğe girmesi, bankaların kredi riskine ilişkin standart yöntem ile operasyonel riske ait temel gösterge yaklaşımını zorunlu olarak kullanması (piyasa yapıcı bankaların piyasa riski modeli kullanım zorunluluğu)
2012	Kredi ve operasyonel riske ait ileri ölçüm yöntemlerinin izin süreci başlangıcı

Kaynak: BDDK, 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II), Ocak 2005, s. 2.

¹⁷³ Ahmet Şirin, ‘‘Denetim Otoritesi Perspektifinden Basel II ve Finansal İstikrar’’, *Finansal İstikrar ve Basel II'nin Etkileri Konferansı*, 16 – 18 Mayıs 2005, İstanbul, s.9.

Bu yol haritası ışığında, Basel 2 düzenlemelerinin ‘‘belirli düzeyde faaliyete sahip bankalara’’ uygulanması ve diğerlerinin ise Basel 1’in daha disiplinli halinin uygulanması yönünde karar alınmıştır.¹⁷⁴. Bu haritada genel hükümlerin yanı sıra yapısal bloklar, düzenli olarak yapılması gereken planlar listelenmiştir. Türk bankacılık sektörü, günümüz itibariyle Basel 2’nin uygulanabilmesi konusunda önemli gelişmeler göstermiştir¹⁷⁵.

Basel Komitesi tarafından hazırlanan Basel 2’nin getirdiği düzenlemelerin banka sermaye yeterlilikleri üzerindeki etkilerini değerlendirmek amacıyla ‘‘Sayısal Etki Çalışmaları (QIS)’’ gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de de Basel 2 standartlarının Türk Bankacılık Sektörü’ndeki bankaların yasal sermaye yeterlilik seviyeleri üzerine etkilerini değerlendirmek amacıyla yapılan etki çalışmaları, Basel Komitesi tarafından 2003 yılında ‘‘Üçüncü Sayısal Etki Çalışmasına (QIS-3)’’ katılımıyla başlamıştır. BDDK’nın oluşturmuş olduğu yerel sayısal etki çalışmaları, Türk Bankacılık Sektörü’nün Basel 2’ye geçiş aşamasını planlanması için önemli bilgi kaynağını oluşturmaktadır¹⁷⁶.

Basel 2 uzlaşısı içeriğine bakıldığında, bankacılık faaliyetleriyle ilgili bu zamana kadar yürütülen en kapsamlı uluslararası proje niteliğindedir. Bu uzlaşının başta bankacılık kesimi olmak üzere kredi kullanan işletmeleri de kapsamından dolayı bu işletmeleri de etkilemesi beklenmektedir¹⁷⁷.

Basel 2 düzenlemelerinin uygulanmaya başlanmasıyla değişen ve artan yeni risk ağırlıkları, Türkiye’nin ve Türk bankalarının alacakları kredilerin faiz oranlarında artış, miktarlarında ise azalış olmasına yol açmıştır. Bu uygulamayla birlikte kamu kağıtları da artık risk ağırlığına sahip olmuştur. Türkiye’nin risk ağırlığının %100’e kadar yükselmesi beklenmiş, dolayısıyla da T.C. Hazinesi’nin ihraç ettiği kağıtlara yatırım yapan yerli/yabancı bankaların %8 sermaye yüküyle karşılaşmalarına neden olmuştur¹⁷⁸.

DİBS (Devlet İç Borçlanma Senetleri) nedeniyle sermaye tutma zorunluluğu bulunmayan bankalar, %100 risk kat sayısı kullanabileceklerdir ve Türk bankacılık sektörünün portföyünde yoğun miktarda DİBS bulundurmasına bağlı olarak bu durum risk düzeyini ve sermaye gereksinimi önemli ölçüde arttıracaktır. Böylece bankaların

¹⁷⁴BDDK, (2005b), *Basel II’ye Geçiş İlişkin Yol Haritası (Taslak)*, *Basel II’ye Uyum Çalışmaları*, Mayıs, s.2, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/125830052005_sunum.pdf (05.03.2021).

¹⁷⁵ Şirin, a.g.m., s.9.

¹⁷⁶ Külahi, Tiryaki, Yılmaz, a.g.m., s.191.

¹⁷⁷ Şenyüz, a.g.t., s.79.

¹⁷⁸ Ay.a.g.t., s.192.

DİBS yatırımlarından getiri beklentileri artacak buna bağlı olarak hazinenin borçlanma maliyeti artacaktır. Ortak kefalet, grup şirketi kefaleti, müşteri çek ve senetleri gibi Türk reel sektöründe banka kredileri için kullanılan teminat tutarları, standart yaklaşım çerçevesinde artık kullanılmayacak, bunların yerine nakit ve benzeri varlıklar ile menkul değerler teminat olarak kullanılacaktır¹⁷⁹.

Basel 2'ye geçiş aşamalarında bankaların ana faaliyet alanında çalışmalar yapmaları, kayıt dışı işlemleri tespit ederek kayıt altına almaları ve sermayelerini güçlendirmeleri zorunluluk haline gelmektedir¹⁸⁰. Türkiye'de kayıt dışılık oranının yüksek olması işletme kredilerinin maliyetlerini etkilemektedir. Basel 2 uzlaşısında kredi fiyatları, gerçek riske göre belirleneceği için, kayıtsızlık düzeyinin yüksekliği karşısında riskleri tam anlamıyla belirlenemeyen bankalar, yüksek risk payı bırakarak kredi fiyatlarını daha da yükseltmektedir¹⁸¹.

Yapısal bloklar, Basel 2 düzenlemeleriyle birlikte uygulanmaya başlanmıştır. Bu bloklara uyum sağlaması, Türk bankacılık sisteminde güvenilir bir finansal sistemin oluşması açısından önemli bir noktadır. BDDK, uyumu sağlayabilmek için çalışmalar başlatmıştır¹⁸². BDDK raporlarına göre, Türk bankaları, operasyonel, kredi ve piyasa riskleri için kullanacakları sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerinden çoğunlukla "içsel derecelendirmeye dayalı hesaplama yöntemi" kullanmayı hedeflemiş, bankaların sadece %5,1'i standart yöntemde kalmayı tercih etmiştir¹⁸³. Yapısal bloklar kapsamında Türk bankacılık sektörü değerlendirildiğinde, bankalar Basel 2 kriterlerine uyumluluk göstermektedir.

İçsel derecelendirmeye dayalı hesaplama yöntemi kullanan bankalarda sermaye gereksinimi azalmış fakat bu yeni gelen düzenlemelerle kredi ve operasyonel riskler hesaplanırken kullanılması gereken ileri seviye tekniklerin kullanılmaması halinde sermaye gereksinim miktarı daha çok artış göstermiştir¹⁸⁴.

İçsel derecelendirme yaklaşımlarının uygulanabilir olması için yeterli verinin sağlanabilmesi gerekmektedir. Türkiye'de AB ülkelerine göre verilerin sağlanabilmesi daha zor ve uzun soluklu olduğundan bu yaklaşımın uygulanması AB (Avrupa Birliği) ülkelerine göre daha geç olmuştur. Bu nedenle şartlar eşitleninceye kadar kredi

¹⁷⁹ Şenyüz, a.g.t., s.79.

¹⁸⁰ Yazarkan, a.g.t., s.134.

¹⁸¹ Şenyüz, a.g.t. s.79.

¹⁸² Külahi, Tiryaki, Yılmaz, a.g.m., s.195.

¹⁸³BDDK, "Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu", (2012), s.8.

https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/duyuru_basel_0001_20.pdf (19.03.2021)

¹⁸⁴Mercan, a.g.t. s.126.

maliyetleri artış göstermiştir. Türk bankacılığı Basel 2'nin olumlu etkilerinden ilk aşamalarda yeterince yararlanamamış olsa da bankacılık kesiminde ve kredi kullanan işletmelerde uzun vadede önemli yararlar sağlaması beklenmektedir¹⁸⁵.

Türkiye açısından önemli bir konuma sahip olan KOBİ (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler)'lere, Basel 2 ile yeni hükümler getirilmiştir. KOBİ'lere yönelik yapılan bu düzenlemelere bakıldığında en önemli noktası Yeni Uzlaşım'da kabul edilen "Kobi" tanımı olmuştur¹⁸⁶. Basel 2 uzlaşısının getirdiği kobi tanımı, hazine müşteşarlığının tanımlamasından farklı olarak daha da genişletilerek, 1 milyon euronun altındaki krediler için %75 risk ağırlığı, 1 milyon euronun üzerindeki krediler için kredi notuna göre %20 - %150 aralığında risk ağırlığı öngörülmüştür. Kobi tanımının genişletilmesi, fakat derecelendirme işlevinin kullanılmaya başlanmaması, bankaların sermaye ihtiyacının artması beklentisine yol açmıştır¹⁸⁷.

Basel 2 kriterlerinin Türk bankacılık sisteminde uygulanmasıyla, Türk bankalarının aracılık fonksiyonlarını daha etkin hale getirmesi, kamuoyuna sunacakları bilgiler sayesinde risk yönetimi etkililiğinin artması ve bankaların sermaye yeterliliklerinin karşılaştıkları risklere uygun olması beklenmektedir¹⁸⁸. Ayrıca bu uygulamayla beraber, oluşabilecek risklerin banka içinde bağımsız birimlerde değil, bir bütün olarak tüm bankacılık sistemi içinde ele alınması gerektiği ve bu düzenlemede etkin risk yönetimi süreci bankaların başarısının temel unsurlarından biri olduğu net bir biçimde anlaşılmıştır¹⁸⁹.

Basel 2 uzlaşısında derecelendirme tavanı olarak ülke notları kullanılmaktadır. Bankaların yerel derecelendirme kuruluşlarının notlarını tanımaması, Uluslararası kuruluşlarca verilen kredi notunu değerlendirmesi, hazinenin ve ülkenin maliyetini ve risk düzeyini arttırıcı etkendir¹⁹⁰.

Türkiye, Basel 2'ye uyum sürecinde denetim otoritesinin öncülüğünde risk yönetim ve derecelendirme kültürünü oluşturması ve geliştirmesi gerekmektedir. Günümüzde çok az sayıda banka ve şirketlerin risk derecesine sahip olduğu ülkemizde, risk derecelendirilmesi uygulamasının hızlı bir şekilde hayata geçirilmesi önem arz

¹⁸⁵ Şenyüz, a.g.t., s. 79-80.

¹⁸⁶ Ayhan Yüksel, "Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri", *BDDK Araştırma Dairesi*, (2005), s. 16.

¹⁸⁷ Şenyüz, a.g.t. s.79-80.

¹⁸⁸ Ay, a.g.t., s. 191.

¹⁸⁹ Tim S. Campbell And William A. Kracaw, *Financial Risk Management: Fixed Income And Foreign Exchange*, United States: Harper Collins College Publishers, 1993, s.211.

¹⁹⁰ Şenyüz, a.g.t. s.79-80.

etmektedir. Türk bankalarının, perakende bankacılığa yönelmeleri, kullandıracakları kredi ve operasyonel riskler için veri setleri oluşturulmasını zorunlu hale getirmiştir¹⁹¹.

3. BASEL 3 KRİTERLERİ'NİN TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNE MUHTEMEL ETKİLERİ

Basel 3 kriterleri, temelde 2008 yılında meydana gelen küresel krizin etkisini ve maliyetini minimuma indirmek için yayımlanmış, bankacılık sektöründe önemli etki oluşturmuştur¹⁹².

Basel düzenlemeleri kapsamında, Türk Bankacılık Sisteminin ciddi bir sermayeye gerek duymadığı, sermaye benzeri kredilerin öz kaynak içindeki payının düşük, çekirdek sermaye kalemlerinin (ödenmiş sermaye, kar yedekleri vb.) öz kaynak içerisindeki payının daha yüksek olduğu görülmektedir¹⁹³. Bu dağılımlar Tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4.Özkaynak Kalemlerinin Dağılımı (2010)

Öz kaynak Kalemleri	Tutar (Bin TL)	Oran (%)
Ana Sermaye	113.055.045	91.2
Ödenmiş Sermaye	46.297.649	37.3
Yedek Akçeler	62.430.683	50.4
Diğer	4.326.713	3.5
Katkı Sermaye	12.320.900	9.9
Üçüncü Kuşak Sermaye	0	0
Sermayeden İndirilen Değerler (-)	1.392.234	1.1
Toplam Öz Kaynak	123.983.711	100

Kaynak: BDDK, *Sorularla Basel III*, (2010), s.11.

Tablo incelendiğinde ise, Ana sermaye toplam öz kaynak kaleminin %91,2'sini kapsamakta, katkı sermaye %9,9 oranda oluşmaktadır. Ana sermaye kaleminin içinde olan ödenmiş sermaye %37,3, yedek akçeler ise %50,4 'ünü oluşturmaktadır ve bu durum sektörün yüksek kalitede sermayeye sahip olduğunu göstermektedir¹⁹⁴. Ayrıca, Basel 3

¹⁹¹ Ay, a.g.t., s.193.

¹⁹² Halime Temel Nalın, Göksu Sezer, "Basel III: Global ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkisi", *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, C.51, S.587, (2014), s.75.

¹⁹³ Gökhan Taşpınar, "Basel III Kriterleri ve Türk Bankacılık Sistemine Etkileri", *Dünya Gazetesi*, (2013), s.1. <http://gokhantaspinar.com/index.php/tr/makalelerim/113-basel-iii-kriterleri-ve-turk-bankacilik-sistemine-etkileri> (06.01.2021).

¹⁹⁴ Cangürel vd., a.g.k., s.11.

düzenlemeleriyle beraber öz kaynak hesaplamalarından çıkarılan 3. kuşak sermaye kalemi Türk Bankacılık Sisteminde bulunmamakta olup, Türk Bankacılık Sektörünü etkilememiştir¹⁹⁵.

Basel standartlarıyla birlikte %8 olarak belirlenen sermaye yeterlilik rasyosu Türkiye’de %12 olarak hedeflenmiştir. Bu oran Basel 3 standartlarında belirtilen yasal seviyenin üzerinde olması nedeniyle Türk bankacılık sistemi bu konuda sorun yaşamamaktadır. 2008’de ki küresel krizde, OECD ülkeleri arasında kamunun sermaye desteğine ihtiyacı olmayan tek ülke Türkiye olmuştur Türk Bankacılık Sisteminin sermaye yeterlilik oranı ile çekirdek sermaye oranı arasındaki fark da Avrupa’daki bankalara göre daha düşük seviyededir¹⁹⁶.

Basel 3 kriterlerindeki düzenlemelere uyum düzeyinin Türk Bankacılık Sisteminde çok yüksek olmasının altında 2001’de meydana gelen bankacılık krizinden çıkarılan dersler ve sistemin tekrar organize edilmesi yatmaktadır. BDDK tarafından kriz öncesinde alınan ‘proaktif önlemler’ ile Basel 3 kriterlerindeki ‘likidite’ ve ‘sermaye tamponu’ düzenlemeleri örtüşmekte olup, Türk Bankacılık Sisteminin Basel 3 düzenlemelerinde çok zorluk yaşamayacağını göstermektedir¹⁹⁷. Örneğin, Basel 2’de likitide riskiyle ilgili herhangi bir standart getirilmemesine rağmen BDDK, 2006 yılında getirdiği ‘*Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik*’ ve yönetmeliğe sonradan ilave edilen ‘asit-test oranı’ ile likitide riskinin ölçümüne yönelik yöntemler belirleyerek bankaların oluşan kriz dönemlerinde ciddi bir likitide sorunu yaşamamalarına katkı sağlamıştır¹⁹⁸. Benzer bir biçimde düzenlenen ‘İyi dönemde sık, krizde gevşet’ uygulaması ile BDDK’nın geliştirmiş olduğu ‘Hedef Sermaye Yeterliliği Oranı’ uygulaması birbirleriyle örtüşen proaktif önlemler olarak gösterilebilmektedir¹⁹⁹.

Basel 3 kriterleri dışlama etkisi olarak değerlendirildiğinde, sermaye yeterlilik rasyosunda belirtilen asgari yeterlilik oranının artırılması durumda aktifteki yatırım alanlarının azalmasına veya alternatif yatırım alanlarındaki dağılımın değişmesine neden olabilir. Örneğin, sermaye rasyosunun asgari düzeye yaklaşması durumunda aktiflerin (kredilerin) arttırılamaması ihtimali ortaya çıkabilir ve ekonomik konjonktüre (büyüme

¹⁹⁵BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü-Haziran 2012, (2012), s.43. http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Duyurular/Basin_Aciklamalari/11103haziran_2012_yeni_basin_duyurusu.pdf (06.03.2021).

¹⁹⁶ Cangürel vd., a.g.k., s.12.

¹⁹⁷ Taşpınar, a.g.m., s.1.

¹⁹⁸ Cangürel vd., a.g.k., s.12

¹⁹⁹Ozan Cangürel, ‘Kriz, Basel III ve BDDK’, *Dünya Gazetesi*, (2010). http://www.dunya.com/kriz-basel-iii-ve-bdck_89730_haber.html (07.03.2021).

hızının artması /yavaşlaması) göre dışlama etkisinin de sonuçları değişiklik gösterebilir. Fakat bu tespitin yapılabilmesi için sermaye rasyosunun asgari düzeylerde olması gerekmektedir. Türkiye’de ise bu oran yüksek seviyelerde olup sermaye yeterlilik rasyosunun asgari düzeyinin büyüme üzerinde direkt olarak olumsuz etki bırakması beklenmemektedir²⁰⁰.

Basel 3 kriterlerinde yer alan “ döngüsel sermaye tamponu” ve “sermaye koruma tamponu” düzenlemeleri belirli bir süre bankaların öz kaynak karşılıklarını olumsuz etkileyeceği, uzun vade de ise pozitif katkı sağlayacağı beklenmektedir. Bununla beraber, oluşabilecek krizler için karşılık ayrılmasından dolayı meydana gelen ilave sermaye gereksinimi, kredi maliyetlerini arttırarak, bankacılık sektöründeki karlılık oranlarında azalışa neden olması beklenmektedir²⁰¹. Türk bankacılık sektörü olarak değerlendirdiğimizde ise hiçbir bankanın sermaye yeterlilik oranının %12 seviyesinden düşük olmaması Türk bankacılık sektörünün önemli bir sermaye tamponuna sahip olduğunu göstermektedir²⁰².

Basel 3 kriterleri, bankacılık sisteminin sermaye yapısını daha da güçlendirerek, makroekonomik dengelerde pozitif etki yaratacağı beklenilmekte, makro ve mikro düzeydeki sistematik riskin kontrol altına alınmasında yardımcı olmaktadır. Türk Bankacılık sektöründe risk algısının değişmesinde önemli rol oynamaktadır²⁰³.

Sonuç olarak, Türk Bankacılık Sisteminin, etkin risk yönetim ve denetim sistemi ile güçlü öz kaynak yapısı, yeterli seviyedeki sermaye desteği, yüksek likidite oranına karşı düşük kaldıraç oranına sahip olması gibi sebeplerden dolayı Basel 3 kriterlerini uygulama aşamalarına ilişkin ciddi bir sorunla karşılaşmayacağı beklenilmektedir. Bu düzenlemeler ancak finansal kuruluşlar ve otoriteler arasında iş birliği sağlanarak uygulanırsa başarıya ulaşabilmektedir²⁰⁴.

²⁰⁰ Cangürel vd., a.g.k., s.13.

²⁰¹ Taşpınar, a.g.m., s.1.

²⁰² İhsan Delikanlı, “Basel III: Uluslararası Bankacılık ve Finans Sisteminin Yeni Mimarisi ve Türk Bankalarına Etkileri”, *Konferans Metni*, (2011) s.4.
https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/duyuru_base1_0001_54.pdf

²⁰³ Taşpınar, a.g.m., s.1.

²⁰⁴ Oğuz Yıldırım, “Türk Bankacılık Sisteminde Basel Kriterleri”, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, C.52, S.609, (2015), s.19.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMA: BASEL KRİTERLERİNİN

BANKACILIK SEKTÖRÜNE UYGULANMASI; BİR

BANKADAN TALEP EDİLEN KREDİNİN BASEL

KRİTERLERİ ÇERÇEVESİNDE

DEĞERLENDİRİLMESİ

1. UYGULAMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

Tez çalışmasının ilk üç bölümünde Türk Bankacılık Sistemi, Basel kriterlerinin aşamaları ve Basel kriterlerinin Türk Bankacılık Sistemine etkilerinden bahsedilmiştir. Bu bölümde Basel kriterlerinin önemini vurgulayan örnek bir uygulama yapılması amaçlanmıştır. Uygulama ile ilgili bilgiler başlığı altında, tez uygulama çalışmasının amacı, uygulamanın kısıtları, varsayımları ve uygulamada kullanılacak yöntemler ve kavramlara ilişkin bilgiler verilmiştir.

1.1.UYGULAMANIN AMACI

Uygulama Türkiye’de faaliyet gösteren bir bankanın kredilendirme süreci baz alınarak yapılmıştır. Uygulama, farklı finansal yapılara sahip iki firmanın kredi taleplerinin Basel kriterleri çerçevesinde nasıl değerlendirileceğinin gösterilmesini amaçlamaktadır.

1.2.UYGULAMANIN KISIT VE VARSAYIMLARI

Tez çalışmasının uygulama bölümü, kredi değerliliği ölçüm kriterleri açısından mevcut bazı kısıtlar nedeniyle sınırlandırılmıştır. Uygulamada Bursa’da faaliyet gösteren iki firma seçilmiştir. Firmaların gizliliklerini koruyabilmek için bilançoları belirli katsayı ile çarpılarak düzeltilmiştir. Uygulamanın yalınlığının ve anlaşılabilirliğinin sağlanabilmesi için, ele alınan firmaların aynı kredi türünde ve aynı tutarda kredi talep ettikleri varsayılmıştır. Kredi komisyon ve ücretler, döviz kurları dikkate alınmamıştır. Böylece Basel kriterleri doğrultusunda kredi kullanmak isteyen farklı bilanço yapısına sahip iki firmanın kredi değerliliği arasındaki farkın nasıl hesaplanacağı örneklendirilmiş olacaktır.

1.3.UYGULAMADA KULLANILAN YÖNTEM VE KAVRAMLARA İLİŞKİN AÇIKLAMALAR

Uygulama yapılırken kredi ölçüm kriterleri baz alınarak firmalar, nitel ve nicel kriterler olarak değerlendirilmiştir. Öncelikle firmaların nitel kriterleri hakkında bilgiler elde edilmiştir. Daha sonra firmaların üç döneme ait mali verilerini gösteren tabloları incelenmiştir ve edinilen bu bilgiler ışığında, firmalar nicel kriterlere göre değerlendirilmiştir. Değerlendirme sürecinde firmalara risklilik dereceleri bazında 1-4 arasında puanlama yapılmıştır. 1 puan risklilik en düşük, 4 puan ise risklilik en yüksek olacak şekilde sıralanarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırılan firmalar, KB(Davranış Notu)1- KB9 arasında derecelerine göre fiyatlandırılarak kredi hesaplanması yapılmıştır. KB1 düşük riskli kredi derecelendirme puanı, KB9 yüksek riskli kredi derecelendirme puanı şeklinde sıralanmaktadır. Çıkan sonuçlar, Basel kriterleri çerçevesinde karşılaştırmalar yapılarak yorumlanmıştır.

1.3.1. Uygulamada Kullanılan Kredi Türüne İlişkin Bilgiler

Uygulamada Rotatif kredi türü olan BCH (Borç Cari Hesap) kredi türü ile hesaplama yapılmıştır. Rotatif krediler, Türk Ticaret Kanunu'nun cari hesap sözleşmesi hükümlerine tabi olan kredilerdir. Piyasada rotatif, işlek gibi farklı isimlerle de bilinmektedir. Rotatif krediler, nakit kredilerdir. Firmaların nakit akışına göre değişiklik göstermektedir. Kısa vadeli bir kredi türü olan rotatif kredilerde, üç ayda bir tahakkuk eden faizin ödenmesi koşuluyla kredinin son taksitinde ana para + faiz ödenerek kredi kapatılmaktadır. Çalışma amacının daha net gösterilmesi için değişken faizli olan, Rotatif krediler kullanılmıştır.

1.3.2. Uygulamada Firma Değerlendirmelerinde Kullanılan Yöntemlere İlişkin Bilgiler

Bankalar, firmaların kredi taleplerine istinaden belirli kriterlere göre değerlendirme yaparak fiyatlandırma yapmaktadır. Uygulamada ele aldığımız banka aşağıda belirtilen aşamalara göre değerlendirme yapmaktadır:

Öncelikle firmalar "Nitel Kriterlere" göre kendi içinde sınıflandırılmaktadır. Nitel kriterler ile firmalar, belirli kriterler neticesinde elde edilen bilgilere göre 1 ile 4 arasında puanlanmaktadır. Nitel kriterlerde ele alınan konular aşamalarla anlatılmaktadır:

Firma ve ortakların moralite ve ortaklık yapısı incelenmektedir. Ödeme alışkanlıklarına, bankalar ile olan ilişkilerine, firmaların faaliyet süresine ve sektör deneyimine göre puanlanmaktadır.

Firmanın kaynakları incelenmektedir. Firmanın faaliyet yerinin durumuna ve mülkiyet yapısına, firmanın çalışma koşullarına göre puanlanmaktadır.

Firmanın satış ve pazarlama faaliyetleri incelenmektedir. Firmanın müşteri yapısına ve kalitesine, sektör içi rekabet gücüne, mal satım şartlarına göre puanlanmaktadır.

Firmanın faaliyet döngüsü incelenmektedir. Ürünün fonksiyonu, niteliği, kalitesi ve temin imkanlarına göre puanlanmaktadır.

Firmanın sürdürülebilirlik faaliyetleri incelenmektedir. ISO (Uluslararası Standartlar Sertifikası) sertifikası var mı? Karbon salınım değerlendirmesi yapıyor mu? İşçi sağlığı ve iş güvenliğine önem veriyor mu? Bunlarla ilgili yapılan çalışmalar puanlanmaktadır.

İkinci aşamada firmalar ‘‘Nicel Kriterlere’’ göre kendi içinde sınıflandırılmaktadır. Nicel kriterlere göre değerlendirme yapılabilmesi için öncelikle firmaların bilanço yapısı ve mali durumu hakkında bilgiler elde edilmektedir. Bu bilgiler ışığında firmalara, 1 ile 4 puan arasında puanlama yapılmaktadır. Nicel kriterlerde ele alınan konular aşamalarla anlatılmaktadır:

Firmaların likidite yapısı incelenmektedir. Öncelikle likidite yapısı içerisinde yer alan cari oran incelenmektedir. Cari oran, firmanın aktif varlıklarının kısa vadeli borçlarını karşılama gücünü göstermektedir. Bunun için aktifler kısa vadeli borçlara oranlanmaktadır ve bu oranın 2 veya üzeri olması beklenmektedir. Türkiye için bu oranın 1.5 olması da yeterli görülmektedir²⁰⁵. Likidite yapısı içerisinde yer alan likidite oranı incelenmektedir. Likidite oranı, firmanın dönen varlıklarının stoklarından düşürülerek kısa vadeli yabancı kaynaklara oranlanmasıyla bulunmaktadır. Firmanın stoklara bağımlı olup olmadığını gösteren bu oranın 1 olması beklenmektedir. Ayrıca işletmenin net işletme sermayesi incelenmektedir. Net işletme sermayesi, firmanın dönen varlıklarının kısa vadeli yabancı kaynaklarından düşürülmesiyle hesaplanmaktadır²⁰⁶. Likidite yapısı incelenmesiyle elde edilen oranlara göre puanlama yapılmaktadır.

²⁰⁵ Haluk Sümer, Ali Atilla Perek, ‘‘Bilançolarda Cari Oranın Önemi ve Hesaplanması’’, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, S.1, (2013), s.48.

²⁰⁶ Öztin Akgüç, *Mali Tablolar Analizi*, İstanbul: Avcıol Basım Yayınevi, 1995, s.35.

Firmaların aktif yapısı incelenmektedir. İlk olarak firmanın dönen varlıkları, firmanın aktif toplamına oranlanmaktadır. Daha sonra, firmanın stoklarının dönen varlıkları içindeki payı incelenmektedir. Firmanın net satışlarının aktifler içindeki payı incelenmektedir. Duran varlık devir hızları incelenmektedir. Duran varlık devir hızı, firmanın net satışlarının ortalama net duran varlıklarına oranlanmasıyla hesaplanmaktadır²⁰⁷. Aktif yapısından elde edilen verilere göre puanlama yapılmaktadır.

Firmaların kaynak ve borç yapısı incelenmektedir. Firmanın toplam borçları, öz kaynaklarına oranlanmaktadır. Kısa vadeli borçları firmanın aktiflerine oranlanmaktadır. Duran varlıklarının öz kaynaklar içindeki payı incelenmektedir. Firmanın kaynak ve borç yapısının incelenmesiyle elde edilen bilgilere göre puanlama yapılmaktadır.

Firmaların verimlilik ve karlılık düzeyi incelenmektedir. Firmanın faaliyet karı net satışlarına oranlanmaktadır. Net karın, firmanın net satışları, aktif toplamı ve öz kaynakları içindeki payı incelenmektedir. Firmanın verimliliği ve karlılığına ilişkin elde edilen verilere göre puanlama yapılmaktadır. Son olarak da firma memzuç risk bilgiler ışığında puanlama yapılmaktadır.

Yukarıda belirtilen nitel ve nicel kriterlere göre yapılan puanlamalar, firmaların risklilik derecelerini belirlemekte, elde edilen derecelere göre firmalara farklı oranlarda fiyatlama yapılmaktadır.

2. UYGULAMA ÖRNEĞİ

X A.Ş. (Anonim Şirket) firması ile Y A.Ş. firması bankadan 500.000 TL tutarında rotatif kredi kullanmak istemektedir. Yukarıda açıkladığımız bilgiler ışığında firmalar, kredi değerliliği ölçüm kriterleri çerçevesinde değerlendirilecektir.

2.1. X A.Ş. FİRMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1995 yılında kurulan X A.Ş. firması, Tekstil sektöründe faaliyet göstermektedir. Firma % 50 ortaklık paylarıyla oluşan 2 ortaktan oluşmaktadır. Antistatik & Geç Tutuşur & Anti – Viral iş kıyafetleri üreticisidir. Müşterilerinin ihtiyaçlarına göre teknik tekstil çözümleri sunan tekstil imalatı ile faaliyet göstermektedir. Tekstil sektörü, ortakların aile mesleği olup ortaklar, firmayı kurmadan önce de tekstil sektöründe uzun yıllar çalışmışlardır. Ayrıca 2012 yılından itibaren firmalara temizlik bezi satışı yapmaya

²⁰⁷ Mehmet Beycan, ‘‘ Faaliyet Devir Hızı Rasyolarının Hesaplanmasında Özellikli Durumlar Ve Uygulamada Yaşanan Sorunlar’’, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*’, S.1, (2011), s.97.

başlamış ve yönetim yapısında kurumsallaşmaya gidilmiştir. Firma, Nilüfer Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet göstermekte olup mülkiyeti ortaklara aittir.

Tablo 5. X A.Ş.' ye Ait Bilanço

	2020		2019		2018	
I-DÖNEN VARLIKLAR	2.026.444	43%	1.518.805	36%	1.017.000	27%
A-Hazır Değerler	395.444	19,51%	361.805	23,82%	242.000	23,80%
B-Menkul Kıymetler	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
C-Ticari Alacaklar	865.000	42,69%	542.000	35,69%	365.000	35,89%
D-Diğer Alacaklar	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
E-Stoklar	766.000	37,80%	615.000	40,49%	410.000	40,31%
F-Gelecek Ayl. Ait Gid. ve Gelir Tahak.	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
G-Diğer Dönen Varlıklar	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
		100%		100%		100%
II-DURAN VARLIKLAR	2.664.420	57%	2.757.900	64%	2.710.800	73%
A-Ticari Alacaklar	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
B-Diğer Alacaklar	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
C-Mali Duran Varlıklar	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
D-Maddi Duran Varlıklar	2.664.420	100,00%	2.757.900	#####	2.710.800	#####
E-Maddi Olmayan Duran Varlıklar	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
F-Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
G-Gelecek Yıllara Ait Gid. ve Gelir Tahak.	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
H-Diğer Duran varlıklar	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
		100%		100%		100%
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI	4.690.864	100%	4.276.705	100%	3.727.800	100%

	2020		2019		2018	
I-K.V. YABANCI KAYNAKLAR	1.646.950	35%	1.356.506	32%	894.195	24%
A-Mali Borçlar	443.000	26,90%	383.000	28,23%	345.000	38,58%
B-Ticari Borçlar	1.050.000	63,75%	850.000	62,66%	440.000	49,21%
C-Diğer Borçlar	25.000	1,52%	20.000	1,47%	35.000	3,91%
D-Alınan Avanslar	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
E-Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
F-Borç ve Gider Karşılıkları	128.950	7,83%	103.506	7,63%	74.195	8,30%
G-Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider Tah.	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
		100%		100%		100%
II-U.V. YABANCI KAYNAKLAR	344.282	7%	673.855	16%	1.021.986	27%
A-Mali Borçlar	344.282	100,00%	673.855	100,00%	1.021.986	100,00%
B-Ticari Borçlar	0		0		0	
C-Diğer Borçlar	0		0		0	
D-Alınan Avanslar	0		0		0	
E-Borç ve Gider Karşılıkları	0		0		0	
F-Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve Gider Tah.	0		0		0	
III-ÖZ KAYNAKLAR	2.699.632	58%	2.246.344	53%	1.811.619	49%
A-Ödenmiş Sermaye	1.500.000	55,56%	1.500.000	66,78%	1.500.000	82,80%
B-Sermaye Yedekleri	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
C-Kar Yedekleri	57.125	2,12%	35.540	1,58%	14.839	0,82%
D-Geçmiş Yıllar Karları	710.804	26,33%	296.780	13,21%	0	0,00%
E-Geçmiş Yıllar Zararları(-)	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
F-Dönem Net Karı(Zararı)	431.702	15,99%	414.024	18,43%	296.780	16,38%
		100%		100%		100%
PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI	4.690.864	100%	4.276.705	100%	3.727.800	100%

Tablo 6. X A.Ş.'ye Ait Gelir Tablosu

	2020	2019	2018
BRÜT SATIŞLAR	1.650.000	1.455.000	1.050.000
SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	18.450	15.455	11.050
NET SATIŞLAR	1.631.550	1.439.545	1.038.950
SATIŞLARIN MALİYETİ(-)	577.500	509.250	367.500
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	1.054.050	930.295	671.450
FAALİYET GİDERLERİ(-)	495.000	436.500	315.000
FAALİYET KARI VEYA ZARARI	559.050	493.795	356.450
DİĞER FAAL. OLAĞAN GELİR VE KARLAR	42.500	51.000	34.000
DİĞER FAAL.OLAĞAN GİD.VE ZARARLAR(-)	0	0	0
FİNANSMAN GİDERLERİ(-)	40.898	27.265	19.475
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	560.653	517.530	370.975
OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR	0	0	0
OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR(-)	0	0	0
DÖNEM KARI VEYA ZARARI	560.653	517.530	370.975
DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞ.YAS.YÜK.KAR.(-)	128.950	103.506	74.195
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	431.702	414.024	296.780

Tablo 7. X A.Ş.'ye Ait Finansal Değer ve Oranlar

	2020	2019	2018
Cari Oran	1,23	1,12	1,14
Likidite Oranı	0,77	0,67	0,68
Net İşletme Sermayesi	379.494	162.299	122.805
Dönen Varlıklar/ Aktif Toplam	0,43	0,36	0,27
Nakit Oran	0,24	0,27	0,27
Maddi Duran Varlık Devir Hızı	0,61	0,52	0,38
Alacak Tahsil Süresi (Gün)	198	137	128
Stok Bekleme Süresi (Gün)	487	441	407

Borç Ödeme Süresi (Gün)	664	609	437
Kısa Vadeli Banka Borçları/ Toplam Borçlar	0,23	0,24	0,23
Borçlanma Oranı (Toplam Borçlar/Özkaynaklar)	0,73	0,90	1,05
Kısa Vadeli Borçlar/ Pasif Toplam	0,35	0,31	0,23
Maddi Duran Varlık/ Özkaynaklar	0,98	1,22	1,49
Faaliyet Karı/ Net Satışlar	34,26%	34,30%	34,31%
Net Kar/ Net Satışlar	26,46%	28,76%	28,57%
Net Kar/ Aktif Toplam	9,20%	9,68%	7,96%
Net Kar / Öz Kaynaklar	15,99%	18,43%	16,38%

X A.Ş. firmasını nitel kriterlere göre değerlendirdiğimizde;

Firma ve ortakların moralite ve ortaklık yapısı incelendiğinde 2.11 puan almaktadır. Bu nihai puanı almasında etken olan değişkenler şu şekilde açıklanmıştır: X A.Ş. son 6 ay için gecikme risk ceza puanı almamıştır ve ödeme alışkanlığına sahip bir firmadır. Nakit limit doluluk oranı ve toplam ortalama vadesiz tutarı duran varlıklarına göre düşük düzeydedir. Sektörde uzun süredir faaliyet göstermektedir. Firma ortakları sektör deneyimine sahiptir.

Firmanın kaynakları incelendiğinde 2.33 puan almaktadır. Bu nihai puanı almasında etken olan değişkenler şu şekilde açıklanmıştır: X. A.Ş. Mülkiyeti ortaklara ait olan ve organize sanayi bölgesinde faaliyet gösteren bir firmadır. Firmanın kaynakları içerisinde kısa vadeli finansal borçları ağırlıklıdır. Firmanın yıllar itibari ile borçları artış göstermektedir. Firma daha çok kısa vadeli ve senetsiz borçlanmaktadır.

Firmanın satış ve pazarlama faaliyetleri incelendiğinde 1,82 puan almaktadır. Bu nihai puanı almasında etken olan değişkenler şu şekilde açıklanmıştır: Firma satışlarında mal mukabili olarak çalışmaktadır. Kurumsal araba firmalarına temizlik bezi satışı yapmasıyla birlikte müşteri portföyünü ve kalitesini arttırmıştır. Firmanın bulunduğu konum ve çalıştığı kurumsal müşteriler sektör içi rekabet gücünü arttırmıştır.

Firmanın faaliyet döngüsü incelendiğinde 2 puan almaktadır. Bu nihai puanı almasında etken olan değişkenler şu şekilde açıklanmıştır: Üretilen ürünler yüksek teknolojik yöntemlerle sentezlenerek antiviral malzemelerin özel süreçlerle kumaşa uygulanmasıyla imal edilmektedir. Ürünler, kalitesinde bozulma olmadan uzun süre stoklanabilir özellik taşımaktadır. Antiviral kumaştan maske üretmeye de başlayarak ürün yelpazesini genişleten firma, kritik stok seviyesini optimum seviyede tutulmasını sağlamaktadır.

Firmanın sürdürülebilirlik faaliyetleri incelendiğinde 1.10 puan almaktadır. Bu nihai puanı almasında etken olan değişkenler şu şekilde açıklanmıştır: Firma, I-REC (yenilenebilir enerji sertifikasına), ISO 50001:2018 enerji yönetim sertifikasına sahiptir. Ayrıca Fair Wear Foundation (Adil Giyim Vakfı – FWF) üyedir. Bu vakıf aracılığıyla hazır giyim endüstrisinde insanca çalışma koşullarını destekleyen faaliyetleri desteklemektedir.

Yukarıda açıklanan değişkenler değerlendirilerek firma, nitel kriterler nihai puanı 1 ile 4 arasında yapılan puanlama sistemi sonucu 2.06 olarak hesaplanmıştır.

X A.Ş. firmasını nicel kriterlere göre değerlendirdiğimizde:

Firmaların likidite yapısı incelendiğinde 2,60 puan almaktadır. Bu nihai puanı almasında etken olan değişkenler şu şekilde açıklanmıştır: Firma cari oranı 1,23'dür. Cari oran olması gereken seviyeden düşüktür. Firmanın sermaye yapısı iyi olmasına rağmen dönen varlıkların borçları karşılama gücü yeterince iyi değildir. Firma kısa vadeli borçlarını ödeyebilmekte zorluk çekebilir. Likitide oranı 0,77'dir. Likitide oranı olması gerekenden düşük seviyededir. Firmanın elindeki nakit makul bir seviyede olsa da bir bütün olarak likit varlıkları kısa vadeli borçlarına karşı istenilen düzeyin altındadır. Firma hantal kalmaktadır. Daha çok mal mukabil çalışan firmanın net işletme sermayesi standart düzeydedir.

Firmaların aktif yapısı incelendiğinde 2.80 puan almaktadır. Bu nihai puanı almasında etken olan değişkenler şu şekilde açıklanmıştır: Firmanın duran varlıklarının aktif toplamdaki payı yüksektir. Firma ortalama 153 günde alacaklarını tahsil etmektedir. Stok maliyeti ve stok bekleme süresi yüksektir ve stokların firmanın dönen varlıklar içindeki yeri yüksektir. Stoklar ticari mal ve mamul şeklindedir. Duran varlık devir hızı düşüktür.

Firmaların kaynak ve borç yapısı incelendiğinde 3.30 puan almaktadır. Bu nihai puanı almasında etken olan değişkenler şu şekilde açıklanmıştır: Firmanın özkaynakları

giderek güçlenmiştir. Etkin kaldıraç oranına sahiptir. Fakat firmanın Ticari borç ödeme süresi ile alacak tahsil süresi arasında açık vardır. Firmanın borçlanma oranı yüksektir. Firma aktiflerini kısa vadeli borçlarla finanse etmektedir. Maddi duran varlıklarının öz kaynaklara oranı yüksektir.

Firmaların verimlilik ve karlılık düzeyi incelendiğinde 2.20 puan almaktadır. Bu nihai puanı almasında etken olan değişkenler şu şekilde açıklanmıştır: Firmanın satışlarının karlılığı ve faaliyet karı dönem içinde düşmektedir. Dönem net karı artmasına rağmen karlılığın düştüğü gözlemlenmiştir. Özkaynakları artış göstermiş fakat dönem net karı özkaynak karlılığı kadar artmamıştır. Özkaynak karlılık oranının düştüğü gözlemlenmektedir.

Firma memzuç gelişim puanı ise 2.20'dir. Firmanın ve firma ortaklarının son 1 yılda karşılıksız çek tutarı bulunmamaktadır. Takipte kredi veya donuk alacakları bulunmamaktadır. Nakit risk artışı ortalama seviyededir.

Yukarıda açıklanan değişkenler değerlendirilerek firma, nicel kriterler nihai puanı 1 ile 4 arasında yapılan puanlama sistemi sonucu 3.20 olarak hesaplanmıştır.

Nitel ve nicel kriterlerde hesaplanan puanlamalar çerçevesinde X A.Ş. firmasının nihai kredi notu KB5 çıkmıştır. KB5 kredi notu, firmanın risklilik derecesinin dikkat edilmesi gereken seviyede olduğunu göstermektedir. Kredi notuna göre 500.000 TL'lik rotatif kredisinde kullanabileceği kredi faiz oranı %19 olarak belirlenmiştir. Bu orana göre:

$500000 * 19(KB5) / 100 = 95.000$ TL (1 yılda ödenen toplam faiz tutarı)

Rotatif kredisi 3 ayda bir taksitle ödenmektedir. Buna göre;

1. TAKSİT TUTARI 23.750 TL
2. TAKSİT TUTARI 23.750 TL
3. TAKSİT TUTARI 23.750 TL
4. TAKSİT TUTARI $500.000 + 23.750 = 523.750$ TL olarak hesaplanmaktadır.

2.2. Y A.Ş. FİRMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Y Tekstil sanayi ve ticaret limited şirketi firması 1989 yılında kurulmuştur. Firma Demirtaş organize sanayi bölgesinde faaliyet göstermektedir. Aile şirketi olarak kurulan firma %50 ortaklık payları ile iki kardeş arasında paylaşılmaktadır. Firma, iplik, polyester, naylon iplik, kumaş ürünlerinin satışı ve tedarikini sağlamaktadır. Firma,

çevreye daha duyarlı olmak için işletmelerde çıkan tekstil atıklarını toplayıp bunların tekrar ekonomiye kazandırılmasını sağlamaktadır.

Tablo 8. Y A.Ş.'ye Ait Bilanço

	2020		2019		2018	
I-DÖNEN VARLIKLAR	3.559.193	78%	3.043.334	82%	2.075.457	80%
A-Hazır Değerler	2.532.116	71,14%	2.168.568	71,26%	1.367.140	65,87%
B-Menkul Kıymetler	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
C-Ticari Alacaklar	543.054	15,26%	487.548	16,02%	410.457	19,78%
D-Diğer Alacaklar	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
E-Stoklar	484.023	13,60%	387.218	12,72%	297.860	14,35%
F-Gelecek Ayl. Ait Gid. ve Gelir Tahak.	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
G-Diğer Dönen Varlıklar	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
		100%		100%		100%
II-DURAN VARLIKLAR	1.022.808	22%	673.362	18%	506.196	20%
A-Ticari Alacaklar	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
B-Diğer Alacaklar	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
C-Mali Duran Varlıklar	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
D-Maddi Duran Varlıklar	907.880	88,76%	572.800	85,07%	420.000	82,97%
E-Maddi Olmayan Duran Varlıklar	114.928	11,24%	100.562	14,93%	86.196	17,03%
F-Özel Tüklenmeye Tabi Varlıklar	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
G-Gelecek Yıllara Ait Gid. ve Gelir Tahak.	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
H-Diğer Duran varlıklar	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
		100%		100%		100%
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI	4.582.001	100%	3.716.696	100%	2.581.653	100%

	2020		2019		2018	
I-K.V. YABANCI KAYNAKLAR	1.317.140	29%	1.241.248	33%	985.305	38%
A-Mali Borçlar	116.000	8,81%	136.500	11,00%	125.000	12,69%
B-Ticari Borçlar	941.009	71,44%	944.249	76,07%	724.270	73,51%
C-Diğer Borçlar	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
D-Alınan Avanslar	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
E-Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
F-Borç ve Gider Karşılıkları	260.131	19,75%	160.500	12,93%	136.035	13,81%
G-Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider Tah.	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
		100%		100%		100%
II-U.V. YABANCI KAYNAKLAR	450.000	10%	480.000	13%	275.000	11%
A-Mali Borçlar	450.000	100,00%	480.000	100,00%	275.000	100,00%
B-Ticari Borçlar	0		0		0	
C-Diğer Borçlar	0		0		0	
D-Alınan Avanslar	0		0		0	
E-Borç ve Gider Karşılıkları	0		0		0	
F-Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve Gider Tah.	0		0		0	
III-ÖZ KAYNAKLAR	2.814.861	61%	1.995.448	54%	1.321.348	51%
A-Ödenmiş Sermaye	750.000	26,64%	750.000	37,59%	750.000	56,76%
B-Sermaye Yedekleri	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
C-Kar Yedekleri	98.327	3,49%	59.307	2,97%	27.207	2,06%
D-Geçmiş Yıllar Karları	1.186.141	42,14%	544.141	27,27%	0	0,00%
E-Geçmiş Yıllar Zararları(-)	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
F-Dönem Net Karı(Zararı)	780.393	27,72%	642.000	32,17%	544.141	41,18%
		100%		100%		100%
PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI	4.582.001	100%	3.716.696	100%	2.581.653	100%

Tablo 9. Y A.Ş.'ye Ait Gelir Tablosu

	2020	2019	2018
BRÜT SATIŞLAR	3.340.134	2.910.539	2.536.196
SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	144.172	183.909	143.294
NET SATIŞLAR	3.195.962	2.726.630	2.392.902
SATIŞLARIN MALİYETİ(-)	1.654.966	1.479.464	1.358.996
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	1.540.996	1.247.166	1.033.906
FAALİYET GİDERLERİ(-)	392.932	327.531	277.730
FAALİYET KARI VEYA ZARARI	1.148.064	919.635	756.176
DİĞER FAAL. OLAĞAN GELİR VE KARLAR	0	0	0
DİĞER FAAL.OLAĞAN GİD.VE ZARARLAR(-)	0	0	0
FİNANSMAN GİDERLERİ(-)	107.540	117.135	76.000
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	1.040.524	802.500	680.176
OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR	0	0	0
OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR(-)	0	0	0
DÖNEM KARI VEYA ZARARI	1.040.524	802.500	680.176
DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞ.YAS.YÜK.KAR.(-)	260.131	160.500	136.035
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	780.393	642.000	544.141

Tablo 10. Y A.Ş. Ait Finansal Değer ve Oranlar

	2020	2019	2018
Cari Oran	2,70	2,45	2,11
Likidite Oranı	2,33	2,14	1,80
Net İşletme Sermayesi	2.242.053	1.802.086	1.090.152
Dönen Varlıklar/ Aktif Toplam	0,78	0,82	0,80
Nakit Oran	1,92	1,75	1,39
Maddi Duran Varlık Devir Hızı	3,12	4,05	4,73
Alacak Tahsil Süresi (Gün)	62	65	63

Stok Bekleme Süresi (Gün)	107	96	80
Borç Ödeme Süresi (Gün)	208	233	195
Kısa Vadeli Banka Borçları/ Toplam Borçlar	0,07	0,08	0,11
Borçlanma Oranı (Toplam Borçlar / Özkaynaklar)	0,62	0,86	0,95
Kısa Vadeli Borçlar/ Pasif Toplam	0,29	0,33	0,38
Maddi Duran Varlık/ Özkaynaklar	0,32	0,28	0,31
Faaliyet Karı/ Net Satışlar	35,92%	33,73%	31,60%
Net Kar/ Net Satışlar	24,42%	23,55%	22,74%
Net Kar/ Aktif Toplam	17,03%	17,27%	21,08%
Net Kar / Öz Kaynaklar	27,72%	32,17%	41,18%

Y A.Ş. firmasını nitel kriterlere göre değerlendirdiğimizde;

Firma ve ortakların moralite ve ortaklık yapısı incelendiğinde 2.09 puan almaktadır. Bu nihai puanı almasında etken olan değişkenler şu şekilde açıklanmıştır: X.a.ş. son 6 ay için gecikme risk ceza puanı almamıştır ve ödeme alışkanlığına sahip bir firmadır. Nakit limit doluluk oranı ve toplam ortalama vadesiz tutarı yüksek düzeydedir. Sektörde uzun süredir faaliyet gösteren bir aile şirkettir.

Firmanın kaynakları incelendiğinde 1.30 puan almaktadır. Bu nihai puanı almasında etken olan değişkenler şu şekilde açıklanmıştır: Y. A.ş. demirtaş organize sanayi bölgesinde faaliyet gösteren bir firmadır. Firmanın kaynakları içerisinde uzun vadeli banka kredileri ve senetsiz borçlanmalar ağırlıklıdır.

Firmanın satış ve pazarlama faaliyetleri incelendiğinde 1,50 puan almaktadır. Bu nihai puanı almasında etken olan değişkenler şu şekilde açıklanmıştır: Firma satışlarında peşin mukabili olarak çalışmaktadır. Nesilleridir bu işin içinde olmaları sektörde güvenilir olmalarını sağlamıştır. Sektör içi rekabet gücü yüksektir.

Firmanın faaliyet döngüsü incelendiğinde 1.70 puan almaktadır. Bu nihai puanı almasında etken olan değişkenler şu şekilde açıklanmıştır: Üretilen ürünler, kalitesinde bozulma olmadan uzun süre stoklanabilir özellik taşımaktadır. Firma siparişe göre tedarik yapmakta ve stoklarını optimum seviyede tutulmasını sağlamaktadır.

Firmanın sürdürülebilirlik faaliyetleri incelendiğinde 1.10 puan almaktadır. Bu nihai puanı almasında etken olan değişkenler şu şekilde açıklanmıştır: Firma, sürdürülebilir çevre sorunlarıyla ilgilenmektedir. Sıfır atık projesi kapsamında firmalarda üretim süreçlerinde oluşan atık tekstil ürünlerini tekrar ekonomiye kazanılması için çalışmalar yapmaktadır.

Yukarıda açıklanan değişkenler değerlendirilerek firma, nitel kriterler nihai puanı 1.80 olarak hesaplanmıştır. 1 ile 4 arasında yapılan puanlama sisteminin 1.80 sonucu çıkması, banka açısından kalilatif kriterler çerçevesinde olumlu bir izlenim bırakmıştır.

Y a.ş. firmasını nicel kriterlere göre değerlendirdiğimizde:

Firmaların likidite yapısı incelendiğinde 1.05 puan almaktadır. Bu nihai puanı almasında etken olan değişkenler şu şekilde açıklanmıştır: Firma cari oranı 2.70'tır. Firma kısa vadeli borçlarını ödemekte zorluk çekmemektedir. Likitide oranı 2.33'tür. Firma stoklara bağlı olmamaktadır ve stoklarını eritmekte zorluk yaşamamaktadır. Daha çok nakit çalışmakta olup likit bir firmadır. Peşin mukabil çalışan firmanın net işletme sermayesi yüksektir.

Firmaların aktif yapısı incelendiğinde 1.40 puan almaktadır. Bu nihai puanı almasında etken olan değişkenler şu şekilde açıklanmıştır: Firmanın dönen varlıklarının aktif toplamdaki payı yüksektir. Firma, alacaklarını kısa vadede tahsil etmektedir. Ticari alacak tahsil süresi ortalama 63 gündür. Stok maliyeti ve stok bekleme süresi düşüktür ve stokların firmanın dönen varlıklar içindeki yeri düşüktür. Stoklar daha çok ticari mal şeklinde olup satışa hazır durumdadır. Duran varlık devir hızı yüksektir.

Firmaların kaynak ve borç yapısı incelendiğinde 2.10 puan almaktadır. Bu nihai puanı almasında etken olan değişkenler şu şekilde açıklanmıştır: Firmanın daha çok senetsiz borçlanmaktadır. Firma, etkin kaldıraç oranına sahiptir. Firma borç ödeme süresi ortalama 220 gündür. Alacak tahsil süresi ile borç ödeme süresi arasında ortalama 40 gün fazlalık oluşmaktadır. Firma borçlarını ödeme süresinde sorun yaşamamaktadır. Maddi duran varlıklarının öz kaynaklara oranı düşüktür. Özkaynakların, kaynaklar içindeki payı yüksektir.

Firmaların verimlilik ve karlılık düzeyi incelendiğinde 2.10 puan almaktadır. Bu nihai puanı almasında etken olan değişkenler şu şekilde açıklanmıştır: Firmanın faaliyet karlılığı ve satış karlılığı her yıl artış göstermektedir. Firma yüksek kar marjı ile çalışmaktadır. Firmanın faaliyet karı net satışlarına oranı ile net karın, firmanın net satışlarına oranı birbirlerine yakındır. Firmanın net karının aktif toplam ve özkaynaklar içindeki payı yüksektir.

Firma memzuç gelişim puanı ise 2.10'dir. Firmanın ve firma ortaklarının son 1 yılda karşılıksız çek tutarı bulunmamaktadır. Takipte kredi veya donuk alacakları bulunmamaktadır. Nakit risk artışı düşüktür.

Yukarıda açıklanan değişkenler değerlendirilerek firma, nicel kriterler nihai puanı 2.01 olarak hesaplanmıştır. 1 ile 4 arasında yapılan puanlama sisteminin 2.01 sonucu çıkması, banka açısından nicel kriterler çerçevesinde olumlu bir izlenim bırakmıştır.

Nitel ve nicel kriterlerde hesaplanan puanlamalar çerçevesinde X A.Ş. firmasının nihai kredi notu KB2 çıkmıştır. KB2 kredi notu, firmanın risklilik derecesinin düşük seviyede olduğunu göstermektedir. Kredi notuna göre 500.000 TL'lik rotatif kredisinde kullanabileceği kredi faiz oranı %17 olarak belirlenmiştir. Bu orana göre:

$$500000 * 17(KB2) / 100 = 85.000 \text{ TL (1 yılda ödenen toplam faiz tutarı)}$$

Rotatif kredisi 3 ayda bir taksitle ödenmektedir. Buna göre;

1. TAKSİT TUTARI 21.250 TL

2. TAKSİT TUTARI 21.250 TL

3. TAKSİT TUTARI 21.250 TL

4. TAKSİT TUTARI $500.000 + 21.250 = 521.250$ TL olarak hesaplanmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Finansal piyasalar ve bankacılık sektörü, küreselleşme ve teknolojik gelişmelerden en fazla etkilenen alanlardır. Ortaya çıkan teknolojik gelişmelerle beraber finansal kurumlar arasındaki piyasa bölümlerinin ortadan kalkması, ülkeler arasındaki fiziksel engelleri kaldırarak sektöre girişleri kolaylaştırmıştır. Bu durum banka sayılarında artışa ve sektörde rekabetin yoğunlaşmasına neden olmuştur.

Bankaların temel faaliyetleri, tasarruf sahiplerinden fon kabul ederek ihtiyaç sahiplerine kaynak yaratmaktır. Bu faaliyetler sırasında yeterli sermayeye ve sektörde güvenilir bir kurumsal kimliğe sahip olmayan bankalar faaliyetlerini devam ettirememektedir. Bankaların devamlılıklarını sağlayabilmeleri için yeterli özkaynak yapısına sahip olmaları gerekmektedir. Bankacılık yapısındaki karmaşıklık ve bankacılık sektöründe karşılaşılan riskler düzenleyici bir kurumun varlığına olan ihtiyacı arttırmıştır. Bu kapsamda çıkan en önemli düzenlemeler ise Basel uzlaşmaları olmuştur. İlk olarak 1988 yılında Basel 1 uzlaşısı yayınlanmıştır. Basel 1 uzlaşısı, uluslararası geçerliliğe sahip ortak bir standart oluşturmayı amaçlamıştır. Fakat Basel 1 uzlaşısında, farklı durum ve şartlardaki bankaların risk hesaplamalarında tek bir yöntem kullanılmış, sadece büyük ölçekte faaliyet gösteren bankalara yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Uzlaşma, bankaların risk seviyelerini tam olarak yansıtamama, gerekli beklentileri karşılayama gibi nedenlerle eleştirilere maruz kalmıştır. Nitekim uzlaşma, yerini riske daha duyarlı yaklaşıma sahip olan Basel 2 uzlaşısına bırakmıştır. Basel 2 uzlaşısı, geçiş sürecini aşamalar halinde gerçekleştirmiştir. Basel 2 ile birlikte ‘‘kulüp kuralı’’ ortadan kaldırılmış ve kredi riski, krediyi alan kişi veya kurumların derecelendirme notlarına göre belirlenmeye başlanmıştır. Aynı zamanda Basel 2, Basel 1’deki kredi ve piyasa riskine ilave olarak operasyonel riski de barındırmaya başlamıştır. Bu durum bankaların kredi yönetimlerini, piyasa ve operasyonel risk yönetimlerini değiştirmelerinde etkili olmuştur. Basel 2, aşgari sermaye yükümlülüğü, denetimsel gözden geçirme ve piyasa disiplininin oluşması 3 yapısal blok getirmiştir. Birinci yapısal blokta, sermaye yeterlilik rasyosu formülüne operasyonel risk ilave edilmiş, %8 olan sermaye yeterlilik oranı değiştirilmemiştir. Birinci yapısal blokta, her bir risk türü için farklı ölçüm yöntemleri kullanılmıştır. Kredi riski ölçüm yöntemi; standart yaklaşım ölçüm yöntemi ve içsel derecelendirme ölçüm yöntemi olarak 2’ye ayrılmıştır. Standart yaklaşım ölçüm yönteminde, bankaların kendi hazırladıkları kredi notları dikkate alınmamış, içsel derecelendirme ölçüm yönteminde ise bankaların risklerini ölçmede kendi belirledikleri derecelendirme yöntemini kullanma

imkanı verilmiştir. Piyasa riski ölçüm yöntemi; standart yaklaşıma göre ve riske maruz değer yaklaşımına göre 2'ye ayrılmıştır. Operasyonel risk ölçüm yöntemi; standart yaklaşıma göre, temel gösterge yaklaşımına göre ve ileri ölçüm yaklaşımına göre 3 farklı seçenek olarak açıklanmıştır. İkinci yapısal blokta, denetim otoritelerinin görev ve yapısı belirlenmiştir. Denetim otoriteleri aracılığıyla bankalara yapılan denetimler, hesap verilebilirlik ve şeffaflık açısından önem taşımaktadır. Üçüncü yapısal blokta, bilginin önemi vurgulanmıştır. Bu blokta, bankaların doğru ve uygun bilgileri, zamanında ve eksiksiz açıklaması yoluyla krizlere karşı önlem alınması hedeflenmiştir. Fakat Basel 2 bankalarda yanlış bir risk algısı oluşmasına neden olmuştur ve Basel 2'de riskin sadece dış etkenlerden kaynaklı olabileceği düşünülmüştür. Düzenleme, özellikle piyasa risk ölçümünde yetersiz kalmış ve eleştirilerin hedefi olmuştur. 2008 yılında meydana gelen mortgage krizi dünyaya yayılarak bir finansal kriz oluşturmuştur. Basel 2 'de, likidite riskine yeterli önem verilmemesi bu krizi likidite riskine dönüştürmüştür. Kriz sonrasında Komite, bankaların ileri zamanda yaşayabilecekleri krizlere karşı dirençlerini arttırmak, likidite ve sermayelerinin kalitesini güçlendirmek amacıyla 2010 yılında Basel 3 kriterlerini çıkarmıştır. Basel 3 düzenlemeleriyle özellikle likidite ve sermayenin önemi vurgulanmıştır. Basel 3, özkaynaklara, sermayeye, kaldıraç oranına ve likidite oranına ilişkin dört temel düzenleme getirmiştir. Basel 3'te, çekirdek sermayenin tanımı yapılarak, özkaynak tanımlamasında değişikliğe gidilmiştir. Sermaye yükümlülüğü artırılmış ve kredi riski hesaplanmasına yönelik değişiklikler yapılmıştır. Basel 3 ile bankaların borçluluk oranlarının sınırlandırılması hedeflenmiştir. Komite, yaşanan krizlerden de yola çıkarak bankaların likidite oranlarını geliştirmeye başlamıştır ve bankaların likiditelerini güçlü tutmaya çalışarak risk yönetimini güçlendirmeye çalışmıştır.

Türk bankacılık sisteminin Basel kriterleri uyum düzeyinin yüksek olmasının altında 2001'de meydana gelen bankacılık krizinden çıkarılan dersler yatmaktadır. Basel standartlarıyla belirlenen %8 SYR Türkiye'de %12 olarak belirlenmesi, Türkiye bankacılık sisteminin 2008 krizine iki katından daha fazla sermaye ile girmesini sağlayarak, bu krizin etkisinin az görüldüğü ülkeler arasında yer almasını sağlamıştır. Ayrıca, Türk bankalarına gerekli düzenlemeleri getirmek amacıyla kurulan BDDK, düzenlemelerin risk yönetimiyle ilgili olan kısımlarını Basel Kriterlerinden esinlenerek oluşturmuştur. Basel düzenlemeleriyle birlikte oluşabilecek risklerin banka içinde bağımsız birimlerde değil, bir bütün olarak tüm bankacılık sistemi içerisinde ele alınması

gerektiği ve bu dzenlemelerde etkin bir risk ynetim srecinin bankaların başarisının temel unsurlarından biri olduğu net bir şekilde anlaşılmıştır.

Basel kriterleriyle beraber, bankalarda uygulanan kredilendirme srecleri detaylandırılmıştır ve özellikle Basel 3 ile birlikte likidite riskine karşı bankalar onlemlerini arttırmaya başlamıştır. Bu durum her bankanın uyguladığı kredi politikasına gcre farklılık gstermekle beraber bankaların kredilendirme sreclerinde de etkisini gstermiştir. Bankaların en temel faaliyet alanı kredilerdir ve en önemli işlevlerinden birisi ise mşterilerine kredi temin etmektir. Bankaların, kalitesi yksek bir kredi portfeyne sahip olması, uygulanan kredi politikalarının başarisına bağlıdır. Bankalar kredi kararı alırken kendi kredi politikalarına bağlı olarak karlılık ve likidite dengesini en iyi sağlayacak bir biçimde hareket etmektedirler. Kredi kullandırımında dikkate alınan kriterler verilen kredinin bir problem oluşturmadan geri dcnmesi aćısından önemlidir. Cnkcu banka aćısından en önemli maliyetlerden birisi kredinin geri odenneme riskidir. Kredi risk seviyesi kredi maliyetlerini direkt olarak etkileyecek olmasından dolayı, bankaların dřřk kredi notuna sahip kurum ve şirketlere kredi tahsis etmesi durumunda daha fazla sermayeyi karşılık olarak tutmak zorunda kalmasına ve aynı zamanda kredi olarak kullanabileceği ve faiz getirisi sağlayabileceği paranın atıl rezervlerde beklemesine neden olmaktadır. Bankalar bu riski minimumda tutmak amacıyla mşterilerin kredilendirme srecindeki olcüm kriterlerini Basel kriterleri çerçevesinde incelemekte ve dikkate almaktadır. Uygulama kısmında ele alınan iki firma kredi değerliliği olcüm kriterleri çerçevesinde Nitel ve Nitel kriterler olarak gruplara ayrılarak değerlendirilmiş ve bu değerlendirmeler sonucunda meydana gelen fiyatlamalara gcre firmalara kredi kullandırılmıştır. Deđerlendirme sonućlarına gcre firmalar incelendiğinde; X a.ř. firması nitel kriterlere gcre değerlendirildiğinde, ortalama bir puana sahip olduğu gcrmektedir. Fakat nicel kriterlere gcre incelendiğinde firmanın yksek oranda duran varlıklara sahip olduğu gcrmektedir ve bu durum firmanın likiditesini etkilemektedir. Aktif varlıklarının byyk bir blcmünün duran varlıklardan ve stoklardan oluşuyor olması firmayı hantallaştırmaktadır. Firmanın finansal değer ve oranları incelendiğinde cari oran ve likidite oranının standartların altında olduğu gcrmektedir. Bu durum banka ićin bir risk oluşturmaktadır. Oluřturulan bu risk ise kredi maliyetlerine yansımaktadır. Uygulama kısmında gcrldđu zere bu yansımaya, firmanın Y a.ř. 'e gcre daha fazla maliyete katlanmasına neden olmuştur. Y a.ř. firması da uzun suredir tekstil sektcrnde faaliyet gsteren bir firmadır. Y a.ř. Firması nitel kriterlere gcre değerlendirildiğinde ortalama bir puana sahip olduğu gcrmektedir. Nicel değerler

incelendiğinde Y a.ş. firmasının likit ve likite yakın varlıklara sahip olduğu görülmektedir. Finansal değer ve oranları incelendiğinde cari oranı, likidite oranı, nakit oranı standartların üzerinde olduğu görülmektedir. Nakit veya nakite dönüştürülebilir varlıklara sahip olan firma, banka için daha düşük bir risk oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak da Y a.ş. Firmasının X a.ş. Firmasına göre kredi maliyeti daha düşük hesaplanmıştır.

Sonuç olarak, likit varlıkları daha az olan ve cari oranı, likidite oranı daha düşük olan işletmenin, KKB oranının daha yüksek hesaplandığı görülmektedir. Bu nedenle müşteri daha yüksek bir kredi maliyetine katlanmak zorunda kalmıştır. Bu tutar ise uygulama kısmında belirtilen örnekte, X a.ş.'nin taksit tutarı başına 2500 tl olmak üzere 10.000 tl daha fazla maliyete katlanmak zorunda kaldığı sonucuna varılmıştır.

Basel kriterleri ile piyasa riski, operasyonel risk, kredi riski gibi kavramların yanında likitide riski ve likit varlıkların önemi de artmıştır. Bununla beraber, likit varlıklara önem veren, risk bakiyesi düşük olan firmalara ödeme kolaylığı sağlanmıştır. Basel kriterleri olmasaydı; bu ince ayırım yapılmayacaktı ve iki firmada benzer fiyatlamalara tabii olabilecekti. Firmaların, ihtiyaçlarını daha kolay ve daha uygun maliyetlerle sağlayabilmeleri için mali tablolarının yanında likit varlıklarına da özen göstermeleri gerektiği öngörülmektedir.

Son olarak, Türkiye, kayıtdışılık ve firmaların gerçeği tam olarak yansıtmayan finansal verileri nedeniyle Avrupa ülkelerine göre uygulama aşamasında yetersiz kalmaktadır. Bankaların bu süreçleri daha doğru ve daha istikrarlı çalışması noktasında, denetleyici kurumların kayıtdışılığın ve ekonomik dalgalanmaları daha aza indirecek politikalar geliştirmelerinin de faydalı olacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

AKATA Gamze Kübra, Seda Dikdak, İbrahim Kırbaş, “Bilgi Teknolojilerinin Toplum ve İşletmeler Üzerindeki Etkileri”, İnet-Tr’15, XX. Türkiye’de İnternet Konferansı, *İstanbul Üniversitesi*, (2015).

AKGÜÇ Öztin, *100 Soruda Türkiye’de Bankacılık*, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1989.

AKGÜÇ Öztin, *Mali Tablolar Analizi*, İstanbul: Avcıol Basım Yayınevi, 1995.

AKSEL Kaan H., ‘Basel Komitesi Tarafından Yayınlanan "Yeni Sermaye Yeterliliği Çerçevesi" İstişare Raporu Üzerine Gözlemler’, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, S.20, (2001). ss.18-30.

AKSOY Tamer, *Basel 2 ve İç Kontrol*, Ankara: ASMMO Yayınevi, 2007.

ALKİN Ekrem, Esin Okay, *Türkiye’de Kobilerin Basel 2’ye Uyum Süreci ve Öneriler*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınevi, S.4, 2008.

ALTUNTAŞ Yener, Ayhan Sarısu, *Avrupa Birliği Sürecinde Türk ve Avrupa Bankacılık Sistemlerinin Karşılaştırılması*, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayını, 1996.

ARAS, Güler ‘Basel II Sermaye Yeterliliği Düzenlemelerinin KOBİ’ler Üzerine Etkileri’ *Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, (2006). ss.1-42. <http://www.festuerkei.org/media/pdf/Ekonomi%20Forumu/2006/Basel%20II%20ve%20KOBİ'ler%20Uzerindeki%20Etkileri%202006.pdf> (01.03.2021).

ARSLAN Gülçin, Kıymet Yavuzaslan, ‘ Bankacılık Sektöründe İnovasyonun Yeri ve Önemi: Türkiye Örneği’, *Business & Management Studies: An International Journal*, C.7, S.2, (2019), ss. 946-968.

ARSLAN İbrahim, ‘Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri’, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.18, (2008), ss.50-66.

ARTUN Tuncay, *İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye’de Bankacılık*, İstanbul: Tekin Yayınevi, 1983.

ATİKER Mustafa, ‘Basel I ve Basel II’, *Konya Ticaret Odası Bilgi Raporu*, C.8, S.41, (2005), ss.1-15. http://www.kto.org.tr/d/file/BASEL_rapor.pdf (12.12.2021)

AY İsmail Cem, *Basel Kriterleri Çerçevesinde Türk Finans ve Bankacılık Sektörünün Yeniden Düzenlenmesi*, (Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

AYAN Ebubekir, *Bankacılık Risklerinin Yönetiminde Basel II Uzlaşısı*, İstanbul: Beta Basım Yayın, 2007.

BABUŞÇU Şenol, *Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*, Ankara: Akademi Yayınevi, 2005.

BABUŞÇU Şenol, “Basel III’e Doğru”, *Ekonomist Dergisi*, S.22, (2010). http://www.senolbabuscu.com/index.php?option=com_content&view=article&id=75:basel-iiidoru&catid=40:ekonomist&Itemid=56 (13.12.2020).

BABUŞÇU Şenol, *Basel III Çerçevesinde Bankacılık*, 2011. <http://www.finansgundem.com/yazar/Basel-III-cercevesindebankacilik/998> (20.03.2021).

Basel Committee on Banking, Supervision, *Core Principles for Effective Banking Supervision*, Basel:Bank For International Settlements, 2006.

BEŞİNCİ Murat, “Basel Kriterleri, Basel II’nin Finans ve Bankacılık Sektörüne Etkileri ve Türk Bankacılık Sektörünün Basel II’ye Uyum Süreci ‘’, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, S.45, (2005), ss.22-32.

BEYCAN Mehmet, “ Faaliyet Devir Hızı Rasyolarının Hesaplanmasında Özellikli Durumlar Ve Uygulamada Yaşanan Sorunlar’’, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*’’, S.1, (2011), ss.81-102.

BDDK, 10 Soruda Yeni Sermaye Uzlaşısı (Basel-II), 2005. https://www.bddk.org.tr/contentbddk/dokuman/duyuru_basel_0001_38.pdf (21.03.2021).

BDDK, *Basel II’ye Geçiş İlişkin Yol Haritası (Taslak)*, *Basel II’ye Uyum Çalışmaları*, Mayıs (2005). http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/125830052005_sunum.pdf (05.03.2021).

BDDK, “Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu”, (2012). https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/duyuru_basel_0001_20.pdf (19.03.2021).

BDDK, Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmeliğin Uygulanmasına ilişkin 1 Sayılı Teblig Taslağı, 19 Ağustos 2002., www.bddk.org.tr

BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü-Haziran 2012, (2012). http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Duyurular/Basin_Aciklamalari/11103haziran_2012_yeni_basin_uyurusu.pdf (06.03.2021).

CANDAN Hasan, Alper Özün, *Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2006.

CANGÜREL Ozan, “Kriz, Basel III ve BDDK”, *Dünya Gazetesi*, (2010) http://www.dunya.com/kriz-basel-iii-ve-bdck_89730_haber.html (07.03.2021).

CANGÜREL Ozan, Serkan Güngör, Veli Ulvi Sevinç, İskender Kayci ve Sadık Atalay, “Sorularla Basel III”, *Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu*, (2010). http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/8742sorularla_basel_iii_29_11_2010_.pdf (27.03.2021).

CAMPBELL Tim S. And William A. Kracaw, *Financial Risk Management: Fixed Income And Foreign Exchange*, United States: Harper Collins College Publishers, 1993.

CARUANA Jaime, “Basel III: Towards a Safer Financial System”, *Bank for International Settlements Speeches*,(2010). ss.1-6. <http://www.bis.org/speeches/sp100921.pdf> (25.10.2020).

CENGİZ Efsane, *Basel I-II-III Sermaye Uzlaşısı*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.

CİCOĞLU Şükrü, Celal Gökhan Çil,” Türkiye’de Uygulanan Basel Kriterleri ve Basel III Kriterlerinin Türk Finans Sistemine Etkileri”, *Politik Ekonomik Kuram Dergisi*, C.3. S.1, (2018). ss.83-104.

ÇELİK Esra, *Türkiye’de Bankacılık Krizleri ve Basel Kriterleri Çerçevesinde Risk Yönetimindeki Gelişmeler*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

ÇELİK Pelin, *Bankalarda Risk Derecelendirmesi*, (Uzmanlık Yeterlilik Tezi), Ankara: TCMB Bankacılık ve Finans Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, 2004.

DANIELSSON Jon and others, “An Academic Response to Basel II”, *Economic and Social Research Council Special Paper Series - LSE Financial Markets Group* , Issue:130, (2001). ss.1-16.

DELİKANLI İhsan, “Basel III: Uluslararası Bankacılık ve Finans Sisteminin Yeni Mimarisi ve Türk Bankalarına Etkileri”, *Konferans Metni*, (2011). https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/duyuru_basel_0001_54.pdf

DEMİRKOL Ömer Faruk, Emel Aba,” Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı Süreci İçinde Gelen Ek Düzenlemeler Seti: Basel III Kriterleri”, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, C.5, S.2, (2012). ss.253-265.

EDWARDS Franklin R., Frederic Mishkin, “The Decline of Traditional Banking: Implications for Financial Stability and Regulatory Policy”, *Federal Reserve Bank of New York Economic Policy Review*, , Vol:1, Issue:2, (1995), ss.27-47.

ERDOĞAN Ali, ” Basel Kriterlerinin Bankacılık Sektörüne Etkisi ve Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Basel Kriterlerine Uyum Süreci”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.16, S.1, (2014). ss.141-182.

ERDOĞAN Niyazi, “Türkiye’de Ekonomik Kriz ve Türk Bankacılık Sistemi”, *Yeni Türkiye Dergisi*, S.41,(2001). ss.640-664.

ERDÖNMEZ Pelin Ataman, “Yeni Sermaye yeterliliği Çerçevesi: Piyasa Disiplini”, *Bankacılık Dergisi*, S.34, (2000). ss.116-121.

FETTAHLIOĞLU Okan, Seçil Fettahlıoğlu,“Bilişim Sistemlerinin Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri”, *Banka ve Para Teknolojileri Dergisi*, S.4, (1999). ss.60-82.

FİLİZ Meryem, *Türkiye’de Bankacılık Sisteminin Regülasyonu Basel Standartları Açısından Bir Değerlendirme*, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,2006.

GARANTİ Bankası Risk Yönetim Müdürlüğü, ” Basel2’ nin Kapsamı Türk Finans ve Reel Sektörüne Etkileri” ,2006.

GEYİKCİ Umut Burak, *Basel Kriterleri Çerçevesinde Kredi Derecelendirme Model Önerisi*, (Yüksek Lisans Tezi), Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.

GUIDO Giese, ‘Basel II Uzlaşısı’na İlişkin Eleştiriler ve İyileştirme Önerileri’’, Çev. Melek Acar Boyacıoğlu, *TBB Bankacılar Dergisi*, Vol:13, Issue:41, (2002), ss.71-79.

GÜREL Eymen, Burcu Gürel, Neslihan Demir, ‘Basel III Kriterleri’’, *Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.3, (2012), ss.16-28.

İMAM Müge, *Basel Düzenlemeleri ve Türk Bankacılık Sektöründe Sermaye Yeterliliği Rasyosuna Etkisi Üzerine Bir Çalışma*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.

KARAASLAN Emrah, *Basel Kriterleri ve Basel III’ ün Türk Bankacılık Sistemine Muhtemel Etkileri*, (Yüksek Lisans Tezi), Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

KELEŞ Aytekin, *Basel Kriterlerinin İç Kontrol Açısından Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri ve Öneriler*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 2009.

KESKİN Ekrem, “Türkiye Ekonomisi ve Bankacılık Sistemi”, *Finans Dünyası Dergisi*, S.35, (1993), ss.1-16.

KINIK Tevfik, *Basel II'nin Sermaye Piyasalarına Etkisinin Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

KobiEfor, “ Bankalar Basel 2 ile Beraber Rekabete Hazırlanıyor: Her Şey Şeffaf Olacak”, S. 90, (2007). http://www.kobi-efor.com.tr/haber_detay.asp?id=2073

KUTLU Hüseyin Ali, Savaş Demirci, “ Kapsamlı Bir Risk Yönetimi Düzenlemesi: Basel II ve Kobilere Muhtemel Etkisi”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, S.40, (2008), ss.200-212.

KÜÇÜKÖZMEN C. Coşkun, “Basel II, Üçüncü Yapısal Blok (Pillar 3): Piyasa Disiplini”, *BDDK Araştırma Dairesi*, 2004.

https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/duyuru_basel_0001_51.pdf

KÜLAHİ Ezgi Aslan, *Bankacılıkta Riskler ve Türk Bankacılık Sektörü'nün Basel Kriterleri'ne Uyum Süreci*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 2013.

KÜLAHİ Ezgi Aslan, Göksel Tiryaki, Ahmet Yılmaz, “ Türkiye’de Basel I, II ve III Kurallarına Uyum Süreci”, *Öneri Dergisi*, C.10, S.40, (2013), ss.185-200.

MATTEN, Chris, *Managing Bank Capital: Capital Allocation And Performance Measurement*, New York: John Willey&Sons Ltd.,2000.

MERCAN Devrim İlhan, *Basel II Kriterleri Çerçevesinde Türk Bankacılık Sektöründeki Sermaye Yeterliliği Sorununun İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 2006.

NALIN Halime Temel, Göksu Sezer, “Basel III: Global ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkisi”, *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, C.51, S.587, (2014), ss.69-82.

ÖCAL Tezer, *Türk Banka Sistemi*, Ankara: Emel matbaacılık, 1973.

ÖZERKEK Özgür, *Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılığında Risk Yönetimi ve Denetim Süreçleri Üzerindeki Etkisi ve Örnek Bir Uygulama*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

ÖZİNCE Ersin, “Basel – II: Kobilerin Yeni Kredi ve Finansman Kriterleri”, *Tbb/Tobb Ankara Konferansı*, 2005.

PALA Emre, Burak Kartal, “Banka Müşterilerinin İnternet Bankacılığı İle İlgili Tutumlarına Yönelik Bir Pilot Araştırma”, *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.17, S.2, (2010), ss.43-61.

PARASIZ İlker, *Para, Banka ve Finansal Piyasalar*, İstanbul: Ezgi Kitabevi, 2005.

PARASIZ İlker, *Türkiye Ekonomisi: 1923' den Günümüze Türkiye'de İktisat ve İstikrar Politikaları*, Bursa: Ezgi Kitabevi yayınları, 1998.

PEHLİVAN Pınar, Hatice Yurtsever, *Türk Bankacılık Sektörü ve Mali Yükümlülükleri*, İstanbul: Legal Yayıncılık, 2016.

SAYGILIOĞLU Nevzat, "Basel II Uzlaşısı Nedir?", *Yaklaşım Dergisi*, C.14, S.168, (2006), ss. 27-31.

SEYİDOĞLU Halil, *Ekonomik Terimler; Ansiklopedik Sözlük*, 3.b. İstanbul: Güzem Can Yayınları, 2002.

SPERO Lan, Merlin Stone, "Agents of Change: How Young Consumers Are Changing The World Of Marketing", *Qualitative Market Research: An International Journal*, Vol: 7 Issue: 2, (2004), ss.153-159. <https://doi.org/10.1108/13522750410530057>

SÜMER Gökhan, "Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi ve AB Bankacılık Sektörü İle Karşılaştırılması", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.18, S.2, (2016), ss.485-508.

SÜMER Haluk, Ali Atilla Perek, "Bilançolarda Cari Oranın Önemi ve Hesaplanması", *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, S.1, (2013), ss.47-61.

ŞENYÜZ Seda, *Basel Kriterleri Çerçevesinde Türkiye'de Bankacılık Alanındaki Yapısal Regülasyonların Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale: Kırıkkale Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

ŞİRİN Ahmet, "Denetim Otoritesi Perspektifinden Basel II ve Finansal İstikrar", *Finansal İstikrar ve Basel II'nin Etkileri Konferansı*, 16 – 18 Mayıs 2005, İstanbul.

TAŞPINAR Gökhan, "Basel III Kriterleri ve Türk Bankacılık Sistemine Etkileri", *Dünya Gazetesi*, (2013).

<http://gokhantaspinar.com/index.php/tr/makalelerim/113-basel-iii-kriterleri-ve-turk-bankacilik-sistemine-etkileri> (06.01.2021).

TEKER Dilek Leblebici, "Bankacılıkta Operasyonel Risk ve Sermaye Yeterliliği", *Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü & Bankacılık ve Sigortacılık Yüksek Okulu, Geleneksel Finans Sempozyumu*, 2004.

TEKER Suat, E. Bolgün, B. Akçay, "Banka Sermaye Yeterliliği: Basel II Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C.4, S.12, (2005), ss.42-54.

TİRYAKİ Göksel “Bankacılık Sektöründe -Basel Sermaye Uzlaşmaları- Sermaye Yeterliliği Standart Rasyosu Gerçekten Yeterli Midir? Kaldıraç Oranı’na ve Daha Güçlü Bir Bankacılık Düzenleme Çerçevesine İlişkin Değerlendirmeler”, *Vergi Dünyası Dergisi*, S. 347, (2010), ss.118-122.

TSPAKB-Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği 2013 Yılı Faaliyet Raporu.https://www.tspb.org.tr/wp-content/uploads/2015/06/TSP_20132.pdf (01.04.2021).

Türk Bankalar Birliği, *50.yilda Türk Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi*, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları,2008.

Türkiye Bankalar Birliği, “Türkiye Bankalar Birliği’nin 2004 Türkiye İktisat Kongresi Raporu: Türk Bankacılık Sektörü”, *Türk Bankacılar Dergisi*, S.49, (2004).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), “Finansal İstikrar Raporu”, *Finansal İstikrar*, S.11, (2010).
https://www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/finist/Fir_TamMetin11.pdf (21.01.2020).

T.C. Merkez Bankası, *Finansal İstikrar Raporu*, (2005).

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Yayinlar/Raporlar/Finansal+Istikrar+Raporu/2005/Finansal+Istikrar+Raporu-Agustos+2005%2C+Sayi+1>

YAZARKAN Hakan, *Basel Kriterleri ve Basel 2’nin Türk Bankacılık Sistemine Muhtemel Etkileri*, (Yüksek Lisans Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

YETİZ Filiz, Ayşe Ergin Ünal, “ Finansal Yeniliklerin Gelişimi ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri”, *Kastomonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.20, S.4, (2018), ss. 117-135.

YILDIZ Eşref, *Basel II’nin Türk Bankacılık Sistemine Olası Etkileri*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

YILDIRIM Oğuz, “Türk Bankacılık Sisteminde Basel Kriterleri”, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, C.52, S.609, (2015), ss.9-21.

YILMAZ Emrah, *Türk Bankacılık Sektörünün Sermaye Yeterliliği ve Basel Standartları*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bankacılık ve Finans Bölümü, 2006.

YILMAZ Hüseyin, *Kamu Yönetimi Açısından Basel Kriterlerinin Değerlendirilmesi ve Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Etkileri*, (Yüksek Lisans Tezi), Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

YÜKSEL Ayhan, “Basel II’nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri”, *BDDK Araştırma Dairesi*, (2005).

YÜKSEL Ayhan, “Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel – II)”, *Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu*, (2004).

https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/duyuru_basel_0001_49.pdf

(19.03.2021).

ZARAKOLU Avni, *Cumhuriyet’in 50. Yılında Memleketimizde Bankacılık*, Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayını, 1973.

<https://www.bis.org> (20.04.2021)

Banka-kredileri.org(10.09.2020)

İsmailakara1.blogspot.com(15.01.2021)